

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE
VE İNGİLTERE ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nesrin HAYIRLI ÖNDER

ŞANLIURFA - 2017

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE
VE İNGİLTERE ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nesrin HAYIRLI ÖNDER

Danışman:

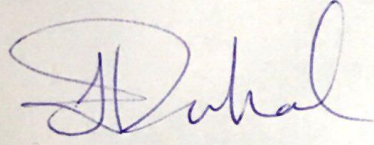
Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜRKAL

ŞANLIURFA - 2017

T. C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Maliye Anabilim Dalı 135218005 numaralı Nesrin HAYIRLI ÖNDER' ın hazırladığı "Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi: Türkiye ve İngiltere Üzerine bir Karşılaştırma" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili tez savunması, 03/10/2017 tarihinde, saat 11:00'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABUL (başarılı) olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

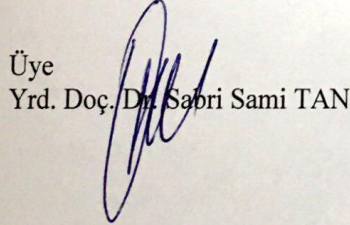
03/10/2017

(Danışman)
Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜRKAL

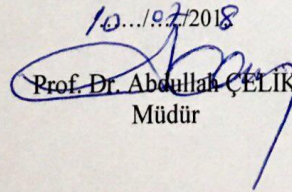

Üye
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÜÇÜKKAYA

Üye
Yrd. Doç. Dr. Sabri Sami TAN

Bu tezin Maliye Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

10.../07/2018

Prof. Dr. Abdullah ÇELİK
Müdür

Not: a) Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan alıntıların, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

b) Tez, HÜBAK'tan Bilimsel Araştırma Projesi mali destek Almıştır Almamıştır.

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORJİNALLİK RAPORU VE BEYAN BELGESİ

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı-Soyadı Nesrin HAYIRLI ÖNDER
Öğrenci Numarası 135218005
Enstitü Anabilim Dalı Maliye
Programı Maliye
Başlık Sermaye Gelirlerinin
Vergilendirilmesi: Türkiye ve İngiltere Üzerine bir
Karşılaştırma

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi: Türkiye ve İngiltere Üzerine bir Karşılaştırma çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 121 sayfalık kısmına ilişkin, 26/09/2017 tarihinde şahsım/ danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, benzerlik oranı % 21'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 6 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen tezli/tezsiz lisansüstü programlarda seminer, dönem projesi, tez vb Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen lisansüstü orijinallik raporu alınması uygulama esasları ile belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığımı ve bütün bilgilerin, akademik kurallara uygun olarak toplanıp sunulduğunu, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı, blok şeklinde alıntılar yapmadığımı ve tüm alıntılar bilimsel atıf kuralları çerçevesinde kaynağını gösterdiğimi, Yükseköğretim kurulu bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi ile Harran Üniversitesi bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesinin 8. maddesinde yer alan etik ihlallerden her hangi birisinin yer almadığımı, etik ihlal tespiti halinde, Enstitü yönetim kurulunca, diplomamın iptal edilmesini kabul ediyorum.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

26/09/2017

Hazırlayan Öğrencinin
İmzası

Yukarıda yer alan raporun ve beyanın doğruluğunu onaylarım. 26/09/2017

Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜRKAL
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
(İmzası)

Sermaye Gelirleri

ORIJINALLIK RAPORU

%**21**

BENZERLIK ENDEKSI

%**15**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**10**

YAYINLAR

%**7**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	212.174.133.188 İnternet Kaynağı	% 1
4	Submitted to TechKnowledge Turkey Öğrenci Ödevi	% 1
5	readgur.com İnternet Kaynağı	% 1
6	Submitted to Istanbul Ticaret Üniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
7	www.journals.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
8	TEKBAŞ, Abdullah and DÖKMEN, Gökhan. "Türkiye'de vergi yükünün bölgesel dağılımı", Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2007.	% 1

ÖNSÖZ

Günümüzde sosyal devlet kavramının giderek daha fazla önem kazandığı ve küresel kamu bilincinin oluştuğu bir süreç yaşanmaktadır. Bu süreç içerisinde vergilendirme ve devletin vatandaşların gelirleri üzerinden aldığı ödemelerin de şekli değişmiştir. Vergi asında sadece bir ülkedeki ekonomik sistemin göstergesi ya da somut değerleri değil, aynı zamanda adalet ve sosyal dağılım gibi konuları da içeren, etkili devlet yapısı kavramını da bünyesinde barındıran çok yönlü bir konudur.

İngiltere vergi konusunda dünyanın en başarılı ülkelerinden birisi olarak görülmekte ve kamusal hizmetlerin yerine getirilmesinde ciddi başarılar sağlamaktadır. Yine bunun yanında klasik kamu yönetiminin önemli paradigmasını da yeni kamu yönetimine uyarlama konusunda başarılı olan, değişen vatandaş-devlet ilişkisinin de önemli çıktılarını sağlayan bir örnektir. Bu nedenle özellikle devletlerin yapısının ve yönetim şeklinin giderek daha şeffaf, hesap verilebilir bir yapıya evirildiği günümüzde, İngiltere ülkesi Türkiye'nin sermaye gelirlerinin etkilerini ortaya koymada önemli bir örnek olabilir. Bu düşünce ile yapmış olduğum bu çalışmada, araştırma sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen başta danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜRKAL'a, Prof. Dr. Nazım Kadri EKİNCİ'ye, Yrd. Doç. Dr. Sabri Sami TAN'a, yüksek lisans ve tez çalışmalarım sırasında bana yol gösteren Prof. Dr. Murat DEMİR ile destek olan diğer hocalarıma, eşim Rıdvan ÖNDER'e, ailem ve desteği olan herkese şükranlarımı borç bilirim.

EYLÜL 2017

Nesrin HAYIRLI ÖNDER

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
KISALTMALAR	VI
TABLO LİSTESİ.....	VII
ŞEKİL LİSTESİ.....	IX
ÖZET.....	X
ABSTRACT	XI
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. VERGİNİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI	4
1.1.1. Vergi Kavramı	4
1.1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi	7
1.1.3. Vergi Çeşitleri	8
1.2. GELİR KAVRAMI.....	10
1.2.1. Gelir Vergisi	11
1.2.1.1. Gelir Vergisinin Tarihçesi	11
1.2.1.2. Gelir Vergisinin Uygulama Şekilleri	12
1.2.1.3. Gelir Vergisinin Konusu ve Gelirin Nitelikleri	13

1.2.2. Kurumlar Vergisi.....	16
1.2.2.1. Kurumlar Vergisinin Tarihçesi	17
1.2.2.2. Kurumlar Vergisinin Teorik Temelleri.....	18
1.2.3. Vergi Yüğü Kavramı	19
1.2.3.1. Genel Olarak Vergi Yüğü Kavramı	21
1.2.3.2. Vergi Yüğü Türleri	22
1.2.3.3. Vergi Yüğü Etkileyen Faktörler	23
1.3. SERMAYE GELİRLERİ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER VE YAPISI	24
1.3.1. Menkul Sermaye İradı	24
1.3.2. Sermaye Gelirlerinde Vergi Yüğü.....	24
1.3.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Mükellefiyet Yapısı	25
1.3.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Tarife Yapısı	26

2. BÖLÜM

SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE ETKİLERİ

2.1. SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ.....	28
2.1.1. Sermaye Gelirlerinin Gerçekleşmesi	29
2.1.2. Sermaye ve Sermaye Gelirleri Neden Vergilendirilmelidir?	30
2.1.3. Sermaye Gelirlerinin Kamu Gelirleri ile İlişkisi ve Genel Vergilendirme İlkeleri	31
2.1.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kontrolüne Yönelik Uygulamalar	33
2.2.İNGİLTERE VE TÜRKİYE'DE SERMAYE GELİRLERİNİN UYGULAMADA VERGİLENDİRİLMESİ.....	34

2.2.1. İngiltere’de Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Etkileri.....	35
2.2.1.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermayenin Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi	35
2.2.1.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi.....	37
2.2.1.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik .	38
2.2.1.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri.....	39
2.2.1.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri.....	40
2.2.1.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri..	42
2.2.2. Türkiye’de Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Etkileri.....	43
2.2.2.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi	44
2.2.2.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi.....	45
2.2.2.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi.....	46
2.2.2.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik .	48
2.2.2.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri.....	49
2.2.2.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri.....	51
2.2.2.7. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri.....	53

2.3.SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNİN ETKİLERİ.....	53
2.3.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye, Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi	54
2.3.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi.....	55
2.3.3.Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi.....	57
2.3.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Eşitlik	58
2.3.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri.....	60
2.3.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri.....	62
2.3.7. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri.....	62

3. BÖLÜM

İNGİLTERE VE TÜRKİYE’DE SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

3.1. İNGİLTERE’DE VERGİ GELİRLERİNİN GENEL YAPISI.....	64
3.2.İNGİLTERE’DE VERGİ GELİRLERİ İÇİNDE SERMAYE GELİRLERİNDEN ALINAN VERGİLERİN YERİ VE ÖNEMİ, YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ.....	70
3.3. TÜRKİYE’DE VERGİ GELİRLERİNİN GENEL YAPISI	72
3.4.TÜRKİYE’DE VERGİ GELİRLERİ İÇİNDE SERMAYE GELİRLERİNDEN ALINAN VERGİLERİN YERİ VE ÖNEMİ, YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ	80

3.5.İKİ ÜLKENİN KARŞILAŞTIRILMASI VE FARKLILIKLARIN YAPISAL ANALİZİ	89
SONUÇ.....	95
KAYNAKÇA	100

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSMH	: Gayrisafi Milli Gelir
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
KBVG	: Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri
MB	: Merkez Bankası
OECD	: Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü
RG	: Resmi Gazete
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1.1 Türkiye ve Diğer Ülkelerde Gelirin Vergilendirme Niteliği	14
Tablo 1.2 Türkiye’de Yıllar İtibariyle GSYİH, Vergi Gelirleri ve Vergi Yüğü	20
Tablo 2.1 Vergilendirmede Temel İlkeler.....	32
Tablo 2.2 Türkiye’de Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı.....	49
Tablo 2.3 Türkiye’de Sabit Sermaye Yatırımları ve Yurt İçi Tasarruf Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	51
Tablo 3.1 İngiltere Vergi Gelirlerinin Vergi Kalemlerine Göre Dağılımı.....	64
Tablo 3.2 İngiltere’de Vergi Gelirlerinin Kalemlerine Göre Dağılımı (2014-2015)...	70
Tablo 3.3 Türkiye’de Yıllara Göre Vergi Gelirleri Tahsilatının Değerleri.....	74
Tablo 3.4 Devlet Tahvili Ve Hazine Bonosu (TL Cinsinden) Faiz Geliri.....	76
Tablo 3.5 Devlet Tahvili Ve Hazine Bonosu (Döviz, Altına Veya Bir Başka Değere Endeksli) Faiz Geliri.....	77
Tablo 3.6 2017 Yılı Gelir Ver gisi Tarifesi	78
Tablo 3.7 Menkul Sermaye İradının Beyanına İlişkin Özet Tablo.....	78
Tablo 3.8 Menkul Sermaye İradının Beyanına İlişkin Özet Tablo.....	79
Tablo 3.9 Yıllar İtibariyle VİV ve MTV Gelirleri ve Toplam Vergi Tahsilatına Oranlanması.....	81
Tablo 3.10 Her Bir Vergi Kaleminin Zaman İçerisindeki Değişimi Ve Vergi Gelirleri İçerisindeki Oranlarının Yıllara Göre Değişimi.....	82
Tablo 3.11 Vergi Gelirlerinin Ana Başlıklar İtibariyle GSYH İçindeki Payı (2013)...	90

Tablo 3.12 OECD Ülke Ortalamalarına Göre İki Ülkenin Temel Vergi Kalemlerinin Kıyaslamaları.....92

Tablo 3.13 Genel Olarak İngiltere ve Türkiye Kıyaslaması.....93

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1.1 Vergilendirme İlişkisi	6
Şekil 1.2 Türkiye’de Yıllar İtibariyle Vergi Yükü.....	21
Şekil 2.1 Seçilen Ülkeler Bazında Tasarruf Oranları(%).....	41
Şekil 3.1 İngiltere’nin Tüm Gelirlerinin İçerisindeki Vergilerin Payı.....	65
Şekil 3.2 İngiltere’de Vergi Yükünün Zamana Bağlı Değişimi.....	66
Şekil 3.3 OECD Ülkelerine Kıyasla Vergi Yükü Durumu.....	67
Şekil 3.4 İngiltere’nin KDV Oranlarının OECD Ülkelerine Göre Kıyaslaması.....	68
Şekil 3.5 İngiltere’de KDV’nin Gelire Oranının Yıllar İçerisindeki Değişimi.....	69
Şekil 3.6 Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Yıllar İçerisindeki Değişimi.....	76
Şekil 3.7 Gelir Vergisi Tahsilâtının Yıllar İçerisindeki Değişimi.....	84
Şekil 3.8 Türkiye’nin Yıllara Göre GSYİH Değişimi.....	87
Şekil 3.9 Türkiye’de Vergi Gelirleri İçerisinde Gelir Vergisinin Yıllara Göre Değişim.....	88

ÖZET

SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ: TÜRKİYE VE İNGİLTERE ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

Bu çalışmanın konusu, İngiltere ve Türkiye’de sermaye gelirlerinin vergilendirilmesini ve bu iki ülkede sermaye üzerinden alınan vergilerin ekonomik sistem üzerindeki etkilerinin incelenmesidir.

Araştırma, sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin ekonomik yapı üzerinde oluşturduğu etkileri incelenmeyi amaçlanmaktadır. Türkiye ve İngiltere’de sermaye üzerinden alınan vergiler nicel veriler ışığında, iki ülkede sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin süreç ve yöntemleri analiz edilmiştir.

Çalışma sonucunda, İngiltere’de sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin Türkiye’ye göre daha etkin ve sosyal devlet anlayışına uygun olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda İngiltere’de vergi sisteminin etkili bir araç olarak kullanıldığı belirlenmiştir. İngiliz Vergi Sisteminin, Türk Vergi Sistemine göre daha detaylı olduğu ve deneyime sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Vergilendirme, Sermaye Gelirleri, İngiltere, Türkiye.

ABSTRACT

TAXATION OF RETURN ON CAPITAL: A COMPARISON OF TURKEY AND ENGLAND

The subject of this study, the taxation of capital income in the United Kingdom and Turkey and to examine their impact on the economic system of taxes levied on capital in these two countries.

The aim of the research is not to examine the effects of the taxation of capital incomes on the economic structure. Turkey and taxes on capital in the UK in the light of quantitative data, the taxation of capital income in two countries processes and methods were analyzed.

In conclusion, the taxation of capital income in the UK than in Turkey were found to be more effective and appropriate to the social state. At the same time it was determined that the tax system in England was used as an effective tool. The British Tax System is more detailed than the Turkish Tax System and has proven to have more experience.

Keywords: Taxation, Return on capital, England, Turkey.

GİRİŞ

Devlet kavramı ve devletin işlevleri ile ilgili pek çok yaklaşım olsa da, günümüze kadar devam eden anlayış içerisinde devleti; feodal dönemi, klasik kamu yönetimi ve yeni kamu yönetimi dönemi olmak üzere üç aşamada incelemek mümkündür. Feodal dönemde daha çok toprak ağalığı ya da derebeyliği esas alınarak, bir grubun ya da bir kişinin üzerinden kurulan monarşi ya da oligarşi sistemi ile teokrazi ya da teknokrat devlet sistemi şeklinde türlere ayrıldığı ifade edilebilir. Bu sistemler her ne kadar isim ve yapı olarak farklılıklar gösterse de, ortak özellikleri itibariyle yönetilen ve vergi veren kesimin sistem üzerinde en az söz sahibi olduğu, vergilendirme sürecinde keyfiliklerinin daha fazla olduğu yapılarıdır.

Sanayi devrimi ile birlikte artan üretim ve değişen toplum yapısıyla, yönetilen kesimin yönetim üzerindeki etkileri artmış ve çalışanların sendikal faaliyetlere girişimleriyle birlikte hız kazanmıştır. Bu süreç içerisinde vergilendirme sisteminde de keyfilik giderek azalmış ve belli kural ya da kanunların daha fazla ön plana çıktığı bir yapı hakim olmaya başlamıştır. Günümüzde gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin büyük bir bölümünde hakim olan bu sistem içerisinde yönetim erki, vergilendirme konusunda daha fazla hesap verebilirliğe ve şeffaflığa dayalı bir sistemi getirmek zorunda kalmıştır. Bu süreç içerisinde vergilendirme kavramının da değişen vatandaş-devlet ilişkisine göre yeniden şekillendirildiği görülmektedir.

Bu dönüşüm sürecine paralel olarak teknolojik ilerlemeler ve küreselleşme, beraberinde sermayenin de mobilitesini (hareketliliğini) hızla artmıştır. Günümüzde artık firmalar dünya çapında faaliyet göstermektedir. Bu nedenle vergilendirme sistemleri, sermaye gelirleri üzerinde doğrudan yabancı yatırımlardan küresel yatırımlara, yerel çapta yatırımlardan çok uluslu şirket faaliyetlerine kadar her alanı etkilemektedir. İşte bu etkilenme sürecinde, vergilendirme önemli rol oynayarak, yatırımın ülke içerisine gelmesinin ya da başka ülkeleri seçmesinin önündeki en önemli kriterlerden birisi olmaktadır. Yatırımların ekonomik sistemin en önemli unsurlarından biri olduğu düşünüldüğünde, vergilendirme sistemlerinin ekonomik sistemi de etkilemeleri kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu nedenle bir ülkenin ekonomik

statüsünün güçlü olmasında, vergilendirme sisteminin ya da daha spesifik olarak sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin önemli rolü vardır.

Teori de geliri tanımlamaya yönelik iki farklı yaklaşım söz konusu olup bunlardan birincisi safi(net) artış kuramı ikincisi ise kaynak kuramıdır. Bu kavramları kısaca açıklamak gerekirse; kaynak kuramı, gelirin belli ve devamlı olan bir kaynaktan elde edildiğini veya elde edileceğini öngören dar anlamda bir tanım olup safi artış kuramı ise gelirin belli bir kaynağa bağlı olması ve devamlı olması şartlarını taşımamakta olup elde edilen tüm kazanç ve iratları içine almakta ve geniş anlamda geliri tanımlamaktadır. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu hususlar detaylı olarak açıklanmıştır. Yasal mevzuat açısından gelirin tanımlaması yapılması gerekirse öncelikle Türkiye’de temel gelir vergisi mevzuatı olan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu’nun 1’inci maddesinde; “*Gelir bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Literatürde yapılan çeşitli tanımlamalar ise kaynak ve safi artış teoremi çerçevesinde şekillenmiş olup ilerleyen bölümlerde ele alınmıştır.

Arapça kökenli bir kavram olan servet ise farklı türlerde yorumlanmakta ve farklı biçimlerde kullanılmaktadır. Bu nedenle herkes tarafından tam olarak benimsenmiş ve ortak bir servet tanımı olmadığı ifade edilebilir. Ayrıca servet vergisi kavramının bir üst kavram olması, uygulamada onun altında bazı servet vergilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Öz vd, 2014: 1). Özgün bir servet tanımı yapmak gerekirse; servet bir kişinin uhdesinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan ve bunların semerelerinden sınırlı veya sınırsız olarak yararlanabildiği menkul ve gayrimenkul mal ve hakların toplamı olarak tanımlanabilecektir. Servet daha çok kişiye ait olan mal ve haklar olmasına rağmen sermaye ise ticari olarak değerlendirilen veya kazanç elde etmek amacıyla bir işletmeye atfedilen servetin bir kısmı veya tamamı olarak değerlendirilebilecektir. Geniş anlamda serveti tanımlamak gerekirse kişiye ait tüm menkul ve gayrimenkul mal ve hakları ile birlikte kişilik hakları, vatandaşlık hakları vb. soyut kavramları da kapsadığını felsefik olarak söyleyebiliriz. Ancak dar anlamda tanımlaması yukarıda yapıldığı üzere sadece maddi veya piyasa değeri olan mal ve haklardan oluştuğunu düşünebiliriz.

Gelir dağılımı kavramı, gelir eşitsizlikleriyle sosyal ve ekonomik kurumların arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Bu noktada zengin ve yoksul arasındaki gelir

farklılığının zaman içindeki değişimi de gelir dağılımı ile belirlenmektedir. Gelir eşitsizliğindeki değişiklikler serveti, sermaye birikimini ve büyüme üzerindeki etkilerini ve kaynak dağılımını ortaya koymaktadır (DPT, 2001:3).

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin de bir anlamda kontrolüne imkan vermektedir. Türkiye’de 1980 yılına kadar uygulanan ikame ürün yaklaşımı gibi örneklerle, aslında vergilendirme sistemlerinin iç piyasada üretim ya da ithalat-ihracat dengesi üzerinde de önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu nedenle vergilendirme sisteminin aynı zamanda ekonomik bir yönetsel araç olarak kullanıldığı da ifade edilebilir.

Bu araştırmada, vergilendirme sisteminin bir ekonomik yönetsel araç ve maliye politikası unsuru olarak sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi hususunda ekonomik sistem üzerindeki etkileri başarılı bir örnek olan İngiltere üzerinden değerlendirilmiş ve daha sonra Türkiye’deki mevcut durum analiz edilmiştir. Bunun ardından iki ülkenin vergilendirme sistemleri arasındaki benzer ve farklı yönleri ele alınarak, Türkiye’deki sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi konusundaki eksik noktaların belirlenmesi ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesi amaçlanmıştır.

1. BÖLÜM

GENEL BİLGİLER VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi ve bu vergilendirme sürecinin Türkiye ile İngiltere üzerinde incelenmesi için öncelikle, vergi ve gelir ile sermayeye ilişkin temel kuramsal ve kavramsal bilgilere ihtiyaç vardır. Araştırmanın bu bölümünde, bu anlamda lazım olan genel bilgilere yer verilmiştir.

1.1. VERGİNİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

En genel tanımıyla vergi, kamusal hizmetlerin yerine getirilmesi için kamu tarafından devlete sağlanan bir fon olup, bunun doğrudan bir karşılığı yoktur. Verginin geri dönüşü kamusal hizmetlerin bir göstergesidir ve bu nedenle verginin türleri ve çeşitleri, miktarı açısından farklılıklar göstermektedir. Bunun yanında verginin sosyal adaletin sağlanması, kamusal hizmetlerin tüm bireylere dağılımı gibi hukuki boyutlarının dışına çıkan ekonomik ve sosyal boyutları da vardır (Elçin ve Saraçöz, 2012: 1). Devam eden başlıklarda, bu tanımlara ve verginin temel işlevlerine ilişkin genel literatür bilgisine yer verilmiştir.

1.1.1. Vergi Kavramı

Vergilendirme sosyal açıdan piyasa sisteminin gerçekleştiremediği adaletli bir gelir ve servet paylaşmasının sağlanması bakımından büyük önem taşımakta olup, serbest piyasa ekonomisinin kurallarınca gerçekleşen gelir ve varlık dağılımı her zaman adaletli olmayabilir. Bu adaletin gerçekleştirilmesi için devletin gelirlerin ve varlıkların paylaşımındaki adaletsizliği gidermek için piyasaya müdahalesi sayesinde adaletli ve dengeli bir şekilde gelir ve varlık dağılımının gerçekleştirilmesi sosyal devlet anlayışının ve sosyal adaletin sağlanması için gereklidir (Holcombe, 1996; Aksoy, 1998: 174).

Vergi, devletin ve diğer kamu kurumlarının, kamu hizmetleri için gerekli finansmanı karşılamak üzere bireylerden zorla tahsil ettikleri paralardır. Çünkü vergi

vermek anayasamızda bulunan ve kişilerin ödeme gücüne orantılı olarak ödemekle mükellef olduğu bir vazifedir. Anayasada yer alması sebebiyle yerine getirilmesi mecburi ve çok mühim bir görevdir. Verginin cebren alınması anayasada bulunmasından ve vatandaşlık vazifesi olmasından kaynaklanır.

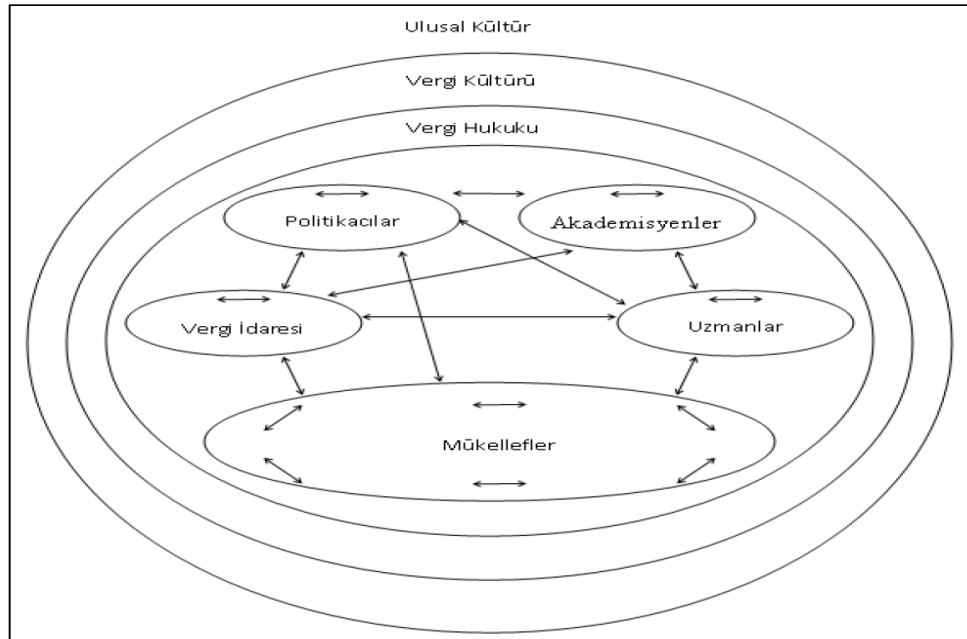
Vergi zamanla kavramsal ve anlamsal bazda çeşitli değişikliklere maruz kalmıştır. Vergi ile ilgili değişik tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlamalar maliye, ekonomi, sosyal, hukuk, politika veya ahlaki açıdan da kurumsallaşmış olan kuvvetli bir düşünce sistemini kapsamaktadır. Vergi kavramı bugüne kadar çok çeşitli etmenlerin etkisi ile şekil almıştır. Çeşitli aşamalar geçirmiş bir vakıa olan vergi, Henri Laufenburger'in düşüncesine göre; "Romalılar döneminden itibaren bir ilerleyiş, bir gerilemiş; bir med-cezir vergi tarihini şekillendirmiştir" (S. Turhan, 1996: 318).

Vergilendirme sistemlerinin asıl amacı devletin kamu giderlerini finanse edebilmesidir. Bununla beraber vergilendirmenin, ekonomik etkinliği bozmayan veya etkinlik sağlamaya yardım eden, vergi adaletinde ve gelir dağılımında sorun çıkarmayan, iktisadi büyümeyi engellemek yerine bilakis teşvik eden, sade, anlaşılması kolay ve etkili bir bünyeye sahip olması da mühimdir. Vergi sisteminde doğrudan veya direkt vergi farkı alışlagelmiş bir sınıflamadır. Diğer yandan bu iki tür verginin birbirine oranı mühim olup, ülkelerin gelişmişlik seviyesine bağlı olarak başlangıçta genel olarak dolaylı vergi ağırlıklı strüktürler hakimdir. Diğer taraftan sanayileşme, fert başına gelirin fazlalaşması, kurumsallaşma ve bunlarla paralel olarak vergi kapasitesinin artmasıyla direkt vergilerin sistemdeki yeri fazlalaşmaktadır (TÜSİAD, 2012: 13).

Vergi mükelleflerinin hakları, vergi idaresindeki etkinlik çalışmalarına çözüm seçeneği olarak sunulmakta olup, mükelleflerin haklarının ve yükümlülüklerinin bilinir olması vergiye gönüllü uyumu artırır. Vergi idaresinin etkinliğinin elde edilmesi için vergiye gönüllü mutabakat en temel gereksinim olup, zamanımızda vergi idareleri, vergi mükelleflerinin vergi mevzuatına uymalarının yönetimi üzerinde durmaktadır. Mükellefin vergiye gönüllü uyumunu etkilediği bilinen ana faktörler idaredeki, hukuktaki, psikolojideki, sosyolojideki, dindeki, kurumdaki, ahlaktaki ve kültürdeki etkenler olup mükelleflerin hakları, hukuki ve idari faktörler kapsamındadır (Çetin ve Gökbunar, 2010: 24).

Vergi, genişçe ve kapsamlı, ayrıca da karmaşık karar verme süreçlerinin yönetildiği bir olaydır. Devlet, siyasal anlamda vatandaşı olan kişileri ve kazanç elde etme gayesiyle kurulan firmaları bir araya getirmekle birbirleriyle değişik koşullar altında alınmış farklı kararları ve davranış şekillerini etki-tepki ve/ya da heterojen kütleleşme gibi teşekküller doğurmakta ve yeni ortaya çıkan şartlara karşı, yeni karar verme süreçlerini tetiklemektedir. Bu prosesler verginin tarafları arasında şekil almakta, bu taraflar da vergiyle ilgili kültürü oluşturan ve etki eden temel belirleyicilerdir. Bu kapsamda aşağıda yer alan şekil 1.1 üzerinde vergilendirme ilişkisi şematize edilmiştir (Gencel ve Kuru, 2012: 29-30).

Verginin konusu, üstüne vergi konulan ve bundan dolayı doğrudan veya dolaylı olarak verginin kaynağını oluşturan iktisadi unsurdur. Vergi borcunun doğmasına neden olan ekonomik faktörler verginin konusunu meydana getirmektedir. Verginin konusu ise genel ve soyut bir mefhumdur. Vergi kanunları genel olarak vergi kavramlarını tarif etmektedir. Ancak verginin konusunu belirleyen genel bir tanımlama getirilmemiştir. Kanun koyucu tüm vergiler için konuyu ayrı ayrı belirtmeyi uygun bulmuştur. Bu şekilde her vergi kanununun genel olarak ilk maddelerinde adı geçen verginin konusu belirlenmiştir.

Kaynak: Gencel ve Kuru, 2012: 32.

Şekil 1.1 Vergilendirme İlişkisi

Vergiler gerçek ya da tüzel kişilerden nakdi tahsil edilir. Devlet vergileri alırken somut olarak bir karşılık vaadinde bulunmaz. Devletler gerçek kişilerden buldukları toplumun bireyleri olmaları ya da ülke sınırları dahilinde bulunmaları sebebiyle vergi alır. Bundan başka gerçek kişilere ek olarak tüzel kişiler de değişik sebeplerle vergi uygulamalarına mükellef kılınmaktadırlar. Bir ülkenin sınırları dahilinde sunulan kamusal hizmetler, herhangi bir ayırım gözetmeksizin bütün gerçek ve tüzel kişilere verilir. Bu durum, bilhassa bölünmez niteliğe sahip mal ve hizmetler bakımından dikkati çekmektedir (Akdoğan, 2007: 133-134).

Mali fonksiyon verginin geleneksel fonksiyonu olup bunun amacı da vergilerin kamu giderlerini karşılamak için alınmasıdır. Diğer yandan bu mali hedef, vergi sisteminin yeni şekline kolayca uyum sağlayabilecek esnek bir yapıda olup, aniden ortaya çıkan ve normalin üzerinde olan kamu giderleri bakımından da uyumlu olması gereklidir. Buna ek olarak vergi koyma ve tahsili ile bağlantılı doğrudan giderlerin mümkün olduğunca az olması gereklidir. Ayrıca vergi, piyasa mekanizmalarının hareketlerini azaltmakta olup mali amaç, vergilendirmenin temel prensiplerinden birisi olan iktidar ilkesine uymayı ve vergilendirmeyi rekabet bakımından mümkün mertebe tarafsız kılmaktadır (Turhan, 1996: 33-34).

Vergilemenin sosyal fonksiyonu özellikle piyasa mekanizmasının gerçekleştiremediği adil gelir ve servet dağılımının sağlanabilmesi açısından önemli olup, piyasa ekonomisi şartlarına göre gerçekleşen gelir ve servet dağılımları genellikle adil olamamaktadır. Bu nedenle devletin gelir ve servet dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek üzere piyasaya müdahale etmesi gerekebilmektedir (Öz vd, 2014: 3).

1.1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi

Ekonominin tarihi incelenirken ehemmiyetle üzerinde durulması gerekli bir konu da Ortodoks ekonomi ve heteredoks ekonomi ayırımıdır. Ortodoks ekonomi deyimi Sovyetler Birliği çökünceye kadar Batı ülkelerinde öğretilen iktisat teorisinin anlatımı için kullanılırdı. Bu sebepten SSCB'nin dağılmasıyla dünya iki kutuplu oluşumdan kurtulunca Ortodoks teorisinin küresel bir nitelik kazanmış olduğu söylenebilir. Lakin bunun yanında Ortodoks teoriyle heteredoks teori arasında kapsam, içerik ve kullanılan yöntem arasında önemli farklılıklar mevcuttur. Günümüzde

heteredoks teörinin tatbik alanından kalkmış olması sonradan tekrar uygulanmayacağı, öngörülerinin tümüyle geçersiz olduğu anlamına gelmeyeceği gibi nazari varlığını sürdürmesine de bir engel teşkil etmemektedir (Güngör, 2002: 2).

Geçmişten günümüze vergi kavramı hükümetlerce pek çok alanda denge unsuru olarak kullanılmış olup, önceleri vergilerin mali fonksiyonu olarak ön plandayken müdahaleci devlet anlayışının gelişmesiyle birlikte mali amaçların dışında, ekonomik ve sosyal fonksiyonu olarak da uygulanmıştır (Öz vd, 2014: 3).

Günümüzde bireysel gelirlerin vergilendirilmesinde sedüler gelir vergileri ve üniter gelir vergileri şeklinde iki vergi sistemi söz konusudur. Sedüler gelir vergisi uygulanırken gelir farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Ödenecek olan verginin bulunmasında gelir sınıflarının kendilerine özgü hesaplama kuralları ve oranları olup, kapsamlı üniter gelir vergisi sistemi içerisinde, vergi mükellefinin çeşitli kaynaklar aracılığı ile elde ettiği gelirler toplanmakta ve toplam gelir aynı vergi oranından vergilendirilmektedir (Hamaekers, 2003: 47). Günümüzde birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede; vergiye tabi kazanç ve iratların tek beyanname üzerinde toplanarak belli tarifeden vergilendirilmesinin tercih edilmekte olduğu yani üniter bir vergi sisteminin uygulandığı bilinmektedir.

Menkul sermaye iratlarının elde edilmesinde, yetkili kurullarında kar dağıtım kararları ve zamanıyla vade tarihlerine bağlı olarak tahakkuk esası geçerli olmaktadır. Başka ifadeyle vergiyi doğuran olaylar, kar paylarının elde edilmesinde kar dağıtımının başladığı tarih; faizlerde ise bono, tahvil ve mevduatların vade tarihinde meydana gelmektedir. Tahsil işleminin yapılıp yapılmaması belirleyici değildir. Çünkü bu tarihlerde bir yandan hesaben ödeme meydana gelirken, diğer yandan da talep hakkı doğmaktadır (Tekin, 2015: 2).

1.1.3. Vergi Çeşitleri

Kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli harcamalarda vergiler, çok mühim bir mali kaynak meydana getirmektedir. Vergiler sadece kaynak olmasıyla kalmayıp ayrıca devlete sosyal, iktisadi ve politik hedeflerine ulaşabilmesi için de yardımcıdır.

Vergi ile ilgili kuramın ana eleştiri mevzularından birisi verginin konusudur. Başka bir deyişle verginin hangi eylem sonucunda doğacağı veya doğmasının lüzumlu olduğudur. Nelerin verginin konusuna gireceğini daha önceden sınırlandırmak mümkün değildir, vergi konusunu meydana getiren, yeni vergi mükellefleriyle ilgili iktisadi faktörler zamanla sürekli değişmektedir. Bu sebeple verginin konusu, vergi üzerinden alınmakta olup, herhangi bir mal veya eşya olabilir. Buna misal olarak bina, arazi veya arsa şeklindeki gayrimenkuller mal olarak değerlendirilirse emlak vergisi konusundadırlar. Bunun yanında bir istihsal ya da hizmet verginin konusu olabilir. Bankalarda yapılan işlemlerin neticesinde ödenen banka ve sigorta işlem vergisi buna örnek gösterilebilir. Vergiler direkt olarak gelirler üzerinden, gerçek kişilerden ve serbest meslek sahiplerinden tahsil edilen gelir vergisi veya kurum kazancından alınan kurumlar vergisi misallerindeki şekilde de alınabilir. Bundan anlaşıldığı gibi birtakım vergi konularının adları ilgili vergi konusu ile özdeştir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2015).

Türk Vergi sistemi içerisinde meri mevzuatta yer alan vergiler ve türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

A. Gelir Üzerinden Alınan Vergiler(Dolaysız Vergiler)

1. Gelir Vergisi
2. Kurumlar Vergisi

B. Servet Üzerinden Alınan Vergiler(Dolaysız Vergiler)

1. Emlak Vergisi
2. Veraset ve İntikal Vergisi
3. Motorlu Taşıtlar Vergisi

C. Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler(Dolaylı Vergiler)

1. Katma Değer Vergisi
2. Özel Tüketim Vergisi
3. Gümrük Vergisi
4. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi
5. Damga Vergisi

6. Özel İletişim Vergisi
7. Şans Oyunları Vergisi

1.2. GELİR KAVRAMI

Gelir, kişinin çalışmasına karşılık olarak ve çalışma dışında eline geçen her türlü temettülerdir. Kişinin gelir durumu, o kişinin vergi ödeyebilme gücünü gösteren en mühim göstergesidir. Geliri fazla olan bir kişinin ödeyebilme gücü geliri daha az olan kişiye göre doğal olarak daha fazladır. Gelir şahısların harcama ve servetlerinde de etkindir. Gelir arttıkça şahısların harcama güçleri ve varlıkları da artmaktadır. Gelir, vergi ödeyebilme gücünü belirlemede çok mühim bir unsur olmasına rağmen gelirlerin tamamının vergilendirilmesi olası değildir. Gelir kaynaklarının bünyelerinin birbirinden farklı olması, şahısların ve aile yapılarının değişik oluşları, farklı türde gelir öğelerinden oluşması vb. sebeplerde sadece gelirlerin vergilendirilmesi kafi olmamaktadır.

Gelir, basit anlamıyla şahısların alım gücündeki artış olarak kabul edilir. Bu tanımlamaya göre gelir; üretim etmenlerinin bir getirisi şeklinde olabileceği gibi, kişilerin varlık unsurlarında herhangi bir sebeple meydana gelebilecek bir kıymet artışı da olabilmektedir. Vergi hukukunda gelirin tanımlaması yapılırken genel kural olarak iki teoriden yararlanır. Bunlar “kaynak kuramı” ile “net artış kuramı”dır. Bunları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür (Atabey, 2014: 15):

a. Kaynak Kuramı: Bu teoriye göre gelir; şahısların sahip oldukları istihsal faktörlerini istihsal sürecine sokmaları neticesinde elde ettikleri kıymetlerdir. İlk bakışta çok umum bir zemin üstüne oturtulmuş gibi görülmesine rağmen, bu kurama birçok yönden eleştiriler gelmektedir. Vergi hukuku bakımından bu tanıma göre kazanılan bütün gelirler gelir tanımlaması içerisine alınmamakta, şahısların sahip oldukları belirli istihsal faktörlerini sürekli olarak istihsal sürecine sokmaları unsuru aranır.

b. Net Artış Kuramı: Bu kurama göre gelir; muayyen bir dönemde yapılmış olan tüketim ve net varlıkta meydana gelen artış ya da azalışın toplamını ifade etmektedir. Bu teorinin tanımından da anlaşılacağı üzere; gelir tanımı kapsamında, belirli bir kaynağa bağlı oluş ve süreklilik gibi öğeler barındırılmamaktadır. Bir kişinin

geliri belirli bir dönemde yaptığı harcamaları ile yine aynı dönemde net varlığında gerçekleşen değişimin toplamından ibarettir.

1.2.1. Gelir Vergisi

Genelde geliri tanımlayan ve içeriğini belirleyen iki kuram vardır. Bu kuramlar ‘kaynak teorisi’ ile ‘net artış teorileri’dir. Kaynak kuramına göre gelir; kişilerin sahibi oldukları üretim faktörlerini istihsal sürecine sokmaları karşılığı olarak ellerine geçen değerler akımı şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kurama göre, gelir olarak kabul edilebilmesi için iki önemli ögenin bir arada bulunması gereklidir. Bu unsurlar, belirli bir kaynağa bağlı olma ve devamlılık öğeleridir. Kaynak kuramına göre gelirin; ticari kazançlar, zirai kazançlar, serbest meslek kazançları, ücretler, taşınmaz ve taşınır sermaye iradıyla diğer kazançların ve iratların bir ya da birkaçından elde edilmesi gereklidir. Net artış teorisine göreyse gelir; bir gerçek şahısın bir takvim yılında elde ettiği tasarruflarına ya da harcamalarına kaynak olan her çeşit kazanç ve iratların net tutarıdır. Yani dönemin sonu ile dönemin başı arasındaki varlıktaki her türlü artışlar gelir kabul edilmektedir (Mutlu vd, 2014: 57-58).

Gelir vergisi en genel tanımıyla, gelir üzerinden alınan vergidir. Ancak gelirlerin çeşitlilik göstermeleri ve zaman içerisinde değişime uğramaları, gelir vergisi konusunu da daha karmaşık hale getirmektedir. Devam eden başlıklarda, gelir vergisine ilişkin temel bilgiler verilmiştir.

1.2.1.1. Gelir Vergisinin Tarihçesi

Modern manada Gelir Vergisi, Türkiye’nin Vergi sistemine 5421 sayılı Kanunla 1950 takvim senesi başında girmiştir. 1950 senesinden önce yürürlükte olan gelir vergisinin birçok aksaklıkları görüldüğünden ve onun yerine Almanya’nın Gelir Vergisi mevzuatı temel alınarak günümüzdeki Gelir Vergisi Kanunu kabul edilmiştir (Şenyüz, 2000: 3). Bu Kanun, bazı değişiklikler yapılarak 1961 yılına kadar uygulamada kalmıştır. 1961 yılındaysa, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu uygulamaya sokulmuştur. O zamandan bu yana da, üzerinde yapılmış olan kapsamlı ve küçük değişimlerle günümüze kadar uygulanmıştır. Türk Gelir Vergisi çizelgesi artan oranlıdır. Çizelgedeki gelir dilimleri (matrahlar) ve bu matrahlara karşılık gelen

oranlar, artan oranlı yerleştirilerek gelir vergisi tarifesi düzenlenmekte ve her sene Bakanlar Kurulu Kararıyla gelir dilimlerinin enflasyonun yıpratıcı etkisini bertaraf edecek şekilde artırılmasına devam olunmaktadır (Ekinci, 2012: 195).

193 numaralı Gelir Vergisi Kanunu'nda ifadesini bulan tanımlamadan değişik olarak; oturma müddeti "bir takvim yılı içerisinde 6 aydan fazla oturanlar" ifadesi "geliş ve ayrılma günleri de dahil olmak üzere on iki aylık aralıksız bir dönemde bir ya da birkaç defada 183 gün ya da daha fazla Türkiye'de bulunmak" şeklinde değiştirilmiştir. Bu şekilde örneğin; 1 Ağustos 2013'ten başlayarak 1 Mart 2014 gününe kadar Türkiye'de kalmış olan bir şahıs mevcut olan 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre tam mükellef sayılmaz iken; yeni Gelir Vergisi Kanun Tasarısı'na göre 2014 senesinde Türkiye'de tam mükellef olarak sayılacaktır. Bu konuda OECD uygulamalarına paralel olarak bir düzenleme yapılmıştır (KPMG, 2013: 3). Ancak 1961 yılında yürürlüğe giren 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu halen yürürlükte olup taslak gelir vergisi kanunu üzerinde ise çalışmalar devam etmektedir.

1.2.1.2. Gelir Vergisinin Uygulama Şekilleri

Tüm ekonomik faaliyetler, onları yönlendiren bir anlayışın eseridir. Ekonomik yaşayış, dış verilerle meydana gelen bir madde dünyası olmayıp, onun arkasındaki insan realitesidir. İktisadi normları meydana çıkaran, kendi çağının insanlarına has davranış ilkeleridir. Vergi ekonomi sistemi içinde vazgeçilmez bir öğedir. Vergiyi veren, iktisadi sistem içinde yer almış olan mükellefler de vergi ödeme eğilim ve davranışını üstünde toplayan tarafı meydana getirerek vergi ödeme kültürünün etkin belirleyicisi olan taraf olur. Vergileme kültürünü ise devletin (hükümetin politikaları) meydana getirmektedir (Gencel ve Kuru, 2012: 31).

Gelir net kazanç ve iratlardan meydana gelmelidir. Net tutar; brüt gelirden, gelirlerin elde edilmesi ile ilişkili giderlerin ve kanunun izin verdiği öteki indirimlerin (muafiyetler, istisnalar ve bazı indirimler gibi) çıkarılması ile bulunmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu'nda belirtilen kazanç ve iratların yekûnundan oluşur. Kazanç mefhumu; fikri ve bedeni olarak yapılan bir çalışma neticesi elde edilen gelirdir. Mesela ticari faaliyetler, mesleki faaliyetler ve emekle çalışma neticesi elde edilmiş olan gelirler kazançtır. İrat mefhumu; taşınır ve taşınmazların getirisidir. Mesela kira gelirleri, faiz gelirleri, kar payları birer irattır. Ülkemizde yedi gelir unsurunun

haricinde kalan ancak mükellefin varlığını artıran değerler gelir olarak kabul edilmemektedir. Mesela miraslar, hediyeler, kumar kazançları ve benzeri kazançlar yedi gelir unsurundan hiçbirinin kapsamına girmediği için Gelir Vergisi Kanunu'na göre gelir olarak kabul edilmez ve vergilendirilmez (Mutlu vd, 2014: 58).

Zamanımızda, vergi ödeme gücüne erişmek için üzerinde ehemmiyetle durulan artan oranlı vergi çizelgelerinde, vergi konusu ve mükellefin özellikleri dikkate alınarak değişik şekillerde artan oranlara yer verilebilir. Vergi adaletini daha etkili bir şekilde sağlamaya dönük bir uygulama olan artan oranlı vergi tarifeleri, zamanımızda genel olarak kabul gören bir uygulamadır. Artan oranlılığın ölçüsünün ne kadar olacağı, kapsam ve limitlerinin belirsiz olduğu, vergi kayıplarına yol açacağı, uygulamasının kompleks ve masraflı olduğu, keyfi nitelikte olduğu, etkin bir vergilendirme uygulansa dahi tasarrufa engel olacağı ve israfı özendirceği, suiistimale açık olduğu ve bununla birlikte servet düşmanlığı oluşturacağı şeklinde çeşitli açılardan eleştirilmektedir. Bütün bu tartışmalar bir tarafa bırakılacak olursa, mühim olan, zamanımızda vergi tarifelerinde artan oranlılığın ilke olarak kabullenilmiş olmasıdır (Akdoğan, 2009: 238-239).

1.2.1.3. Gelir Vergisinin Konusu ve Gelirin Nitelikleri

Türkiye'de gelirin vergilendirme niteliği aşağıda yer alan tablo 1.1 üzerinde Belçika ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 1.1 Türkiye ve Diğer Ülkelerde Gelirin Vergilendirme Niteliği

Türkiye'de Geliri Meydana Getiren Alt Unsurlar	Açıklama
Ücret Gelirleri	Engellilik indirimi Türkiye'de var. Belçika'da ise engellilikten dolayı alınan sosyal güvenlik yardımından vergi alınmaması söz konusudur.
Serbest Meslek Kazancı	Türkiye'de üç unsur Belçika'da bir unsur olarak ele alınmaktadır. Bunun sonucunda zirai kazançlar Türkiye'ye göre daha fazla vergilendirilmiş olmaktadır. Türkiye'de tarım kesimi üniter vergilemenin önemli ölçüde dışında tutulmaktadır ve oranlar en fazla %4'tür.
Zirai Kazanç	
Ticari Kazanç	
Gayrimenkul Sermaye İradı	Genel olarak Türkiye'ye benzemektedir.
Menkul Sermaye İradı	Her iki ülkede de stopaj ve beyanname yöntemi ile vergilendirilmekte olup vergilendirme tekniği genel hatlarıyla benzemektedir.
Diğer Kazanç ve İratlar	Hem Belçika'da hem de Türkiye'de bu unsurda tadadilik(sayma) esası geçerlidir. Belçika'da diğer kazanç ve iratlar başlığı altında belirtilen gelirler ayrı ayrı vergilendirilir.

Kaynak: Mutlu vd, 2014: 60.

Gelir Vergisi Kanunu'nun birinci maddesine istinaden gelir, *"Bir gerçek şahsın bir takvim yılında elde ettiği kazançların ve iratların net tutarıdır."* şeklinde tanımlanmıştır. Adı geçen tanımda yer alan mefhumlar aşağıda açıklanmıştır (Atabey, 2014: 15);

Kazanç: Yalnız emekten ya da emekle sermayenin birleşiminden elde edilen getiriye ifade etmektedir.

İrat: Menkul ve gayrimenkul sermayeden elde edilen hâsılatı kapsamaktadır.

Gerçek Kişi: Medeni Kanun hükümleri kapsamında şahsiyet sahibi olan, başka bir deyişle haklar ve borçlar sebebiyle ehil olan kişidir. Bu sebeple gerçek kişi mefumu, sağ olarak doğan ceninle başlayıp ve kişinin ölümüne kadar devam etmektedir. Gelir Vergisi Kanunu bakımından gerçek kişinin kaç yaşında olduğu, medeni hakları kullanım ehliyetinin olup olmaması, neticeyi değiştirmeyecektir.

1.2.1.4. Gelir Vergisinin Özellikleri

Gelir üzerinden tahsil edilen vergiler bütün dünyada, ferdi gelir üzerinden tahsil edilen gelir vergisi ve işletmelerin gelirleri üzerinden tahsil edilen kurumlar vergisi olarak iki çeşide ayrılmışlardır. Esasında kurumların/firmaların sahipleri de şahıslardır ve fertler gelir elde edebilmek gayesiyle şirket kurarlar. Bundan dolayı kurum kazançları nihayetinde fertlerin kazançlarına dâhil olur ve fertler de paylarına düşen kazançları üstünden gelir vergisi verirler. Bu sebeple ilk bakışta kurum gelirlerinin ayrıca vergilendirilmesinin gerekmediği neticesine ulaşılabilir. Ancak kurum oluşun birey olmaktan farklı şekilde kazandırdığı bazı avantajlar sebebiyle literatürde işletmelerin ayrıca vergilendirilmesinin gerekliliği çokça savunulmuş ve dünyadaki uygulamalar da bu yönde gelişme göstermiştir (Ozansoy, 2010: 133).

Gelir vergisinin özellikleri aşağıda belirtildiği gibi sıralanabilir (Atabey, 2014: 16):

Şahsilik Özelliği: Gelir Vergisi, sadece gerçek kişilerin gelirlerine uygulanmış olan bir vergidir. Bundan dolayı gelir vergisi şahsi karaktere sahip bir vergi olarak gerçek kişilere uygulanır. Dolayısıyla gerçek kişilerin gelirlerinin vergilendirilmesinde, kişinin durumunu göz önüne alan çeşitli indirimler ve istisna uygulamalarına veya yükümlülöklere yer verilmiştir.

Yıllık Olma Özelliği: Gelir Vergisinin ikinci sıradaki özelliği ise yıllık olmasıdır. Gerçek şahıslara ait gelirler, genelde bir senelik dönem için vergilendirilir. Bahse konu bir senelik dönem, takvim yılı şeklinde uygulanmakla birlikte takvim yılı esasının bir takım istisnaları da bulunmaktadır. Mesela yapılan işin mahiyeti gereği bazı kişilere tanınan hususi hesap dönemi bu istisnalardan başta gelenidir. Diğer taraftan, ülkeyi terk etme ve ölüm durumlarında vergileme takvim yılı prensibine bağlı kalınmaksızın memleketin terki ve ölüm tarihleri dikkate alınarak yapılmaktadır. Ayrıca yıllara yayılan inşaat ve onarım işlerindeyse gelir, bir seneden daha fazla bir periyodu kapsadığı için işin tamamlanmış olduğu yılın geliri kabul edilmektedir.

Gerçek ve Safi Olması Özelliği: Vergilendirilecek gelirin reel ve net olması gerekir. Gelirin reel olması, çeşitli kazançlar ve iratlarda her sefer gerçek işlemlerin kaydedilmesi ile hesaplanmasını öngörmektedir. Gelirin net olması da, gelirin kazanılması sırasında ele geçen gayrisafi (brüt) gelirden yapılmış olan giderlerin indirilmesi ve/ya da bir takım gelir kaynaklarında zarara uğranılması durumunda bu

zararların da hesaba dahil edilmesi sonucunda kalan bakiye tutarın ifadesi için kullanılır.

Elde Edilmiş Olması Özelliği: Elde etme, şahsın o gelir üstünden hukuken tasarrufta bulunabileceğini ifade eder. Kişi, eğer sahibi olduğu geliri başkasına bağışlayabiliyor, o gelir ile mal ya da hizmetler satın alabiliyor ve mevcut borçlarını ödeyebiliyor ise geliri elde etmiş kabul edilebilir.

1.2.2. Kurumlar Vergisi

Genel olarak işletme kazancına kurumlar vergisi uygulanmasından sonra dağıtılan kısım paydaşların geliri olarak ikinci defa gelir vergisine tâbi olmaktadır. Bu durum “entegrasyon kuramı” taraftarlarınca çifte vergileme olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bunlara göre; işletmelerin elde ettiği kazançlar, neticede kurumların paydaşları arasında dağıtıldığı ve paydaşlar da paylarına düşen gelirleri dolayısıyla gelir vergisi ödedikleri için, kurum kazancı üstünden ayrı olarak ayrıca kurumlar vergisi tahsili, vergi adaleti ilkesiyle uyummadığı gibi, diğer vergicilik ilkeleriyle de uyumaz (Ozansoy, 2010: 134).

İş paydaşlarının kurumlar vergisine tabi mükellef olabilmeleri için mutlak surette yazılı başvuruda bulunarak, mükellefiyet tesis ettirmeleri gereklidir. Aksi takdirde iş ortaklıklarının istemeden kurumlar vergisi mükellefiyeti altına girmeleri söz konusu olamaz (Kavak, 2006: 10):

1. Sermaye Şirketleri: Türk Ticaret Kanununa istinaden kurulmuş olan anonim, limitet ve sermayesi paylara bölünmüş olan komandit şirketler ile buna benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirketleridir.

Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi fonlarla bu fonlara benzeyen yabancı yatırımcı fonları Kurumlar Vergisi Kanunu uygulamasında sermaye şirketi kabul edilir.

2. Kooperatifler: Kooperatifler Kanunu’na göre ya da özel kanunlarına göre kurulmuş olan kooperatifler ile benzer özellikteki yabancı kooperatifleri ifade etmektedir.

3. İktisadi Kamu Kuruluşları: Devlete, il özel idaresine, belediyelere, öteki kamu idarelerine ve kurumlarına ait ya da bağlı olup, faaliyetleri sürekli olan ve sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında olan ticari, sınaî ve zirai kurumlar, iktisadi kamu kuruluşudur.

4. Dernek ve Vakıflara ait İktisadi İşletmeler: Derneklere ya da vakıflara ait ya da bağlı olup faaliyetleri sürekli olan ve sermaye şirketleri ve kooperatifler dışında bulunan ticari, sınaî ve zirai işletmelerle benzer mahiyetteki yabancı firmalar, dernek ya da vakıfların iktisadi işletmeleridir.

5. İş Ortaklıkları: Kurumlar vergisine tabi mükelleflerin (sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin, iktisadi kamu kuruluşlarının, derneklerin ve vakıfların iktisadi kurumlarının) kendi aralarında ya da şahıs ortaklıkları (adi ortaklık, kolektif şirketlerle adi komandit şirketler) veya gerçek kişilerle, belirli bir işin (yıllara yayılmış olan inşaat ve onarım işlerinin) beraber yapılmasını ortaklaşa üstlenmek ve kazancını paylaşmak gayesiyle kurmuş oldukları ortaklıklardan kurumlar vergisi mükellefiyetinin tesis edilmesini isteyenler iş ortaklığıdır.

1.2.2.1. Kurumlar Vergisinin Tarihçesi

Hem 1907'de kabul edilmiş bulunan Temettü Vergisi, hem de aynı adla 1914 yılında yürürlüğe konan vergi, mükellefler arasında gerçek kişi veya tüzel kişi oluşlarına istinaden bir ayırım yapmamıştı. Lakin 1863'den 1914 yılına kadar olan devrede yabancıların ticarethaneleri, gerek gerçek kişilere ait olsa da gerekse tüzel kişilere ait olsa da, kapitülasyonlar sebebiyle temettü vergisi ödemezlerdi. Birinci Dünya Savaşı esnasında yürürlüğe giren Temettü Vergisi'ne (1914 yılı) ilk önce yabancı kişiler ve işletmeler de tabi tutulmuştur. Aslında aynı sene kapitülasyonlar da, Osmanlı İmparatorluğu tarafından tek taraflı bir şekilde lağvedilmişti. O devrede şirketlerin daha ziyade yabancı sermayedarlara ait oluşu dikkate alınırca, 1914 yılına kadar öneme haiz bir şirket değerlendirilmesi yapılmamış olduğu anlaşılır (Çomaklı vd, 2000: 159-171).

1.2.2.2. Kurumlar Vergisinin Teorik Temelleri

Kurumların elde ettiği kazançlar, kurum kazancı olarak gelir vergisi kapsamına dahil olup, aşağıda belirtilen yedi gelir unsurundan oluşur (Kavak, 2006: 9):

1. Ticari Kazançlar,
2. Zirai Kazançlar,
3. Ücretler,
4. Serbest meslek kazançları,
5. Gayrimenkul sermaye iratları,
6. Menkul sermaye iratları,
7. Diğer kazanç ve iratlar.

Kurumlar vergisi metodu, verginin tarafsızlığı üzerindeki soru işaretlerini artırmaktadır. Buna sebep olarak gelirlerin elde edilmiş olduğu alternatif kaynakların vergilendirilmesi durumunda farklılıklar meydana getirmektedir. Aynı işi, aynı sermaye ile kurum örgütlenmesi şeklinde yapanlar, ferdi işletme şeklinde yapanlara oranla daha fazla bir vergi yüküyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sebeple gelir ve kurumlar vergisinin entegre olması için geleneksel argüman kurumların organizasyon formlarındaki bozulmaları vurgular. Şirketlerin sınırlı yükümlülük, merkezden yönetebilme ve serbest faiz transferleri gibi vergi dışı birçok avantajının oluşuna rağmen, çifte vergilemenin getirmiş olduğu yükten kurtulabilmek için ferdi ticaret yapanlar daha fazla vergi sonrası kalan kâra sahip olurlar (Ozansoy, 2010: 137).

1.2.2.3. Kurumlar Vergisinin Uygulama Şekilleri

Aşağıda belirtilmiş olan kurumların gelirleri, kurumlar vergisine tabidir (Kavak, 2006: 9):

1. Sermaye Şirketleri;
  - a) Anonim şirketler,
  - b) Limited Şirketler,
  - c) Eshamlı Komandit Şirketler,

2. Kooperatifler,
3. İktisadi kamu kuruluşları,
4. Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler,
5. İş ortaklıkları,

Gerek kurum gerekse ortak aşamasında yapılan “çift” vergilemenin kurumlar vasıtasıyla elde edilen gelirler üzerindeki vergi yükünün, ötekilerine nazaran daha yüksek gerçekleşmesiyle “aşırı vergileme”ye sebep olması, firmaların finansmanında özkaynak ya da yabancı kaynak kullanımı seçenekleri arasında yapılacak olan tercihlerde vergileme kaynaklı zararlara yol açar. Şöyle ki, adı geçen mükerrer vergileme, paydaşlar üzerindeki vergi yükünü artırmak suretiyle, yatırımların finansmanında; ödenmiş olan faizlerin indiriminin yapılabilmesi mümkün olan yabancı kaynak kullanımını (borç alımını), yeni hisse senetleri çıkararak ya da dağıtılmayan kazançlardan yararlanarak kendi kaynaklarından finanse etmeye nazaran çok daha avantajlı konuma getirir (Ozansoy, 2010: 138).

1.2.3. Vergi Yükü Kavramı

Vergi yükü, vergi gelirinin gayrisafi milli hasılaya (GSMH) oranlanması ile elde edilen değerdir. GSMH ise; bir ülke vatandaşlarının içinde bulunduğu ekonomide belli bir yıl içinde ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin, ilgili ülkenin veya belli bir para birimi karşılığında oluşan değerlerinin toplamına denilmektedir. Vergi yükü, devletlerin kamu maliyesi değerlendirmeleri mevzuunda göz önüne alınan mühim göstergelerden birisidir. Bu göstergeyle, ülke ekonomisine katılmış olan kaynakların ne kadar bölümünün, vergi ve başka adlar altında alındığını belirtir. Vergi yükü kavramının pek çok türü olmasına karşın, çalışmanın gayesi bakımından toplam vergi yükü kavramı üstünde durulacaktır. Memleketin bütünü bakımından meydana çıkan ekonomik değişikliklerin incelenebilmesi için toplam vergi yüküne gereksinme duyulur. Genel bütçe vergi getirilerinin milli gelire olan oranına toplam vergi yükü denilir. Toplam vergi yükü, toplumlardan herhangi birisinin belirli bir devrede vergi ödeme kapasitesi gösterdiğinden önemli bir kavramdır (Çifçi vd, 2012: 82). Ülkemizde yıllar itibariyle vergi gelirleri, gayrisafi yurtiçi hasıla(GSYİH) ve vergi yükü oranları aşağıda yer alan tablo 1.2 üzerinde verilmiştir.

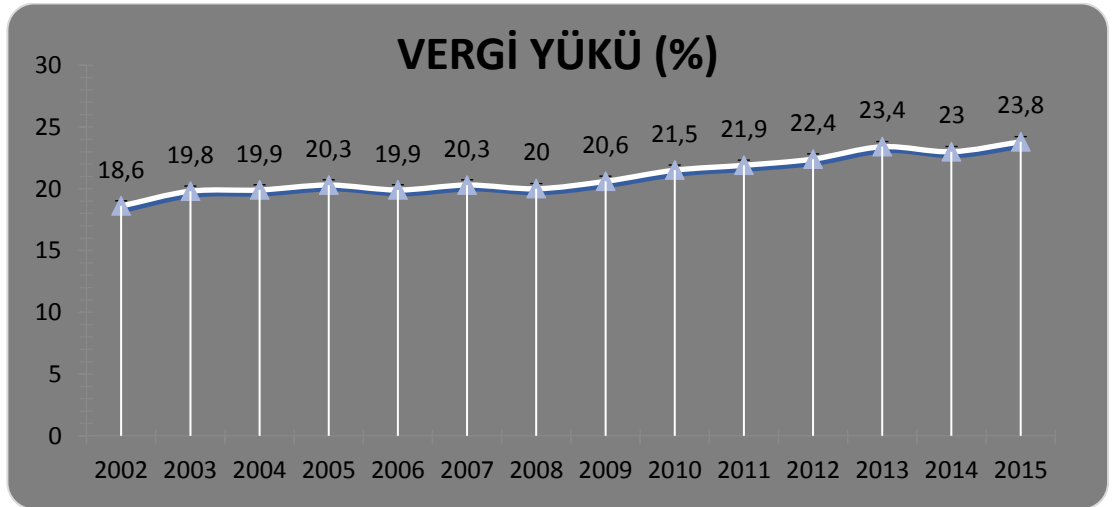
Tablo 1.2 Türkiye’de Yıllar İtibariyle GSYİH, Vergi Gelirleri ve Vergi Yüğü

Yıllar	GSYH	Vergi Gelirleri	Vergi Yüğü (%)
2002	350.476.089	65.188.479	18,6
2003	454.780.659	89.893.112	19,8
2004	559.033.026	111.335.368	19,9
2005	648.931.712	131.948.778	20,3
2006	758.390.785	151.271.701	19,9
2007	843.178.421	171.098.466	20,3
2008	950.534.251	189.980.827	20
2009	952.558.579	196.313.308	20,6
2010	1.098.799.348	235.714.637	21,5
2011	1.297.713.210	284.490.017	21,9
2012	1.416.798.490	317.218.619	22,4
2013	1.567.289.238	367.517.727	23,4
2014	1.748.167.817	401.683.956	23
2015	1.952.638.409	465.229.389	23,8

Kaynak: GİB, 2015 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Yukarıda yer alan tablo 1.2’de Türkiye için vergi gelirleri, GSYİH ve vergi yüğü oranlarına rakamsal olarak yer verilmiştir. 2016 yılına ilişkin Gelir ve Kurumlar Vergisi beyan süreleri henüz dolmadığı için tabloya bu veriler eklenememiştir.

Ülkemizde vergi yüğü değerlerinin zamanla olan değişimi aşağıdaki şekil 1.2’de belirtilmiştir.

Kaynak: GİB, 2015 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Şekil 1.2 Türkiye’de Yıllar İtibariyle Vergi Yüğü

Türkiye’de 1923-1930 yılları arasındaki en belirgin ve önemli olaydan biri 1925 yılında aşar vergisinin kaldırılmasıdır. Aşar vergisinin kaldırılmasıyla ortaya çıkan vergi boşluğunu doldurmak amacı ve kamu gelirine olan yoğun gereksinim nedeniyle mali tekellere büyük önem verilmiştir. Türkiye’de bu dönemlerde, vergi yükü oldukça düşüktür. Dolaylı vergilerin oranının yüksekliği, gelir ve servet yerine tüketimin vergilendirilmesi, dönemin iktisat politikalarıyla örtüştüğü söylenebilir (Türkal, 2011: 85). Ancak hızla gelişen ve kalkınan Türkiye’nin vergi yüküne ve vergi gelirleri içerisinde yer alan dolaylı vergilerin payına bakıldığında, 85 yıl öncesinde düşük olan vergi yükü hızla artmış buna paralel olarak dolaylı vergilerin payı da artmıştır. Özetle: Türkiye dolaylı vergilere bağımlı olmaktan ve bu vergi türüne yüklenmekten halen kurtulamamıştır. Bu durum gelir dağılımında adaleti de yıllarca olumsuz etkilemiştir.

1.2.3.1. Genel Olarak Vergi Yüğü Kavramı

Varlık vergi ödeme gücünün belirlenebilmesinde önemli bir göstergedir. Varlığın büyüklüğüne ve çokluğuna istinaden kişinin vergi borcu tespit edilmektedir. Serveti çok olan şahsın vergi borcu, varlığı daha az olan şahsa nazaran daha fazladır. Bir şahsın ödeyeceği vergi ödeme gücü bir yıl süresince sahip olduğu varlık ve tabi ki geliri üstünden hesaplanmaktadır. Servete sahip olabilme isteği kişilerin geleceğe ilişkin bir güvence oluşturma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu duyguyla harcanmayan gelirler varlık olarak karşımıza çıkarken, varlık ta ayrıca vergi konusu şeklinde kabul edilmektedir. Yani şahısların elde etmiş olduğu gelirler gelir olarak vergiye tabi tutulurken, aynı zamanda gelirin harcanmamış olan kısmı da servet olarak vergiye tabi tutulmaktadır.

Vergi yükü, vergiye tabi gelirlerin GSMH’ya oranlanması ile elde edilen değerdir. Bu değer, kesin bir değer şeklinde olmayıp yol gösterici niteliğe sahip orandır. Bu kesinlik derecesi ülkelerin vergi tabanını kavrama gücüyle orantılı olarak değişir. Vergi tabanını kavrayabilmesi ne kadar fazla ise ona orantılı olarak doğru bir vergi matrahı tespiti yapılabilir. Vergi yükü gerçekliğinin öteki belirleyicisi ise devlete ödenen, vergi ve benzeri meblağların hesaplamaya katılmasıdır. Bu bakımdan

hesaplamaya katılan verilerin büyüklüğü geniş anlamda değerlendirmeye alınarak, merkezi idarelerce ve mahalli idarelerce tahsil edilen vergiler, resim ve harçlarla fonlar ve parafiskal varidatın dahil edilmeleri gereklidir. Vergi yükü; lokal vergi yükü ya da sektörel vergi yükü şeklinde değişik biçimlerde tanımlanabilir. Her bir vergi yükü çeşidinde o türle ilişkili olan mükelleflerce ödenen verginin bahsi geçen mükellef grubu tarafından yapılan katma değere oranlanmasıyla belirlenir (Selen, 2011: 316).

Vergi yükü, formülün vergi gelirleriyle ilgili kısmına farklı öğelerin eklenmesiyle farklı şekillerde hesaplanabilir. Bu hesaplamalardan birincisi, Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri (KBVG)'ne istinaden hesaplanan vergi yükü olup ikincisi ise, KBVG'ne fonların vergiye tabi gelirlerinin ve mahalli idarelerin hisselerinin eklenmesiyle oluşan vergi toplamına göre hesaplanmış olan vergi yüküdür. Sonuncusuysa, ikinci toplama parafiskal varidatın eklenmesiyle oluşan vergi ve benzeri varidata göre hesaplanan toplam vergi yüküdür (Tekbaş ve Dökmen, 2007: 196).

1.2.3.2.Vergi Yükü Türleri

Vergi yükü, devletlerin kamu maliyesi değerlendirmeleri içeriğinde göz önüne alınan mühim göstergelerden birisidir. Bu gösterge ülke ekonomisine giren kaynakların ne kadarlık bölümünün, vergi ve diğer adlarla alındığını ifade etmektedir. Gelişmiş devletlerde vergi yükü artışının ana nedeni refah devletinin finansmanını oluştururken; gelişmekte olan ülkelerde süregelen kamu açıklarının vergi yükünün artışına yol açtığı görülmüştür (Çiftçi vd, 2012: 85).Vergi yükü değişik biçimlerde hesaplanabilmektedir. Bunları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (İnaltong, 2012: 17):

Kişisel vergi yükü: Subjektif ve objektif niteliklere sahiptir. Objektif vergi yükü, şahsın belli bir dönemde (senede) ödemiş olduğu tüm vergilerin o devrede (senede) elde etmiş olduğu toplam gelire olan oranı şeklinde hesaplanır.

Toplam vergi yükü: Bir ülkede belirli bir dönemde (senede) ödenmiş olan tüm vergilerin o devrede (senede) elde edilmiş olan GSYH'ye oranı şeklinde hesaplanır. Bu ilişki ülkenin belirli bir bölgesi için ya da belirli sektörleri için kurulabilir.

Zamanımızda vergi yükü ve bilhassa bu yükün sektörler ve gelir grupları arasındaki dağılım tartışma konusudur. Vergi yükü, fertlerin ve kurumların

katlandıkları yükün belirlenmesi bakımından olduğu kadar iktisadi büyüme ve istikrarın sağlanabilmesi, gelirlerin dağılımı gibi makroekonomik amaçların belirlenmesinde ve ülkeler arasındaki karşılaştırmalar anlamında da önem taşıyor. Ücret gelirleri vergilendirilirken özel kesimle kamu kesimi arasında değişik vergi muafiyet ve istisnaları ile farklı vergi yükleri vardır. Kanun koyucunun bilinçli tercihinin sonucunda yalnızca özel-kamu sektörü ücret gelirleri arasında olmayıp kamu çalışanları arasında da vergi yükü bakımından ciddi farklılıklar meydana gelmiştir. Kamu personeli arasında eskiden beri mevcut olan ücret farklılıkları ile ücret adaletsizliğinin bir diğer boyutu da vergi yükünün farklı oluşudur (Öztürk ve Ozansoy, 2011: 198).

Vergi mükelleflerinin ödemiş oldukları vergilerin gelirlerine olan oranını belirten vergi yükü, kamunun piyasadan çektiği payı göstermesiyle birlikte, bu yükün hangi sektör ve bölgeler üstünde yoğunlaştığını da ifade eder. Bu bakımdan vergi yükü bir taraftan mikro; diğer taraftan da makro perspektiften değerlendirilir. Vergi yüküyle ilgili olarak yapılacak olan mikro ve makro bakış açılarındaki yorumlar, mefhumun çeşitli türlerinin analizini gerektirir. Vergi yükünün birçok çeşit türü bulunmaktadır. Bunlar; şahsi vergi yükü, toplam vergi yükü, yerel vergi yükü, sektörlerle ilgili vergi yükleri, net ve reel vergi yükü ve sosyal vergi yükü şeklinde incelenebilir (Tekbaş ve Dökmen, 2007: 198).

1.2.3.3.Vergi Yükünü Etkileyen Faktörler

Vergi yükü kavramıyla ilişkili diğer bir kavram ise vergi kapasitesi ya da vergi potansiyelidir. Ülkenin vergilendirilebilecek olan ekonomik potansiyelini minimum geçim indiriminin üstündeki gayrisafi yurtiçi hasıla oluşturur. Ancak bu potansiyelin tümünün vergilendirilmesini düşünmek mümkün değildir.. Clark'ın, 1945 yılında yapmış olduğu bir çalışmada vergi kapasitesinin toplam milli gelirin dörtte biri civarında olabileceğini iddia etmiştir. Bu konudaki çeşitli fikirlere rağmen vergi kapasitesi kati bir oran olarak açıklanamayarak kendisini belirleyen faktörler göz önüne alınmak suretiyle tahmine çalışılır (Inaltong, 2012: 18).

Vergi yükü ve zamanla bu oranda ortaya çıkan değişikliklerin devlet kanalıyla kontrol edilebilmesi mümkündür. Bununla beraber gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen vergi yükü değişiklikleri bahse konu ekonomilerin temel birtakım özellikleri

hakkında bilgiler içerir. Bunlar genelde kamu giderlerine olan talep, borçlanma, ayrıca para yaratılması benzeri vergi dışı parasal kaynakların kullanılması durumu, eğilimi ve de ekonominin vergi kapasitesi benzeri özelliklerdir. Vergi kapasitesi ülkelerde, kişilerin vergi ödeyebilme ve devletin vergi toplayabilme yeteneğine bağlı olup; vergi gayretiyse bu kapasitenin kullanılma derecesini gösterir (Ataç, 2002: 304).

1.3. SERMAYE GELİRLERİ ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER VE YAPISI

Araştırmanın devam eden bölümünde, temel olarak sermaye gelirleri üzerinden alınan vergiler ve yapılarına yer verilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki başlıklar halinde konunun işlenmesi sağlanmıştır:

- i. Menkul Sermaye İradı
- ii. Sermaye Gelirlerinde Vergi Yüğü
- iii. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Mükellefiyet Yapısı
Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Tarife Yapısı

1.3.1. Menkul Sermaye İradı

Menkul sermaye iradının elde edilmesinde, yetkili kurulların kar dağıtımını ile ilgili kararı ve zamanıyla vade tarihlerine bağlı kalmak üzere tahakkuk esasını geçerlidir. Diğer bir deyişle vergiyi doğuran durum, kar paylarının elde edilmesinde kar dağıtımının başlamış olduğu tarih, faizlerdeyse bono, tahvil ve mevduatın vade tarihinde ortaya çıkmaktadır. Tahsil işleminin yapılmış olması veya yapılmaması belirleyici olmaz. Çünkü bu tarihlerde hem bir yandan hesaba ödeme yapılırken, diğer taraftan da talep hakkı doğar (Tekin, 2007: 2).

1.3.2. Sermaye Gelirlerinde Vergi Yüğü

Üretim faktörleri bakımından emeğin getirisi olan ücret ve sermaye ile onun getirisi durumundaki kâr üstündeki vergi yükünün, adil olarak topluma ne şekilde dağıtılması gerektiği problemi geçmişte olduğu gibi zamanımızda da ekonomik ve

mali alanlarda tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Ücret ve ücret üstündeki vergi yapısının, tabii olarak malların izafi fiyatlarını, sermaye ve öteki üretim faktörlerinin konumlarını, devletin gelir yapısıyla ulusal gelirin bölüşme biçimini de etkilediği göz önüne alındığında, problemin çözümünün pek de kolay olmadığı anlaşılır (Gök ve Yalçın, 2015: 220).

1.3.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Mükellefiyet Yapısı

Kendisine vergi borcu çıkarılan ve kanunlarla hükme bağlanmış olan ödevleri yerine getiren kanuni mükellef, vergi yüklenicilerinden veya taşıyıcılarından farklıdır. Vergi yüklenicileri ve taşıyıcıları kavramı, hukuki olmaktan ziyade vergi yansıması ile ilgili bir mefhumdur. Uygulamada iktisadi birtakım imkanlardan yararlanılması ile vergi yükünün devredilmesini öngören iktisadi yansıma mücadelesi neticesinde, bahis konusu vergi yükünü reel olarak üzerine almaya mahkum olmuş olan şahıslara “vergi yüklenicileri” veya “vergi taşıyıcıları” denilir. Mükellef ile vergi yüklenicisi aynı şahıs olabilmekle beraber, hem fiili ve hem de kanuni yansımayla verginin, ödeyen mükellef üstünde kalmayarak aktarılabilirdiği de görülür (Çelebi vd, 2008: 136).

Vergilendirmede hakkaniyet ilkesi göz önüne alındığında, tabii olarak asgari ücret üstünden vergi alınıp alınmaması durumu ve eğer doğrudan herhangi bir vergi alınacaksa, bu verginin düzeyinin saptanması konusu ahlaki bir nitelik de taşır. Sismondi, bu meseleyi henüz XIX. asrın başlarında “... vergi insandan kendisinin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olanı talep etmekten kaçınmalıdır. Çünkü açlığa mahkûm bir şahsa devletin kendisine sağladığı faydalardan bahsetmek gülünç olur” olarak dramatik bir şekilde dile getirmiştir (Nadaroğlu, 2000: 314-315).

213 sayılı Vergi Usul Kanunu’na(VUK) göre; vergi mükellefi olmak için yasal olarak ehil olmak şart değildir (VUK Md. 9), bu açıdan ele alındığında medeni haklarını kullanma selahiyetine sahip olmayanlar, kısıtlı olanlar ve mümeyyiz olmasalar dahi vergi mükellefi olabilmektedir. Diğer yandan vergiyi doğuran meselenin kanunlarla yasak edilmiş olunması mükellefiyeti kaldırmaz (VUK Md. 9/2). Bu sebeplerden ticareti yasaklanmış olan bir malın ticaretini yapan kişi elde ettiği gelirden dolayı gelir vergisi mükellefi olur. Bunun haricinde herhangi bir verginin yasal mükellefi, kendisinin ödemiş olduğu vergiyi başkasına yansıtabilir. Bunu gerçekleştiren yasal mükellef aracı mükelleftir. Nihai vergiyi üzerine alan şahıs ya da

kurum ise verginin taşıyıcısı durumundadır. Mükellefiyeti sözleşmeyle başkasına devretmek olası değildir. Vergi kanunlarıyla kabul edilen haller istisna olmak üzere mükellefiyete ya da vergi sorumluluğuyla ilgili özel akitler vergi dairesini bağlamaz. Ayrıca VUK madde 8'in son fıkrasına istinaden Türkiye Cumhuriyeti uyuşundaki tüm gerçek ve tüzel kişilere mutlaka vergi numarası verilmektedir. Bu uygulamayla ilgili usul ve esasları belirlemek görevi Maliye Bakanlığı'nın salahiyeti dahilindedir (Pehlivan, 2005: 52).

1.3.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Tarife Yapısı

Maliye Teorisinin gelişimi süresinde kuramsal olarak adil vergileme açısından iki ana yaklaşımın ön plana çıktığı görülür. Bunlardan ilki yararlanma ölçütüne dayalı istifade yaklaşımı, diğeri ise vergi ödeyebilme gücünü dikkate alan iktidar yaklaşımıdır. Klasik teoride; vergi hemen hemen piyasa fiyatı şeklinde algılanmakta ve piyasada elde edilen özel malların fiyatının bahse konu mallardan sağlanan faydaları, kamusal ve yarı kamusal mal için ödenecek olan fiyatın da (yani verginin) bunlardan elde edilen faydaları yansıttığı varsayılmaktadır. Bu şekilde, adil vergileme yükümlülerin kamuyla ilgili hizmetlerden yararlanma ölçüsüne dayandırılır. İktidar yaklaşımında (finansal güç) ise devletin kamusal hizmetlerden yararlanma ölçüsü bir kenara bırakılıp, bu faaliyetler için gerekli kamusal harcamaları karşılayabilecek vergi yükünün adil bir biçimde nasıl paylaşılacağı konusu üzerinde durulur. Burada adil bir vergileme için esas alınan kıstas ise eşitlik ve ekonomik iktidar, başka bir söylemle vergi ödeme kabiliyetidir (Gök ve Yalçın, 2015: 224).

Vergi matrahını belirlemek için bazı usuller var olup, bunlardan beyan yöntemine göre mükellefler ya da vergi mükellefleri vergi matrahlarını kanunda belirlenen usullere göre kendileri hesaplayarak vergi dairesine bir beyanname vererek bildirirler. Karineler usulüne göre ise mükelleflerin vergi matrahı harici etkenler dikkate alınarak tespit edilmektedir. Bu yöntemlere göre matrah alet, makine, personel sayıları gibi kıstaslarla belirlenmekte olup, 1926 senesine kadar Fransa'da uygulanmış olan binalardan kapı ve pencere adetleri üzerinden alınan vergi bu yöntemle en güzel örnektir. Ayrıca idare tarafından takdir yönteminde vergi dairesince tek taraflı olarak vergi matrahı hesaplanarak, vergi dairesi takdir komisyonları ile vergi inceleme personeli bu yöntemi uygular (GİB, 2013).

Devlete göre vergi alacağı, mükellefler açısından da vergi borcu veya mükellefiyet, mükellefler ile vergi konusu arasında, kanun vergi alacağının oluşumunu bağladığı ilişkinin kurulması neticesinde, başka bir söylemle, vergiyi doğuran olayın meydana gelmesiyle doğmakla beraber, vergi borçlarının tutarı henüz belli olmayarak, vergiyi doğuran olayın meydana gelmiş olması, her zaman ödenmesi gerekli kesin bir vergi borcunun var olduğunu göstermez. Vergiyi oluşturan olayın şahsında gerçekleştiği bireyin ödeyeceği vergi miktarının tespiti için öncelikle matrahın belirlenmesi gereklidir (Oktar, 2010: 106-107).

Vergi kanunlarında vergi matrahının hesaplanma yöntemleri açıkça belirtilmektedir. Bu yöntemlerden birisi beyan metodudur. Burada vergi dairesi yalnızca mükellefçe bildirilen matrahın doğru olup olmadığını denetler. Ayrıca basit yöntemlerde de matrah belirlenebilmektedir. Ama mükelleflerin bu usulden yararlanabilmeleri için gelir vergisi kanununun 47. ve 48. maddelerindeki koşulları yerine getirmek zorundadırlar. Bu yöntemle göre ticari kazançlar belirli bir hesap dönemi içerisinde elde edilen gelire giderler ve satılan malın satın alım bedeli arasındaki pozitif fark olup bu yöntemle göre vergilendirilen mükellefler, Vergi Usul Kanunu'nun defter tutma dışında olan ve ikinci sınıf tüccarlara ilgili hükümlerine tabii olmaktadır. Bir diğer yöntem karineler usulüdür. Bu yöntemle göre mükelleflerin gelir veya servetlerinin ölçüsü olduğu kabul edilen bir takım dış belirtiler matrahın tespitinde esas alınmakta olup bu uygulanan yöntem adaletsizliğe ve verimin düşmesine yol açtığı için zamanımızda genellikle terk edilmiş bulunmaktadır (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

2. BÖLÜM

SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ VE ETKİLERİ

Sermaye gelirleri üzerinden alınan vergiler kuşkusuz ilk başta sermaye gelirleri vergilendirilen tarafları etkilemektedir. Öte yandan vergilendirmenin sadece bu şirketler ya da taraflar veya daha genel ifadeyle mükelleflerle sınırlı kalmadığı, aynı zamanda tüm ekonomik sistem üzerinde de önemli etkilerinin olduğunu ifade etmek mümkündür. Araştırmanın bu bölümünde ilkin genel olarak sermaye gelirleri üzerinde vergilendirme sürecinin etkileri incelenmiş, ardından da bu sürecin etkileri İngiltere ve Türkiye üzerinden incelenmiştir.

2.1.SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde, sermayenin yapısı, gelirin türü, verginin şekli ve verginin ödeme ya da tarh aşamalarının hepsinin etkisi vardır. Bunun yanında sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde sermayenin yapısal özelliklerinin de önemli olduğu, bunun da dikkate alındığı ifade edilebilir. Araştırmanın devam eden bölümünde sermaye gelirlerinin genel olarak vergilendirme sürecine değinilmiş ve temel olarak aşağıdaki başlıklara yer verilmiştir:

- i. Sermaye Gelirlerinin Gerçekleşmesi
- ii. Sermaye Gelirlerinin Kamu Gelirlerine Etkisi
- iii. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kontrolüne Yönelik Uygulamalar

Bu başlıkların dışında sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi, her bir sermaye geliri türüne ve sermaye gelirin gerçekteştirilme şekline göre ayrı bir araştırma konusudur. Ancak bu araştırmada daha çok Türkiye ile İngiltere arasındaki benzer ve farklı yönlerin ortaya konması üzerinde odaklanıldığından, bu konuda genel ve kıyaslamaya yetecek öz bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Sermaye Gelirlerinin Gerçekleşmesi

Sermaye gelirlerinin ortaya çıkış biçimlerine bakıldığında, genellikle insanların yaşamı boyunca yaptıkları tasarruflar, doğuştan kazanılan servet, sonradan ortaya çıkan doğal kaynak, rant biçiminde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu durum kişinin kendi yaşadığı dönemde ortaya çıkabilmekle beraber, devam eden yıllarda da kendi altsoyu için de fayda doğuracak şekilde meydana gelebilmektedir. Kişilerin bu mal varlığını, zenginliğini, sermayesini nemalandırarak gelir elde etmesine sermaye geliri diyebiliriz. Sermaye geliri gayrimenkul veya menkul mallardan elde edilebilir. Konut, arsa, arazi, işyeri ve benzeri gibi gayrimenkullerden elde edilen gelire gayrimenkul sermaye iradı, para, hisse senedi, altın ve benzeri gibi menkullerden elde edilen gelire de menkul sermaye iradı diyebiliriz. Bu gelirlerin ortaya çıkması ise bahsi geçen menkul ve gayrimenkul malların kişilerin uhdesinde bulunması veya tasarruf hakkına sahip olması karşılığında belli ve geçici süre ile başkalarının kullanımına, tasarrufuna bırakmaları karşılığında elde edilen değerler olduğunu söyleyebiliriz.

Optimal vergi sisteminin ne gibi olması gerektiği konusunda yapılmış olan çalışmalar kapsamında, sermaye gelirlerinin, vergiden istisna tutulmasına ilişkin görüşler şu tezlerle desteklenmektedir (Mankiw vd.,2009: 20).

- i. Sermaye gelecekte yapılacak olan üretim için bir yan girdi oluşturmaktadır. Üretime ayrılacak kaynakların bir miktarının vergilendirmeyle alınması, üretimi ve dolayısıyla iktisadi büyümeyi olumsuz etkileyecektir.
- ii. Sermaye vergilendirilmesi gelecekte yapılacak olan tüketimin vergilendirilmesidir. Bu sebeple yeknesak vergilendirmeye engel olur.
- iii. Kısa dönemde sermayenin vergilendirilmesi tercih edilebilir ama, uzun vadede bozucu etkileri dolayısıyla sermaye üzerindeki vergilendirme oranı sıfır olması gereklidir. Uzun dönemde alınan tasarruf kararları vergiden sonraki kazançlar konusunda tamamen elastiktir.
- iv. Günümüzde sermaye arzının çok fazla esnek olması sermayenin vergilendirilmesini olumsuz etkiler.

Lakin, optimal vergileme kapsamında meydana getirilen modeller, genellikle gerçek durumu tamamen yansıtamadığı ve bir takım zorunlu varsayımlara dayandığından dolayı sermayenin vergilendirilmesi konusunda kuram ile uygulamada

farklılıklar her zaman olagelmıştır. Bu sebeple, optimal vergilemeyle ilgili teorik çalışmaların reel hayata uygulanması çok güç ve hatta mümkün değildir (Nadaroğlu, 2000: 293).

Kurum hasılatı bakımından memlekette benimsenen gelir tanımlaması vergi matrahının belirlenmesi açısından önemli bir etkidir. Kanuni olarak geniş manada gelir yaklaşımı (safı artış kuramı) temel alınmışsa bu kurum getirisini dolayısıyla vergi mükellefiyetini artırmakta olan bir durumdur. Bu durumun tam aksine ülkede vergilendirilecek gelire bakış açısı kaynak yaklaşımı ise bu da vergi yükümlülüğünü ve vergi gelirlerini daraltan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Öncel, 2005: 5).

2.1.2. Sermaye ve Sermaye Gelirleri Neden Vergilendirilmelidir?

Sermaye gelirleri ve sermaye üzerinden alınan vergilerin öncelikli amacı tüm vergilerde olduğu gibi kamu hizmetlerinin veya devlet mekanizmasının finansmanıdır. Tüm vergi sistemlerinin neredeyse yegane ve en büyük amacı kamu hizmetleri finanse etmek kamuya gelir sağlamak adına kurulmalarıdır. Bunlar içerisinde ülkeler bazında değerlendirildiği zaman çok büyük rolü olmasa da sermaye üzerinden de ciddi oranda vergi alınmaktadır. Belirtildiği üzere vergi sistemlerinde en temel amaç kamu hizmetlerinin finansmanı olmasına rağmen geçmişten bugüne gelişen ekonomi ve vergi sistemlerinde verginin maliye politikasının bir aracı olması hasebiyle bu aracın farklı sosyal, ekonomik ve psikolojik yönlerinin de kullanılması gerekliliği hasıl olmuştur.

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesiyle birlikte gelir dağılımında adalet ve eşitlik hususları da gündeme gelmektedir. Ekonomik açıdan düşünüldüğünde sermaye geliri elde edenlerin orta ve üst gelir diliminde yer alanlar olduğu görülecektir. Bu itibarla sermayenin ve sermaye geliri elde edenlerin vergilendirilmesi gelir dağılımında adaletin sağlanmasına yönelik bir adım olarak dikkate alınabilecektir. Ayrıca gelir dağılımında eşitliğin hızla bozulmaması, düzeltilmesi veya en azından gelirler arasındaki uçurumun sabit kalması açısından kolayca kullanılabilir bir maliye politikası aracı olduğu söylenebilir.

Sermayenin veya sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin yatırımları düşüreceği veya yatırımların finansmanına yönelecek olan sermayenin vergilendirilme

yoluyla kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılacağı bu suretle büyüme ve yatırımların olumsuz etkileneceği hususu gündeme gelebilir. Bu durumda özellikle gelişmekte olan ülkelerde menkul sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi yerine bunlardan elde edilen gelirlerin harcamasının vergilendirilmesi tercih edilmiş durumdadır. Örnek vermek gerekirse; faiz geliri elde etmek amacıyla bankalar veya aracı kurumlar vasıtasıyla yurtdışında yabancı para cinsinden ihraç edilen devlet tahvili ve hazine bonolarına(eurobond) yatırım yapan bir kişinin elde ettiği menkul sermaye gelirleri üzerinden herhangi bir vergi alınmamaktadır. Bu durumun nedeni kamunun finansman temininde yaşadığı güçlük ve yurtdışında oluşan sermayeyi veya yurtiçinde bulunan dövizli devlet eliyle piyasaya dahil etmek olabilir. Özetlemek gerekirse; menkul kıymet geliri elde eden veya sermaye sahibi kişiler elde ettiği kazançları lüks taşıtlara veya lüks gayrimenkullere yatırmaktadır. Bu durumda araçlar üzerinden alınan motorlu taşıtlar vergisi ile gayrimenkuller üzerinden alınan emlak vergisi ile sermayenin vergilendirilmesi sağlanmış olmaktadır. Bu suretle en güçlü maliye politikası araçlarından birisi olan vergi kullanılarak sermayenin vergilendirilmesi ile gelir dağılımında adalet, kamu hizmetlerinin finansmanı ve yatırımların artırılması gibi başlıca temel amaçlara hızlı bir şekilde ulaşılabilir.

2.1.3. Sermaye Gelirlerinin Kamu Gelirleri ile İlişkisi ve Genel Vergilendirme İlkeleri

Devlet yönetiminde, başlangıçtan itibaren sağlıktaki, savunmadaki ve adalettaki gibi temel görevlerin ifa edilebilmesi için bazı gelirlere ihtiyaç olduğu görülmüştür. Devletlerin faaliyetlerini yürütebilmesi için ihtiyaç duymuş olduğu gelirleri çeşitli şekillerde sağlayabilir. Daha önceleri emtia ve hizmet şeklinde maddesel olarak tahsil edilen finansal yükümlülükler, yerini zamanımızda nakdi olarak tahsili yapılan kamu gelirlerine terk etmiştir. Nakdi gelirlerin belli başlı kaynaklarını ise bir taraftan devletin vergileme yetkisinden dolayı zora dayanarak tahsil ettiği vergiler, gayrimenkul değer artışından belediyelerin aldığı paralar, resimler, harçlar gibi kaynaklar, diğer taraftan da özel ekonomik faaliyetler, borçlanma ve emisyon vb. yollardan elde edilen gelirler oluşturur (Elçin ve Saraçöz, 2012: 1).

Kurumlar vergisi esas olarak sermaye şirketleri için söz konusu olmaktadır. Sermaye şirketleri haricinde öteki kuruluşların kurumlar vergisi mükellefi olmalarının

nedeni bahsi geçen kurumlarla piyasa ekonomisi içerisinde rekabet eşitliğinin sağlanabilmesidir. Bir vergide mükellefiyeti belirleyen başlıca iki ana öge verginin matrahı ve oranıdır. Lakin kurumlar vergisinde mükellefiyet yalnızca kurum kazançları üstünden hesaplanan vergiyle sınırlı olmamaktadır. Dağıtılan ya da dağıtılmayan gelirler (kâr payları) ile sermaye kazançlarına uygulanmakta olan gelir vergisi de söz konusu mükellefiyete geniş anlamda dahil olmaktadır. Bilhassa uluslararası vergi rekabetlerinde ve vergi yükü kıyaslamalarında, söz konusu kurumsal gelirler için geniş manadaki (kapsamda) mükellefiyet göz önüne alınmaktadır. Burada söz konusu kurumsal kazançlar kapsamına yalnızca kurum gelirleri değil, dağıtılan ve dağıtılmamış olan kârlar ve sermaye gelirleri dahil olur. Buna paralel şekilde, kurumlar vergisindeki mükellefiyet mefhumu, geniş anlamda, kurum esasında matrah ve oran göz önüne alınarak hesaplanmış olan kurumlar vergisi, kurum esasında uygulanmakta olan gelir vergisi stopajı ayrıca ek vergilerle gelir vergisi alanında söz konusu geliri irat ya da sermaye kazancı şeklinde elde edenlerin ödemesi öngörülmüş olan gelir vergileri ve ilave vergileri kapsamaktadır (Öncel, 2005: 4).

Öte yandan sermaye gelirlerinin kamu gelirlerine etkisini incelerken, vergilendirmede temel ilkelerin de dikkate alınması gerekir. Bunları aşağıdaki tablo 2.1 üzerinde göstermek mümkündür.

Tablo 2.1 Vergilendirmede Temel İlkeler

Mali İlkeler	<u>Yeterlik İlkesi:</u> Kamu gelirlerinin kamu harcamaların karşılamasıdır. <u>Esneklik İlkesi:</u> Vergilerin değişen konjonktür karşısında uyum sağlayabilecek bir durumda olmasıdır.
İktisadi İlkeler	<u>Uygun Vergi Kaynağı İlkesi:</u> Gelir, harcama ve servet gibi vergi kaynakları arasında uygun bir bileşim oluşturarak vergilemenin yapılmasıdır. <u>Uygun Vergi Türü:</u> Seçilecek vergi türünün vergilemenin amacına ve fonksiyonuna uygun olmasıdır.
Ahlaki İlkeler	<u>Genellik İlkesi:</u> Verginin belli bir kişi veya zümreye ayrıcalık tanımadan herkesten alınmasıdır. <u>Eşitlik İlkesi:</u> Vergilemede adaletin sağlanması ve bunun için de verginin ödeme gücüne göre alınmasıdır.
Teknik ve İdari İlkeler	<u>Belirlilik İlkesi:</u> Yükümlünün ne zaman, ne kadar vergiyi neden ödeyeceğini bilmesidir. <u>Uygunluk İlkesi:</u> Alınacak verginin yükümlü için uygun koşullarda ve uygun zamanda olmasıdır. <u>İktisadilik İlkesi:</u> Vergilendirme sürecinde devlet tarafından katlanılan tüm masrafların minimum düzeyde tutulmasıdır.

Kaynak: Yüksel, 2016: 6.

Yararlanma ilkesine göre şayet herkes kamusal mal ve hizmetlerden yararlandığı oranda vergi öderse gerek yatay gerekse dikey adalet sağlanmış olur. Yararlanma ilkesinde birincil gaye, herkesin kamusal mal ve hizmetten elde etmiş olduğu fayda kadar vergi vermesidir. Bu ilkeye istinaden bütçenin gelir ve gider bölümü aynı anda belirlenmektedir. Tüm hizmetler kendi kendini finanse edebilecek bir duruma kavuşur. Kamusal mallardan eşit şekilde fayda sağlayan iki ferdin aynı miktarda vergi ödemesi yatay adaleti, kamusal maldan daha çok marjinal fayda elde etmiş olan bireyin daha fazla vergi ödemesi ise dikey adaleti gösterir. Bu sistemin yürütülebilmesi için fertlerin gerçek tercihlerini açıklaması gereklidir. Faydalanma ilkesinin, kamusal hizmetlerin niteliği dolayısıyla, tam olarak uygulanması olası değildir. Buna rağmen bazı vergilerde, hizmetle vergi arasında dolaylı şekilde bağlantı kurmak mümkündür. Karayollarına tahsis edilmiş olan akaryakıt tüketim vergisini ya da çevre hizmetlerine tahsis edilmiş olan emlak vergisini buna misal olarak gösterebiliriz (Yüksel, 2016: 7).

2.1.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kontrolüne Yönelik Uygulamalar

Vergi ilişkisinin vasfı ve yapısına istinaden kamu hukukunun baskın etmenlerini içinde bulunduran görünüş ve muhatabına cebri olarak karşılıksız ödev yükü getirmesi, vergilendirme sürecini devlet erkinin en somut olarak hissedilmiş olduğu bir alana dönüştürmektedir. Bu nedenle, vergilendirme sürecinin öncelikle temel hukuk kurallarını da içerecek şekilde bir çerçeve ile düzenlenmesi gerekmektedir. Bu da şahısların devlete karşı korunması bakımından belirli haklarla donatılmasının gerekliliğini ortaya çıkarmış olduğundan, bu gereklilik vergilendirme konusunda objektif olarak anayasa düzeyinde bulunan kuralların uygulanabilir olmasına yol açacaktır. Bundan başka, vergi ilişkilerinin toplumsal yaşamdaki önemi ve etkisi bakımından, tarihsel bakışla finansal hukukun anayasa hukukuna, ayrıca anayasaların ortaya çıkışına neden olduğu yönünde görüşler ortaya atılmaktadır (Gözler, 2009: 370-374).

Vergilendirme işleminin esasındaki hukuki dayanağı devletin mali egemenliğidir. Bundan dolayı vergi ilişkisi, taraf olanlar arasında eşitsizliğin bulunduğu statü hukukunun tamamen yansıması olup, maddesel vergi borcu şeklinde

mali bir sorumluluğu barındırmakta olan vergi ilişkilerinin esası, sözleşmeler ya da haksız fiiller gibi faktörler değil, devletin kendi tek taraflı iradesi ile ortaya konulan vergilendirme iradesi mevcuttur. Başka bir ifade ile, vergi alacağı, dolaysız olarak devlet iktidarına dayanır. Bu irade için belirlenmiş olan üstünlük ise kamunun yararları düşüncesinden beslenir. Diğer yandan bu üstünlük, keyfi ve sınırsız olmayıp vergilendirme dahil yasama faaliyetlerinin limiti, üstün hukuk kurallarıyla belirlenmiş ve bundan başka da anayasada şekillenmiştir. Nitekim, genelde Anayasamızda, devletin tüm organları, kurumları ve kuruluşları açısından bir görev dağılımı ve salahiyet belirlemesi yapıldığında, faaliyetler ve işlemler açısından geçerli sayılan ana hukuk kuralları, şahıslara tanınan temel haklar ve özgürlükler çerçevesinde açıklanır (Karakoç, 2013: 1259-1261).

2.2.İNGİLTERE VE TÜRKİYE'DE SERMAYE GELİRLERİNİN UYGULAMADA VERGİLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bu bölümünde, Türkiye ve İngiltere'de sermaye gelirlerine ilişkin vergilendirme uygulamaları incelenmiştir. Araştırmada bu uygulama ve etkileri aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır:

- i. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi
- ii. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi
- iii. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi
- iv. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik
- v. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri
- vi. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri
- vii. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri

2.2.1. İngiltere’de Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Etkileri

1993 yılından önce İngiltere’de, vergi sisteminde kur farkıyla ilgili üçlü bir uygulama var olup bunlar aşağıda belirtilmiştir (Bektaş, 2011: 65-66):

- i. Kur farkının ticaret hesabının içerisinde kâr ya da zarar olarak göz önüne alınması durumu.
- ii. Bir aktifin satılmasından ortaya çıkan kur farkının sermaye kazancı ya da zararı olarak göz önüne alınması durumu.
- iii. Kur farkının vergiye tabi gelir ya da zarar olarak göz önüne alınmaması durumu (Ticari olmayan herhangi bir aktifin satılmasında veya borcun ödenmesinde).

İngiltere’de uygulanmakta olan dolaylı vergileme, KDV (katma değer vergileri), tüketim vergileri, sigorta primi vergileri, taşıt vergileri, hava yolcu vergileri, iklim değişimi vergileri, bahis ve kumar oyunları vergilerini kapsamaktadır. Genellikle İngiltere’de uygulanmakta olan dolaylı vergiler gerek ekonomik hedefler (kamu hizmetlerinin finansmanı gibi) gerekse diğer hedefler için uygulanmaktadır, mesela iklim değişimi vergileri, bazı vergilerde muafiyet olduğu durumlarda ve birtakım mallar (mesela; temel gıda maddeleri) ve birtakım hizmetler (bazı kamusal hizmetleri, (mesela evlere verilen su) üstüne katma değer vergisinin 0 (sıfır) oranı bazı sosyal amaçlar sağlamak için uygulanır (Pope ve Roantree, 2014: 3-6).

2.2.1.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermayenin Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi

Bir ülkenin fakirlik düzeyini düşürmesi ve kalkınmasını artırabilme kabiliyeti çeşitli faktörlere dayanmaktadır. Ülkenin bulunduğu coğrafya, verdiği politik kararlar, sahip olduğu kaynaklar ve oluşturduğu kurumlar bunlar arasında sayılabilir. Ama bütün bunların üstünde, bir ülkenin sahip olduğu mali kaynaklar; ülkede altyapıya yatırım yapabilmesi veya ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyici programlar oluşturabilmesi için gereklidir. Ekonomik faaliyetlerden toplanan vergiler veya borçlanma yoluyla sağlanan fonlar bu kaynakları oluşturmaktadır (Uludağ ve Turunç,

2016: 3). Ekonomik faaliyetlerden toplanan bu vergilerin içerisinde gelir vergisi, kurumlar vergisi ve katma değer vergisi gibi çeşitli vergi türleri bulunmaktadır.

Dünyada kurulan ilk menkul değerler borsalarından birisi olan Londra Menkul Değerler Borsası 1802 yılından itibaren çalışmaya başlamış fakat kanuni kuruluşu 1875 yılında gerçekleşmiştir. Borsanın denetleme organı olarak 1945 senesinde konsey kurulmuş olup borsaya kayıtlı olan üyelere 5 sene için seçilmek kaydıyla 36 üye tayin edilmiştir. İngiltere’de menkul kıymetlerin ihraç öncesi ve ihraç sonrası denetimlerini yapmakta olan CIC (Capital Issues Committee) Sermaye Kontrol Komitesi vardır (Cantumur, 2008: 25). Türkiye’de bu görevi Sermaye Piyasası Kurulu ve Borsa İstanbul birlikte üstlenmişlerdir. Bu kuruluşların amacı şüphesiz ki menkul sermayenin kontrol altına alınması ve denetime tabi tutularak izlenmesidir. Bu kurumların tek amacı bu sermayeyi denetim altında tutmak olmayıp aynı zamanda hareket yönlerini de inceleyip detaylıca tespit ederek bunlara ilişkin politika geliştirmektir.

Sermayenin vergilendirilmesi esnasında kazanç vergisi olan ve bireyler ile kurumların yıllık elde ettikleri kazançları üzerinden alınan gelir ve kurumlar vergisi ile olan ilişkisi önem arz etmektedir. İngiltere’de 1907 yılında kabul edilen gelir vergisi kanunu ile emek gelirleri ile sermaye gelirlerinin ayrıştırılması gerektiği ve bunların ayrı oranlarda, ayrı tarifelerde vergilendirilmesi gerektiği öne sürülmüş ve kabul edilmiştir. Kısaca söylemek gerekirse vergilendirme ilkelerinden olan ayırma ilkesini kabul etmişlerdir. Bu durumda emek gelirleri zor şartlarda ve insanları yıpratarak elde edildiği için daha az vergiye tabi tutulmalı, sermaye gelirleri ise fiziki bir emek sarf etmeden daha az yıpranarak elde edildiği için daha yüksek oranda vergilendirilmeli ve bu şekilde adalet sağlanmalıdır. Aynı uygulama Amerika Birleşik Devletlerinde 1894 yılında yapılan bir değişiklik ile yürürlüğe girmiştir. Türkiye’de de mevcut gelir vergisi kanununda ücret gelirlerinin vergilendirilmesi için kısmen de olsa ayırma ilkesinin uygulandığı görülebilir.

Ülkeler genellikle vergi politikalarında gelir ve kurumlar vergisi mükellefiyetini ortaya çıkaran aşamaya kadar herhangi bir vergi konulmasını tercih etmemiş, yani girişimlerin önünün açılması için sermayeyi serbest bırakmışlardır. Sermaye serbestliğinin ardından girişim ve yatırımlar ile gelir veya kurumlar vergisi mükellefi olanlardan ise sermayeden daha yüksek vergi almaya başlamışlardır. Bu

sayede katma değer, özel tüketim vergisi gibi farklı vergi türleri sisteme entegre edilmiş hem ekonomik gelişmenin önü açılmış hem de kamu vergi gelirleri çeşitlendirilerek artırılmıştır. Uygulamada görülen doğrudan sermayeyi yüksek oranda vergilendirmek yerine sermayenin yatırımlara dönüştürülmesi ve bu sayede gelir, kurumlar vergisi olarak geri dönüşünün sağlanmasının amaçlandığını söyleyebiliriz. Ayrıca kurumlar vergisi mükelleflerinin ortaklarına temettü dağıtımında yine bir sermaye vergilendirmesinin gündeme geleceğini söylemeliyiz. Ekonomiye olumlu veya olumsuz etkisi ise ülkelerin yatırım ve tüketim alışkanlıklarına bağlı olarak değişecektir. Birçok ülkede kurum kazançlarının dağıtılmayarak yeniden yatırımlara yönelmesi amacıyla dağıtılmayan kazançlar için herhangi bir vergi ihdas edilmemiştir.

2.2.1.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi

İngiltere’de sermaye piyasaları ve yatırım bankacılığı, mali sistemin önemli ve tamamlayıcı bir parçasıdır. Sistem içindeki ağırlığı ve fonksiyonu ülke ekonomisindeki ve küresel konjonktürdeki değişimlere koşut şekilde zaman zaman değişiklikler gösteren sermaye piyasası geneli, büyük özelleştirmelerin yapıldığı dönem ile beraber gelişme ivmesini arttırmakla kendisine önde gelen piyasalar arasında Avrupa’da önemlice bir yer edinmiştir (Cantumur, 2008: 26).

Vergi, kalkınmanın göz ardı edilmemesi gereken önemli unsurlarından birisidir. Bu kapsamda, ülkelerin kendi kendilerine yetebilen, sürdürülebilir bir kalkınma modeli benimseyebilmeleri, küreselleşen dünya düzeninde gelişmekte olan ekonomilerin göz önünde bulundurmaları gereken bir konudur. Bunun bilincinde olan uluslararası toplum da gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına destekte bulunmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Uludağ ve Turunç, 2016: 1). Ülkeler vergilendirme politikalarını belirlerken büyüme ve kalkınmaya engel olmayacak şekilde tasarlamaktadır.

Birçok ülkede sermaye üzerindeki vergilerin maliyetinin çok yüksek olduğu büyüme ve kalkınmanın önünde engel olduğu düşünülmektedir. Bunun sebebi önceki bölümlerde de anlatıldığı üzere sermaye üzerinden alınacak yüksek oranlı bir vergi sonuç olarak; yatırımları azaltacak, üretimi azaltacak, tüketimi azaltacak ve büyümeyi yavaşlatacaktır. Bu kapsamda 1950’lerden itibaren Amerika ve İngiltere gibi ülkelerde

sermaye üzerinden yüksek oranlarda vergi alınmış daha sonra ise 1980’li yıllarda vergi oranları yarı yarıya azalmıştır. Şu anda sermaye üzerinden alınan vergilerin düşürülmesi tartışılmaktadır.

2.2.1.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik

1980’li yıllarda birçok ülke üniter düzene geçmiş olsa da bir takım ülkelerde sedüler vergi sistemi uygulamaları da bulunmaktadır. Bu seneler OECD üyesi olan ülkelerin yoğun olarak üniter sisteme geçme süreci olmuştur. 1980’lere kadar, ülkelerin çoğunda vergi sistemleri, vergi elemanlarının takip edemeyeceği kadar komplekstir. Aynı zamanda, benzer durumdaki vergi mükellefleri birbirlerinden büyük ölçüde farklılıklar gösteren vergiler ödediklerinden dolayı gelir üstündeki vergi yükü adil değildir. Bu yıllarda kamusal harcamaların ölçeği oldukça artmıştır. Bu yıllar süresince, ülkelerin pek çoğunda vergi sistemleri gelir vergilerinden ve sosyal sigorta primlerinden ortaya çıkan gelirlere dayanmış olup tüketim vergilerinden ve bilhassa gider vergilerinden doğan gelirlerin vergi sistemindeki yeri daha önemsiz olarak kalmıştır. Bu sebeple, gelir üstündeki vergi yükü artmış ve vergi yükünün adil olmayan dağılımı ile vergi sistemlerindeki karmaşıklık üzerindeki eleştiriler dünya genelinde yaygın hale gelmiştir (Arıkan ve Bahçe, 2011: 29).

İngiltere’de refah düzeni, rejimin kapsamış olduğu nüfus ve istihdam oranlarıyla değerlendirilebilir. Çünkü şahıslar, istihdama katılarak gerek gündelik yaşamlarını idame ettirecek olan gelirleri gerekse sosyal sigortalar programına dahil olmakla gelecek için bir gelir garantisine sahip olurlar. Bireylerin istihdama katılımı söz konusu olmadığı durumlarda ya da istihdamla kazanılan gelirlerin düşük olduğu durumda işsizlik sigortaları ve sosyal gelir transferleri benzeri sosyal güvence sistemleridir (Arın, 2003: 68-69).

OECD ye ve Avrupa Birliği’ne(AB) üye olan ülkelerde, vergi sistemlerinin adil olmaması vergi reformu baskılarının meydana çıkmasına sebep olmuştur. Vergi yükünün dağılmasıyla ilişkili olan tarafsızlık görüşü, vergi reformu önerilerinde öne çıkan görüş olmuştur. Tarafsızlığın değişik iki yönü arasında ayırım yapılması önemlidir. Bunlardan birincisi yatay adalet, diğeryise, dikey adalettir. Adaletsizlikler irdelendiğinde refah düzeyi düşük olan bireylerin daha ağır bir vergi yükü taşıdıkları görülmektedir. Bunun yanında, refah düzeyi yüksek kişilerin ücret-dışı olan

gelirlerinin, aynı gelirlerinin ya da serbest meslek kazançlarının önemli bir miktarının vergi idaresinden veya mevzuattan kaynaklanan nedenlerle vergi dışı tutulması sebebiyle daha az vergi ödemiş oldukları görülür (Arıkan ve Bahçe, 2011: 32).

2.2.1.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri

İngiltere’de son senelerdeki ana maliye ve para politikaları iktidarın sürdürülebilir büyüme ve büyük oranda istihdamın sağlanması gayesine yönelik olarak oluşturulur. 1997’de iktidara geldiği andan itibaren İşçi Partisi iktisadi politikalarla ilgili olarak iki mühim değişiklik yapmıştır. Bunlardan birisi faiz oranlarının belirlenmesi yetkisinin Hazine’den alınıp Merkez Bankası (Bank of England)’nda kurulan bir komiteye (Para Politikası Komitesi) aktarılması olmuştur. Yıllık enflasyon hedefinin belirlenmesiyle halen hükümetin yetkisi dahilinde kalmaktadır. Maliye politikası bakımından ise hükümet 1997 senesinde yeni bir çerçeve tayin etmiştir. Söz konusu politika önceki iktidarın orta dönemli finans strateji politikasına dayanmaktadır. Maliye politikasının gayesi orta dönemde denk bütçe yapabilmektir. Maliye politikasında hükümetin esas aldığı iki önemli ilke bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; hükümet borçlanma yapmayı cari harcamaları finanse edebilmek için değil yatırımlar yapmak için gerçekleştirebilmesidir (altın kural diye adlandırılmaktadır), ikincisi ise; kamunun borçlarının GSYİH’ye olan oranının istikrarlı ve ölçülü şekilde gerçekleşmesidir. Maliye politikası kamusal harcamalar için üç senelik Kapsamlı Harcama Değerlendirmesi yapılarak tamamlanmaktadır. Bunun amacıysa yıllık bütçe görüşmelerinde kamusal harcamalar üstünde Hazine’nin kontrolünün artışı sağlamaktır. Diğer yandan hükümet altın kurala yeterince sadık kalamamış ve sağlıklı, eğitim harcamaları sebebiyle kamu harcamalarının 2000 senesinden itibaren hızla artması sebebiyle kamu finansmanı menfi olarak etkilenmiştir. 2003-2005 seneleri arasında bütçe açığı tutarı GSYİH’nin % 3’ünü aşan bir oranda gerçekleşmiştir (Bektaş, 2011: 5).

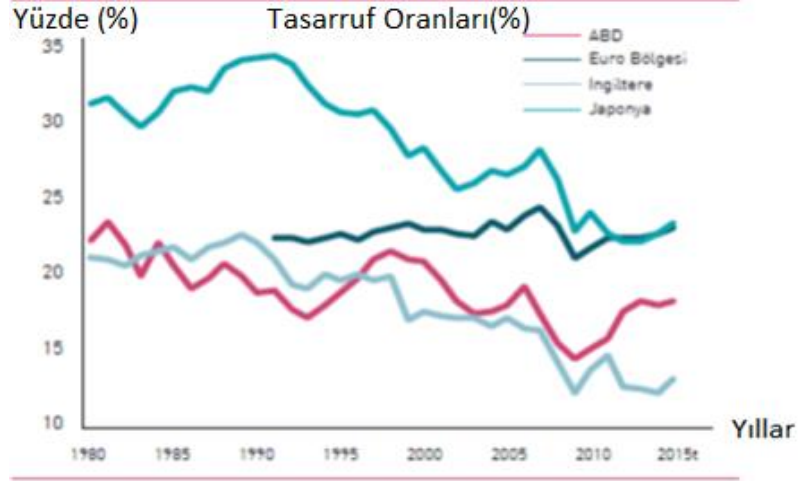
Sermaye gelirleri, İngiltere’de 1950’li yıllarda ayırma ilkesi uygulamasının da etkisiyle yüksek oranda vergilendirilmiş ve emek gelirlerinden daha düşük oranda vergi alınmaya başlamıştır. Bu durum 1929 buhranından sonra ortaya çıkan ekonomik akımlara rağmen 1950’li yıllara kadar süregelmiş ve bu tarihten itibaren sermaye

gelirleri üzerindeki vergi yükü tüm dünyaya paralel olarak İngiltere’de de hızla azalmaya başlamıştır. 1980’li yıllarda vergi yükü geçmiş yıllara nazaran yarı oranda düşürülmüş sermayenin ortaya çıkarılarak yatırımlara yönelmesinin önü açılmaya çalışılmıştır. İngiltere’nin 1980 ve sonrası ekonomi politikaları da serbestliği ve daha az müdahaleyi destekler nitelikte olduğu için özelleştirme uygulamaları ile birlikte sermayenin serbest bırakılması daha etkin ve verimli kullanılarak kalkınmada lokomotif olan yatırımlara yöneltilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda sermaye gelirleri üzerinden alınan vergi oranlarının düşürülmesi yatırımlara hız ve yeni bir yön kazandırarak kalkınma için önemli bir unsur konumundadır.

2.2.1.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri

Gelişmekte olan ülkelerde 1980-2014 arası dönemde tasarruf-yatırım dinamikleri 2000 yılına kadar dalgalı bir seyirde olmakla birlikte 2000 senesinden sonra gerek tasarrufların gerekse yatırımların GSYİH içindeki oranının hızla arttığı görülmektedir. İktisadi kalkınma ve gelişmiş olan ülkelere yakınsama amaçları yatırım harcamalarının ekonomi içerisindeki ağırlığının artmasına sebep olurken, 1990’lı senelerde gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan krizlerin ardından iktisadi kırılganlığın azaltılması için kamusal ve özel tasarrufların artırılma mecburiyeti, özellikle 2000 senesinden sonra önemli ölçüde uygulanması, cari işlemler hesabına pozitif olarak yansımaları doğurmuştur. Seçilmiş gelişmiş ülkelerde ele alınan dönem içerisinde tasarruf-yatırım dinamiklerine göz atıldığında GSYİH’ye oran olarak bakıldığında Japonya’nın en yüksek paylara sahip olduğu, İngiltere’ninse, en düşük payları aldığı görülür (TCMB, 2015: 13-14). Seçilen ülkelere ait tasarruf oranları şekil 2.1’de verilmiştir.

Kaynak: TCMB, 2015: 13.

Şekil 2.1 Seçilen Ülkeler Bazında Tasarruf Oranları(%)

Sermayenin oluşumu göz önüne alınırsa en önemli temelinin tasarruf olduğu rahatlıkla görülebilecektir. Bu nedenle bireysel tasarrufun ve ülke tasarrufunun artması, ülke ekonomisini hızla sermaye biriktiren sermaye ithal eden değil ihraç eden bir yapıya dönüştürebilecektir. Bu nedenle bazı ülkeler tasarruf oranlarının artırılması amacıyla tüketimi yüksek oranda vergilendirmekte tasarrufa yönelik vergisel teşvikleri gündeme getirmekte ve bireylerin tasarruf oranlarının artırılmasını amaçlamaktadırlar. Örneğin Türkiye’de son yıllarda hızla düşen tasarruf oranlarının artırılması amacıyla bireysel emeklilik sistemi uygulamaya sokulmuştur. Bu sistemde devlet tarafından yoğun teşvikler verilmiş olmasına rağmen arzulanan tasarruf gerçekleşmediği için 2017 yılında sisteme katılım kısmen zorunlu hale getirilmiştir. Tüketim üzerinde yer alan vergi yükünün artması insanları tasarrufa yöneltebileceği gibi sermaye, birikim, tasarruf üzerinde yer alan vergi yükünün artması da vergi mükelleflerini tüketime veya verimsiz sektörlere yatırım yaparak tasarruftan kaçınmaya itebilecektir. Bu nedenle ülkelerin özellikle kalkınma ve gelişme aşamalarında sermayeyi vergilendirmedikleri görülmektedir. Bu durumun diğer teşvik unsurlarını da dikkate alırsak sermaye oluşumunu tetiklediği, sermayenin vergilendirilmemesinin tasarruf oranlarını artırdığını sonucuna ulaştırmaktadır.

2.2.1.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri

Yiyecek ve içecek (genellikle temel gıda maddeleri) insanların tüketimi için, ulaşım, transport, araçlar (nakliye konteynırları satım ya da AB dışında bir yere kiralamak, uçak veya gemi bakım ve onarma işlemler gibi), basım ve yayınlar (basım, kitaplar, gazeteler, müzik benzeri), genel olarak bebek ve çocuk gereksinimleri (konfeksiyon ve ayakkabılar gibi) ve bir takım kamusal hizmetler (evseller verilen su benzeri) genelde, sıfır katma değer vergisine tabidir. Buna rağmen pek çok ürün (zevk ürünleri) standart oranlı olan vergiye tabidir, mesela; alkollü içecekler, şekerlemeler, cipsler ve tuzlu atıştırmalıklar, sıcak yemekler, sporla ilgili içecekler, alkolsüz içecekler ve maden suları. Diğer yandan kamusal hizmetler, enerji ve enerji tasarrufuyla ilgili, ısıtma maddeleri ve konuklama amaçları için kullanılan enerji tasarruf malzemeleri üstüne katma değer vergisinin indirimli oranı (%5) olarak uygulanır (Pope ve Roantree, 2014: 3-6). Tüketim bu şekilde vergilendirilmektedir.

Tüketimin yukarıda anlatıldığı gibi vergilendirilmesinin yanında sermayenin vergilendirilmesi çalışmamız açısından önemlidir. Sermaye genellikle kalkınmakta ve gelişmekte olan ülkelerde düşük oranlı ve sabit oranlar vergilendirilmekte olup gelişmiş kalkınmış ülkelerde ise diğer ülkelere nazaran daha yüksek ve artan oranlı olarak vergilendirilmektedir. Bu durumun nedeni olarak gelişmekte olan ülkelerin hızla kalkınabilmesi için sermayeye gereksinim duymasındır. Günümüzde birçok ülkenin sermaye kapasitesi yetersiz olduğu için uluslararası sermayeyi ülkeye çekebilmek yatırımların finansmanında kullanabilmek amacıyla neredeyse hiç vergilendirmemektedir. Türkiye için yurtdışı piyasalarda ihraç edilen eurobond faiz gelirleri üzerinden alınan verginin yüzde sıfır olması örnek verilebilir. Bu kapsamda sermaye ihtiyacı olmayan, yeterli sermayesi bulunan ve kalkınan ülkeler sermayenin vergilendirmesinde istediği usulü rahatça seçebilmesine rağmen gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin bu politikaları istediği gibi seçemedikleri açıkça ortadadır. Dünya genelinde sermayenin vergilendirilmesi için Tobin Vergisi önerilmiş olmasına rağmen bu verginin uygulanamaması sermayenin vergilendirilmesinde herhangi bir teklif sağlanamadığını ve kısa vadede sağlanamayacağını göstermektedir.

Özetlemek gerekirse sermaye üzerine konulan vergiler piyasada yer alan sermayeyi kısıtlayarak para piyasasına olumsuz etki edecek ve yatırımların

finansmanında büyük engel olarak karşımıza çıkacaktır. Bu nedenle sermaye gelirlerinin piyasaya olumsuz etkilerinin azami hale getirilebilmesi amacıyla devletlerin sermayeyi vergilendirmekten kaçınmakta olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

2.2.2. Türkiye’de Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Etkileri

Son 10 yıllık dönemde, Türkiye’deki kamusal finansmanın açıkları ve borç stoklarının azaltılması, hem siyasi istikrar, hem de ekonomik gelişmeyi etkileyen en önemli faktörlerden birisi olarak, bu dönem içinde toplam vergi yüklerinde kayda değer bir artış sağlanmamıştır. Diğer yandan, dolaylı ve direk vergi yapıları arasındaki var olan dengesizliğin devam ettiği, ayrıca buna ilave olarak da istikrar kazandığı görülür. Görülen bu dengesizliğin ortadan kaldırılması için, vergi yükünün daha çok dolaylı vergilerden direk vergilere yöneltilmesi gereklidir. Böylece, optimal bir dengeye yaklaşabilmek mümkündür. Vergi yapıları içindeki bu dönüşüm etkinlik, adalette ve büyüme üzerinde pozitif yansımalar meydana getirerek Türkiye’de dolaylı vergi yükünün yüksek olmasına rağmen, var olan bu durumun sınırlı ölçülerde kayıt dışılığın anlaşılmasında işlev gördüğünü de unutmamak gerekir. Problem kayıt içi olup direk vergi yükü taşıyan tarafların, aynı anda yüksek dolaylı vergilerle taşınması güç olan bir yükün altına konulması olup, bu sebeple direk vergilerde kayıt dışılık azaltılarak vergi tabanını genişletmeden dolaylı vergi yükünün azaltılması, gerek bütçesel gerekse uygulanabilirlik açısından olası görülmemektedir (TÜSİAD, 2012: 14). Bu durum aslında dolaysız vergiler ile dolaylı vergiler arasında oluşan uçurum nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de sermaye vergileri ve diğer dolaysız vergilerin payının düşük olması kamu giderlerinin karşılanması zaruretinden dolaylı vergilerin payının yükselmesine yol açmıştır. Bu durumun ekonomiye farklı açılardan yansımaları özellikle sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi bakımından ilerleyen başlıklar da ele alınmıştır.

2.2.2.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi

Vergi yükünün iktisadi ve sosyal yapının performansı üstündeki bu önemi, toplam vergi yükünün analizini gerektirir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda toplam vergi yükü hesaplamalarında vergi kapsamındaki genel ve destekli bütçe vergi gelirleriyle beraber yerel yönetimlerin tahsil ettikleri vergi gelirleri, fonlar ile parafiskal gelirlerde dikkate alınır. Bu hesaplamalar, sosyal devlet anlayışının hakim olduğu gelişmiş ülkelerle karşılaştırma yapılmasına olanak sağlar (Tekbaş ve Dökmen, 2007: 199). Türkiye’de kamu bütçesi içerisinde vergi gelirlerinin payı %85 oranındadır. Türkiye ile diğer ülkelerin vergi gelirlerinin dolaylı ve dolaysız olarak ayırımına bakıldığında ise; kamu gelirleri içerisinde yer alan vergi gelirlerinin yaklaşık %70 oranında dolaylı vergilerden geri kalan %30’unun ise dolaysız vergilerden oluştuğu bilinmektedir. Dolaysız vergiler içerisinde en yüksek payı ise; vergiden kaçınma ve kaçırma ihtimali bulunmayan stopaja tabi olarak vergilendirilen ücretliler oluşturmaktadır. Vergi türü bazında dağılıma bakmak gerekirse; özel tüketim vergisi %23 ile birinci sırada, gelir vergisi %20 ile ikinci sırada, dahilde alınan KDV %17, hariçte alınan KDV ise %17 oranıyla üçüncü sırayı paylaşmaktadırlar. Bu oranlara bakıldığında sadece özel tüketim vergisi ve KDV vergi gelirlerinin %57’sini oluşturmaktadırlar.

Menkul sermaye iradı gelirleri Türkiye gelir vergisi unsurları içerisinde yer almaktadır. Uygulamada menkul sermaye olarak elde edilen gelirlerin büyük bir kısmı çalışmamızın 3. Bölümünde anlatıldığı üzere tevkifat yöntemiyle vergilendirilmekte olup vergi oranları %0 ila %15 arasında yer almaktadır. Türkiye gelir vergisi kanunu safi kazanç üzerinden vergilendirmeyi temel aldığı için menkul sermaye iradı elde edenler tarafından gelirin elde edilmesine yönelik olarak yapılan harcamalar vergi matrahından indirilmektedir. Gelir ve kurumlar vergisi oranlarına göre Türkiye’de sermaye üzerindeki vergi oranları daha düşük tutulmuş ve çeşitli kanunlarla sermaye oluşumu desteklenmiştir. Bu durumun temel amacı tüm ülkelerde olduğu gibi büyüme ve kalkınmayı sağlayabilmektir. Kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisinden sonra işletmenin elinde kalan net kar normalde kurum ortaklarına dağıtılması ve vergilendirilmesi gerekmektedir. Kurumlara sermaye konularak ortak olunmak suretiyle kazanç elde edilmesi veya elde edilen kazançtan pay alınması

menkul sermaye iradı olarak gelir vergisine tabidir. Ancak Türkiye’de kurumların elde ettikleri kazançları sermayelerine eklemeleri ve ortaklarına dağıtmamaları durumunda menkul sermaye iradından vergi alınması gündeme gelmeyecek herhangi bir vergilendirme ile karşılaşılmayacaktır. Bu uygulamanın birçok nedeni bulunmakla birlikte temelde sermayenin daha az vergilendirilerek yeni yatırımlara dönüştürülmesi, kurumların sermaye yapılarının güçlendirilmesi olduğu söyleyebiliriz. ayrıca gelir vergisi kanununun yirmi ikinci maddesi ikinci bendinde; tam mükellef kurumlara ortaklık(sermaye konulması) nedeniyle elde edilen kar paylarının yarısı gelir vergisinden istisna edilmiş olup bu da sermaye üzerindeki vergisinin azaltılması yöntemlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

Toplam vergi yükü hesaplamasında dikkate alınan diğer öğelerle birlikte 1980 yılında GSYİH’nın % 17.2’sine tekabül eden vergi yükü, 2006 senesinde % 35.5’e yükselmiştir. Mamafih, ülkemizdeki vergi yüküyle ilişkin olarak meydana getirilen bu oranların belli donelere göre hesaplanmış olan resmi vergi yükünü gösterdiği; gerçek vergi yükünün ise daha değişik boyutlarda olduğunun altı çizilmektedir. Resmi vergi yükünün reel vergi yükünden daha düşük olduğu ifade edilmektedir. Reel vergi yükünün hesaplanmasında göz önüne alınması gerekli olan ve resmi vergi yükünün hesaplanmasında yer almayan bu öğeler, örtülü vergi gelirleri şeklinde ifade edilmekte ve zorunlu askerlik, KİT karları ile bütçe açıklarının emisyonla finansmanı yapılan kısmından oluştuğunu ifade etmek mümkündür (Akalin, 1990: 173). Bu durumun nedenleri vergi gelirlerinde yer alan çarpıklığın nedeni olarak önceki başlıklarda anlatılmıştır.

AB’de yer alan 25 ülke ortalaması, fert başına GSYİH tutarı 2010 yılı için aşağı yukarı 25.000 Euro, Türkiye’nin fert başına GSYİH’si ise takriben 7.500 Euro’dur. Türkiye’de bulunan mükellefler, 7.500 Euro kadar olan gelirlerinin (sosyal güvenlik primleri de dahil) yaklaşık %40’ını, bu demektir ki 3.000 Euro’luk kısmını vergi olarak ödemektedir. Vergiden sonra Türk vatandaşının elinde yaşamını idame ettirebilmek için 4.500 Euro kalmakta olup oysaki yine satın alım gücü paritesine istinaden kişi başına yurtiçi hasılası yaklaşık 25.000 Euro olan Avrupa Birliği vatandaşı olan bir

mükellef, %43 oranında vergi ödediği an elinde 14.250 Euro kadar bir para kalır. Türkiye’de vergi yükünün yükseltilmesi Türk vatandaşının elinde kalmış olan 4.500 Euro’yu daha da azaltacaktır. Bu para ile de aslında sıkıntı içinde bulunan Türk vatandaşının, tasarruf edebilmesi bir tarafa, yaşamını idame ettirebilmesi de zorlaşacaktır. Bu tespitler Türkiye’deki vergi yükünün düşük miktarda olmadığını ortaya koyar (Bilici, 2007: 154). Bu olguların sonucu olarak Türkiye’de tasarruf oranları 2016 yılında yaklaşık %12 oranlarında bulunmaktadır. Çalışmanın neredeyse tamamında üzerinde durulan ve her fırsatta belirtilen gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin sermaye yetersizliği aslında bu durumun sonuç olarak ortaya çıkmasına bir kısır döngü oluşmasına neden olmaktadır.

İktisat profesörü Ragnar Nurkse tarafından geliştirilen az gelişmişliğin kısır döngüsü teorisine göre; bir ekonominin geri kalmışlığını onun düşük gelir, düşük tasarruf, düşük yatırım ve tekrar düşük gelir seviyesine bağlayarak bu ülkenin bir kısır döngü içinde denge oluşturduğunu ileri sürmektedir. Ona göre bir ülke yoksul olduğu için yoksuldur (Nurkse, 1952: 571-583). Gelir seviyesinin düşük olması tasarrufun az olmasına, tasarrufun azlığı da yatırımların az olmasına yol açar. Az yatırım ise gelir artışının az olması demektir. Bu nedenle ülke ekonomisi sürekli olarak aynı kısır döngü içerisinde kalacak dışarıdan bir müdahale olmaksızın bu döngü içerisinden çıkamayacaktır. Bu döngü ancak dışarıdan sermaye bulunması, borçlanmasıyla veya ülkenin değerli bir maden çıkarmaya başlamasıyla kırılabilir (Önder, 2015: 82). Bu teori ve açıklamalar dikkate alındığında kısır döngünün kırılması ancak ve ancak bir sermaye ile mümkün olabilecektir. Sermayenin yüksek oranda vergilendirilmesi ise kısır döngünün devamına ve çıkış sürecinin neredeyse imkansız hale gelmesine neden olabilecektir. Bu nedenle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri için sermayenin vergilendirilmesine ve yapısına azami oranda dikkat edilerek vergileme yapılması ülkenin faydasına olacaktır.

2.2.2.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Kalkınmaya sebep olan büyük fikirler sıklıkla sade düşüncelerden doğmakta olup, herhangi mühim bir husus özel olarak analiz edilirken kaçınılmaz bir şekilde karmaşıklık ve anlaşılmazlık içerir. Bununla beraber güçlü değer yargılarına esas

oluşturan asıl terimlerse genellikle daha kolayca anlaşılabilen ve sosyal bilimler disiplininde, milyonları bulan bireyleri etkileyen ve ülkelerin siyasetlerine öncülük eden fikirler yalnızca entelektüel topluma değil bütün bireylere ulaşabilmelidir. Sadece bu sayede bu düşünceleri yerel düzeyden global çaptaki kurumlara aktarmak mümkün olup ve hem beşeriyeti, hem de yaşamı belirleyen stroktürün bir ögesi olarak kalkınma mefhumunu tanımlamaktadır (Harris, 2000: 1-2).

Tarihimiz son 40 yılda farklı devletler üzerinde yapılmış olan araştırmalar, kalkınma düzeyleri olarak devletlerin gelişmiş veya az gelişmiş devletler şeklinde ayrılabilceğini ortaya koyarak, bir takım devletlerin diğerlerine oranla daha fazla ilerlediğini göstermiş olmaktadır. Bu noktada, devletlerin ne gibi göstergeleriyle gelişmiş ya da gelişen ülke olarak tasniflendiği bir problem olup, fert başına düşen milli gelir yalnızca iktisadi sisteme dayalı olan göstergeler yanlı sonuçları ortaya çıkarması sebebiyle, önem arz eden gerekli bir gösterge olmasına karşılık tek başına yeterli olmamaktadır (Tolunay ve Akyol, 2006: 117).

Tawney'in ve Schumpeter'in etkisi altında kaldıkları Marks düşüncesi, kalkınma mefhumunu, ekonomi tarihsel yorumun mühim bir terimi olarak göstermiş olup Marks'ın görüşünde "kalkınma" esas mevzudur. Bu bağlamda Marks, kendisinin yaklaşımının sonucunda değişen iktisadi süreçlerin sosyal yapıda değişiklikler yaptığını ifade etmektedir. Bu sayede iktisadi yapıdaki farklılıkların toplumsal yapıdaki farklılıkların nedeni olduğunu analitik yaklaşımla açıklamıştır. Bu sebeple sosyal farklılaşmanın, olumlu veya olumsuz taraflarını belirleyen etken ekonomi olup iktisadi ve toplumsal farklılıklar diyalektiktir. Bu demektir ki ekonomik gelişmenin hariçten müdahaleyle ani bir meydana çıkış değil belirli bir birikimin neticesi olduğu düşüncesi, Marksın düşüncelerinde ve daha sonra da Schumpeter'de kalkınma mefhumunu geçişsiz kullanmasının temelinde yer alır (Yavilioğlu, 2002: 61).

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin kalkınma üzerindeki etkisi ekonomik etkisine benzer olmakla birlikte kalkınmada tek ölçüt ekonomik büyüme rakamları değildir. Kalkınma da ekonomik büyüme rakamları önemli olmakla birlikte asıl olan ülkede yaşayan insanların refahının artması ve daha çok toplumun tamamına yönelik olması ve toplumun tüm kesimlerini kapsamasıdır. Büyüme tek yönlü ekonomik rakamları ifade ederken kalkınma ise ekonomi ve toplumun tamamında tüm sektörlerde görülmektedir. Bu nedenle sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin

ekonomik büyüme ile ilişkisine ek olarak; kalkınmanın sağlanması açısından sermaye gerekliliği bulunmakta ancak büyüme gerçekleştikten sonra gelir dağılımında adaleti sağlayacak şekilde yapılacak olan adil bir vergi sistemi kalkınmaya katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda sermaye gelirlerinden alınan vergilerin ülkenin beşeri sermayesine aktarılması ve insanların refahını artıracak alanlara harcanması da kalkınma üzerinde önemli ölçüde rol oynayacaktır.

2.2.2.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik

Türkiye yeni ulusal gelir dizisine göre, 1998'den bu yana en az vergi yüküne sahip olan ülkelerden birisi durumuna gelmiştir. 1980'li yıllardan itibaren uygulanmakta olan vergi toplama yerine borçlanmayı tercih ediş biçimindeki politikalar menfi etkisini, kamu ekonomisinin esas fonksiyonlarından sapsmalara sebep olarak üretimin düşmesi şeklinde göstermiş ve ekonomik kriz çıkmasına yol açmıştır. Mamafih ülkemizde son dönemlerde uygulanmış olan vergi politikalarıyla vergi sistemi yapısal değişime uğratılmış bunun neticesinde dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı artırılarak tüketim, ağırca bir vergi baskısına maruz bırakılmıştır. Bu bağlamda direkt vergilerin en önemlisi durumunda olan gelir vergisi uygulamaları tam anlamıyla stopaj vergisine dönüştürülerek vergi mükellefi sayılarının artması engellenmiş, direk vergilerin yükü belirli bir mükellef grubu üstünde yoğunlaştırılmıştır. Günümüzde yeni ulusal gelir dizisine göre hesaplanmakta olan vergi yüklerinin AB üyesi ülkeler bir yana OECD ülkeleriyle bile mukayesesi zor duruma gelmiştir (Öztürk ve Ozansoy, 2011: 203). Türkiye'de gelir vergisi içerisinde yer alan menkul sermaye iradında vergilendirme sistemi esas olarak mükellefin kendi beyan etmesine dayalıdır. Ancak son yıllarda(2006 ve sonrası) bankacılık sisteminin gelişmesi ve elektronik ortamda vergilemenin hızlanması üzerine gelir vergisi kanununa eklenen geçici 67'nci madde ile menkul sermayenin vergilendirilmesi neredeyse tamamen stopaj usulüne tabi hale getirilmiştir.

Çalışmamızın 3. Bölümünde detaylı olarak anlatıldığı üzere şu an menkul sermaye iradından alınan vergilerin neredeyse tamamı bankalar ve Borsa İstanbul(aracı kurumlar) aracılığıyla hazineye intikal ettirilmektedir. Ücretlerde olduğu gibi sermayenin vergilendirilmesinde de stopaj uygulamasının vergi gelirlerinin toplanması ve hazineye aktarılması bakımından etkin olduğu söylenebilir.

Ancak etkin olan bu vergilendirme sisteminin adil ve eşit olup olmadığı yönünde tereddütler bulunmaktadır. Eşit bir vergi alınması amacıyla oranların sabitlenmesi durumunda vergilemede adalet bozulmakta ve bu sefer etkin ve eşit olan vergi, adil olmamaktadır. Ülkeler kendi ekonomik gelişmeleri ve kendi vatandaşlarının tercihlerini de dikkate alarak bu kavramlar üzerine yoğunlaşıp etkinlik sağlamak isterken adaletin ve eşitliğin bozulmasına yol açmayacak vergilendirme sistemleri inşa etmelidirler. Burada ülke ve yöneticileri açısından öncelikle düşünülecek olan husus kalkınma ve yatırım ise adaletsiz ve eşitsizliğe göz yumarak büyüme ve kalkınmanın sağlanması amacıyla sermaye üzerinde ki vergileri asgariye indirme yöntemini veya vergiden istisna atma yöntemine seçebileceklerdir.

2.2.2.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri

Türkiye'de sabit sermaye yatırımlarının sektörlere göre dağılımı aşağıda yer alan Tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2 Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörlere Göre Dağılımı

Yıllar	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	ULAŞTIRMA	TURİZM	KONUT	EĞİTİM	SAĞLIK	DİĞER HİZMETLER	TOPLAM
1995	5,2	1,3	23,4	2,5	18,3	2,4	37,2	1,7	1,7	6,3	100
1996	5,6	1,1	22,6	4,5	20,2	2,1	32,7	2,4	2,2	6,6	100
1997	5,5	1,2	19,2	7,5	24	2,2	27,5	3,1	3,3	6,6	100
1998	5,5	1,4	19,1	7,7	23,5	3,0	25,6	2,9	3,8	7,5	100
1999	4,4	1,6	18,9	7,3	24,9	4,2	22,7	4,4	3,4	8,3	100
2000	4,5	1,1	20,2	6,6	29,4	3,6	18,2	4,3	3,8	8,2	100
2001	4,4	1,5	18,5	11,1	25,3	4,5	15,2	4,8	4,1	10,5	100
2002	4,0	1,4	24,3	8,9	19,8	4,9	16,8	4,6	4,2	11,0	100
2003	3,6	1,8	28,9	5,8	18,3	6,1	17,2	4,3	4,0	10,0	100
2004	4,7	1,8	33,2	3,4	21,3	6	15,3	3,1	3,9	7,3	100
2005	4,0	1,7	34,1	3,9	21,3	6,2	13,1	2,9	4,8	7,9	100

Yıllar	TARIM	MADENCİLİK	İMALAT	ENERJİ	ULAŞTIRMA	TURİZM	KONUT	EĞİTİM	SAĞLIK	DİĞER HİZMETLER	TOPLAM
2006	3,8	1,7	35,2	4,0	19,5	5,7	14,7	2,7	4,7	8,0	100
2007	3,5	1,6	34,0	4,5	18,5	4,2	17,2	3,0	5,0	8,5	100
2008	3,0	1,5	32,0	5,0	21,6	4,7	15,4	3,0	5,0	8,8	100
2009	3,9	1,8	28,0	6,9	22,1	5,2	13,5	3,6	5,3	9,7	100
2010	3,5	1,9	28,1	5,4	24,0	6,5	12,8	3,4	6,3	8,0	100
2011	4,3	1,9	32,0	6,9	24,8	4,5	12,4	3,1	3,0	7,1	100
2012	4,7	1,7	31,2	6,9	25,3	4,3	12,2	3,4	2,9	7,4	100
2013	3,9	2,8	27,8	3,8	22,5	6,8	11,5	5,8	5,9	9,1	100
2014	3,4	2,9	29,6	3,7	19,9	6,3	14,4	6,3	4,9	8,5	100
2015	3,5	3,0	29,2	3,7	20,6	6,2	14,4	5,7	4,9	8,9	100
2016	3,4	2,9	30,1	3,6	19,2	6,0	15,1	5,7	4,8	9,0	100

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2016.

Tablo 2.2 üzerinde de görüldüğü gibi, imalat, ulaştırma ve konut Türk ekonomik sistemi içerisinde en fazla yatırım yapılan alanlardır. Yatırımlar üzerinde verginin etkisi Türkiye gibi yatırımı çok fazla olan ve alt yapıya gereksinim duyan ülkelerde oldukça yüksektir. 2016 yılına ait veriler gerçekleşme tahmini ve orta vadeli program tahminleridir.

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin yatırımlar üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır. İktisat Profesörü Joseph Alois Schumpeter sanayinin gelişimini sağlayan gücü sermaye olarak tanımlamış olup sanayinin gelişmesi ya da saniyede büyük yatırımların yapılması gelişme ve kalkınmanın göstergelerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Sermayenin vergilendirilmesi durumunda girişime veya yatırıma yönelecek olan sermaye vergi eliyle kısıtlanmış olacak ve yatırımların hızı kesilmiş olacaktır. Bu nedenle neredeyse tüm ülkeler sermaye üzerinde yer alan vergi yükünü azaltmaya ve sermayeye çeşitli teşvikler vermeye başlamışlardır. Bu kapsamda faiz ve kur savaşlarının yaşandığı günümüz ekonomilerinde aslında yaşanan sermayeden pay alma, sermayeyi ülkeye çekme amacı olan sermaye savaşlarıdır. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler, ülkeye gelecek olan sermayenin gelirini vergilendirmek bir

tarafa yüksek oranlarda faiz vermektedirler. Cazip faiz oranlarına istinaden ülkeye giriş yapan sermaye ülke de yer alan kaynak kıtlığını gidermekte ardından yatırım ve gelir olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2.2.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri

Türkiye'de sabit sermaye yatırımları ve yurt içi tasarruf oranlarının yıllara göre dağılımı aşağıda yer alan Tablo 2.3'te verilmiştir.

Tablo 2.3 Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımları ve Yurt İçi Tasarruf Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	YURT İÇİ TASARRUFLAR / GSYH	SABİT SERMAYE YATIRIMLARI / GSYH
1998	24,3	23,1
1999	20,1	19,3
2000	18,4	20,8
2001	18,4	16,4
2002	18,6	17,1
2003	15,5	17,4
2004	16,0	20,7
2005	16,0	21,4
2006	16,6	22,6
2007	15,5	21,8
2008	16,8	20,2
2009	13,2	17,2
2010	13,5	19,2
2011	14,4	22,1
2012	14,5	20,6
2013	13,4	20,6
2014	14,9	20,5
2015	14,9	20,5

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, 2016.

Tablo 2.3 üzerinde de görüldüğü gibi, sabit sermaye yatırımlarının ülkemizdeki oranı %25 bandını geçmemekte ve yıllara göre küçük değişiklikler göstermekte ve ortalama %20 oranındadır. Sabit sermaye yatırımlarının artmasında, vergilendirme ve vergi sisteminin önemli bir rolü vardır. Yatırımlar ile tasarruflar arasında doğru orantı bulunmaktadır. Ancak ülke ekonomisindeki gelişmelere göre bazı dönemlerde tasarruflar düşmesine rağmen yatırımların arttığı görülmektedir. Bu durumun nedeni yabancı sermaye veya kamu kesiminin deflasyonist dönemlerde ekonomiye fazlaca müdahale etmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Tabii olarak kamu bütçesinin Türkiye’de %85’i vergi gelirlerinden oluştuğunu göz önünde bulundurursak kamunun yatırımları artırmasının ardında kaynak olarak vergi gelirleri bulunmaktadır. Bu nedenle vergi gelirlerinin artırılması ülkede tasarruf oranlarının veyahut tüketimin düşmesine neden olacaktır. Hangi vergi argümanının kullanıldığı tasarruf artış azalışına büyük ölçüde etki etmektedir. Şöyle ki; tüketim üzerine bir vergi konulması durumunda zorunlu ihtiyaçlar dışında harcamalar azaltılacak tasarrufların artırılacağını söylemek güç değildir. Ancak gelir üzerine doğrudan konulacak bir verginin tüketim üzerine konulan ile aynı etkiyi göstermesi beklenemeyecektir. Sermaye gelirleri üzerinden alınan vergilerin artması ise toplumun tüketim, tasarruf, yatırım eğilimlerine göre farklı tepkilere yol açabilecektir. Ancak tasarruf edilen tutarların vergilendirilmesi durumunda tasarrufların tüketime yöneltileceği düşünülmektedir. Bu nedenle tasarruf-tüketim arasında vergileme tercihi yapacak olan devletler günümüzde tüketimi vergilendirmekte ve yatırımların temeli olan tasarrufları, sermayeyi artırmaya çalışmaktadır. Ülkemizde dolaylı vergi-dolaysız vergi çarpıklığının nedenleri arasında gelişme ve kalkınmanın hızlanması amacıyla müdahale edilmediği yönünde görüşler bulunmakta olup gerçekleşen büyüme ve kalkınma ise bu görüşü yeterince desteklememektedir. Diğer bir görüş ise; cari dönemde sermaye üzerinden vergi alınabilir ancak uzun vadede olumsuz etkileri nedeniyle ve uzun dönemde tasarruf kararları vergi sonrası kazançlar konusunda tam elastik olduğu için sermaye üzerindeki vergi oranı sıfır olmalı ve bireylerin tasarruf konusunda olumsuz kararlar alması engellenmelidir.

2.2.2.7. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin piyasa üzerinde pek çok etkisi olup, bunları kısaca aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. İstihdam üzerinde etkisi vardır, istihdam üzerinden alınan vergiler hem istihdam ve üretim ortamını, hem de yatırımı etkiler. Sermaye geliri sağlayan gerçek ve tüzel kişiler üzerinden alınan vergilerin yüksek olması, sermaye geliri elde eden yatırımcıyı istihdam arttırıcı yatırımdan engeller.
2. Yatırımlar üzerinde etkisi vardır, yatırımlar üzerinden alınan vergiler sermaye geliri sahiplerinin yararına olmadığı sürece, yatırım ortaklıkları ve benzer girişimler piyasada yeterli etkinliğe kavuşamazlar.
3. Sermaye geliri üzerinden alınan vergilerin yüksek olması, sermayenin döviz ya da kıymetli emtia aracılığı ile yastık altı ekonomisine kaymasına neden olur ve kayıt dışı ekonomiyi arttırır.

Günümüzde uluslararası yatırım giderek daha mobil bir hal almıştır. Sermaye gelirleri üzerinden alınan vergilerin yüksek olması, hem iç piyasadaki yatırımcıların dış ülkelere kaçmasına, hem de dış yatırımcıların gelmemesine neden olabilir.

2.3.SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNİN ETKİLERİ

Bir ekonomi makro sistem olduğundan, çok fazla değişkeni vardır. Bu nedenle herhangi bir konunun ekonomi üzerindeki etkilerine değinirken, o ekonomiyi belirleyecek ya da daha genel ifadeyle makroekonomik yapıyı gösterecek değişkenlerin seçilmesi gerekir. Araştırmada genel olarak farklı ekonometrik ve ekonomik modellere de temel teşkil eden aşağıdaki faktörler ile sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi arasındaki ilişkiye değinilmiştir:

- i. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye, Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi
- ii. Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi
- iii. Kalkınma Üzerindeki Etkisi

- iv. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Etkinlik
- v. Yatırım Üzerindeki Etkileri
- vi. Tasarruf Üzerindeki Etkileri
- vii. Piyasa Üzerindeki Etkileri

2.3.1. Gelir ve Kurumlar Vergisi Açısından Sermaye, Vergilendirilmesi ve Ekonomiye Etkisi

Makro ölçekte kurumlar vergisinin toplam tasarruf, yatırım ve tüketim ile kaynak ve gelir dağılımına etkileri, ulusal ve uluslararası boyutta değerlendirilmektedir. Kurumlar vergisinin ülke içinde selektif olarak uygulanması, kuşkusuz tasarruf, yatırım kararlarını olduğu kadar kaynak dağılımını da etkileyecektir. Ancak üretim faktörlerinden sermayenin uluslararası hareketliliği karşısında kurumlar vergisinin önemi giderek artmıştır. Özellikle globalleşme eğiliminin 1980'li yıllardan sonra doğrudan yatırımlar ile portföy yatırımlarını hızlandırması ve uluslararası vergi rekabetinin giderek artması, sermaye üzerinde bir maliyet unsuru oluşturabilen kurumlar vergisini ve uygulanmasını ön plana çıkarmıştır (Öncel, 2004: 9).

İktisadi büyüme ve kalkınma, zamanımızda gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerdeki devletin temel makroekonomik gayelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bununla beraber, gelişmiş ülkeler için öngörülmüş olan kalkınma politikalarıyla gelişmekte olan ülkelere öngörülen kalkınma politikaları, bu ülkelerin yapısal nitelikleri (işsizlik, fiyat istikrarı vb.) sebebiyle farklılıklar gösterebilmektedir. Gelişmekte olan herhangi bir ülkede maliye politikalarının temel gayesi istikrarlı bir ortam sağlamak suretiyle kalkınmanın gerçekleştirilmesidir. Gelişmiş bir para piyasasına sahip olmayan ve iç kaynak yetersizliğiyle karşı karşıya bulunan gelişmekte olan ülkelere, kamusal kaynakların seferberliği için ana araç vergi politikalarıdır. Vergilendirme, gerek gerçekleştirdiği doğrudan katkılar, gerekse kontrol ve teşvik bakımından yarattığı dolaylı etkiler sebebiyle iktisadi kalkınmanın finansmanının en mühim kaynağıdır (Demircan, 2003: 100).

2.3.2. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi

İktisadi büyüme ve kalkınmanın sağlanabilmesi tüm ülkelerde mühim olmakla birlikte; bilhassa gelişmekte olan ülkelerde öne çıkan temel ekonomik gayelerden birisi olmuştur. Ama gelişmiş ülkeler belirli bir büyüme hızını korumak gibi daha kolay bir çaba içerisinde olurken; gelişmekte olan ülkeler belirli bir büyüme seviyesine ulaşabilme ve bununla birlikte iktisadi kalkınma çabasına girmişlerdir (Demircan, 2003: 97).

İktisadi büyüme gelişmiş ülkelerde olduğu kadar gelişmekte olan ülkelerde de önem taşıyan bir meseledir. Ancak gelişmiş ülkeler iktisadi büyüme, diğer bir deyişle reel GSYH'nin seneler itibariyle değişimine ehemmiyet verirken, gelişmekte olan ülkeler ekonomik büyüme mefhumundan ziyade, ekonomik kalkınma mefhumuna önem vermektedir. İktisadi kalkınma, iktisadi büyümeyi de kapsamış olan bir kavram olmasıyla birlikte, ekonomik büyümeye ilave olarak toplumdaki gelir adaletsizliklerinin azaltılması, işsizliğin azaltılması, iktisadi ve sosyal kurumların modernize edilmesi gibi ekonomik oluşu kadar sosyal ve siyasi alanları da kapsar (Seyidoğlu, 2006: 829).

Uluslararası sermaye konusundaki ülkeler arasında bulunan rekabet, konuyu bir bakıma vergi rekabetine taşımış olmaktadır. Sözü edilen vergi rekabeti normal (pozitif) şartlarda gerçekleşebildiği gibi adaletsiz vergi rekabetine de dönüşebilir. Normal vergi rekabeti durumunda, ülkeler uluslararası alanda iktisadi üstünlük sağlamak, sermaye ve yatırımları çekebilmek gayesiyle vergi mükellefiyetinde (matrah ve oran olarak) bir takım düzenlemelere gitmektedir. Lakin bu düzenlemeleri açık, şeffaf ve bilgi değişimini mümkün kılacak şekilde yapmaktadır. Yapılan kanuni düzenlemelerde örtülü (gizli) herhangi bir hüküm olmadığı gibi uygulaması da aynı çerçevede olması gereklidir. Haksız vergi rekabetindeyse, vergi avantajları açık düzenlemelerle gerçekleştirilmediği gibi bu mevzudaki uygulamalar saydam değildir. Bundan başka bilgi verme ve iletişim olmadığı gibi hem yasalarda hem de uygulamada açıklık yoktur (Öncel, 2005: 3).

Ekonomik büyüme teorileri, harici ekonomik büyüme teorileri ve dahili ekonomik büyüme teorileri şeklinde iki temel gruba ayrılır. Neoklasik modelde teknolojik gelişimin, üretimdeki artışın yalnızca üretim faktörleri vasıtasıyla

açıklanamayan payıyla ölçüldüğü varsayılır. Bu bağlamda teknolojik gelişim dışsal bir etmen olarak kabul edilir. Bu durumun sebebi GSYH üzerinde mühim bir etkisi olsa da teknolojik gelişmenin iktisadi faktörlerden etkilenmediğinin varsayılışdır. Yakın geçmişte yapılmış olan çalışmalar ise teknolojik gelişimin ekonomideki fiyat, kar benzeri ekonomik sinyallere bir reaksiyon sonucunda meydana geldiğine yöneliktir (Özel, 2012: 64).

Teknolojik gelişmeyi harici bir değişken olarak ele alan ekonomik büyüme yöntemlerinin uzun dönemdeki ekonomik büyümeyi açıklamada kifayetsiz kalması, bu teorilere bir takım eleştirilerin gelmesine sebep olmuştur. Bu eleştiriler şümulünde, harici ekonomik büyüme modellerindeki eksikliklerin giderilmesine yönelik dahili büyüme teorileri meydana getirilmiştir. İçsel büyüme modellerinde sermayenin tanımı genişletilmiş, fiziksel sermayenin yanında, sosyal sermayeye de ehemmiyet verilmiştir. Dolayısıyla, dahili büyüme teorilerinde bilgi ile beceri öne çıkarılmıştır. İçsel büyüme kuramlarında, dışsal büyüme kuramlarının varsayımlarından olan azalmakta olan verimler yasaının geçersiz olmuş olduğu savunulmaktadır. Dahili büyüme teorilerinde fiziksel sermaye, beşeri sermaye üzerinde müspet etki yapmakta, dolayısıyla fiziksel sermaye de meydana gelen artışlar beşeri sermayede de artışları meydana getirmektedir. Teknolojik gelişmeyle fiziki ve beşeri sermaye arasında mühim bir bağ bulunmaktadır ve beşeri sermaye, teknolojik alt yapılara ve Ar-Ge çalışmalarına zemin hazırlamaktadır (Özel, 2012: 70).

Gelişmiş ya da gelişmekte olan ekonomilerde uygulanmakta olan iktisat politikalarının temelinde yerini bulan “büyüme” olgusu, belli bir dönemde meydana gelen üretim ve gelir artışlarıyla açıklanır. Reel GSMH’deki artışlar olarak da söylenen büyüme sürecine, klasik büyüme teorileri, neo-klasik büyüme teorileri ve modern büyüme teorileri çeşitli değişkenlerle ışık tutmuş olmaktadır. Bu kuramlarda nüfus, ücretler, faiz oranları, tasarruf düzeyi, teknoloji, tabii kaynaklar, verimlilik, sermaye birikimi ve eğitim benzeri unsurlar temel belirleyiciler olarak analize katılmakla beraber, daha çok fiziki sermaye ve beşeri sermaye yatırımlarının fazlalaştırılması çabalarına yer verilir (Durkaya ve Ceylan, 2006: 80).

Sermaye gelirlerinin vergilendirmesinin ekonomik büyüme ile dolaylı olarak anlamlı ve yüksek bir etkisi bulunmaktadır. Yukarıda anlatılanlardan da yola çıkacak olursak ülkelerin kalkınıp gelişebilmesi açısından yeterli büyüme ve gelişme hızını

yakalamaları gerekmektedir ki bu da fiziksel anlamda sadece yatırımlarla mümkün olabilmektedir. Ülkede yatırımların hızla artabilmesi ve yeni gelir kaynaklarına dönüşebilmesi için gerekli olan en temel unsurlardan biride sermayedir. Gelişmemiş ülkelerde kaynak kıtlığının had safhada ve sermayenin de yetersiz olduğu bilinmektedir. Yetersiz olan sermayeyi güçlendirmek veya ülkeye dışarıdan sermaye girişlerini hızlandıracak yeni politikalar ile sermayenin ortaya çıkarılması ve hızla yatırımlara dönüştürülmesini amaçlayan projeler geliştirilmeli bu sayede ekonomik kalkınmanın önü açılması gerekmektedir.

2.3.3. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Kalkınma Üzerindeki Etkisi

İngilizce “development” teriminin manası olan kalkınma, gelişen devletlerin iktisadi, sosyal ya da politik alanlarda düzenlemeler yapıp, gelişmiş devletlere yetişme gayretleri olup bu değişim çalışmalarına, üretim, milli gelirdeki artış, sosyal ve iktisadi yapının değişimi, toplumun değerlerinin ve normlarının gelişmesi gibi farklılıkları eklemek olasıdır. Büyüme çoğunlukla gelişmiş devletler, kalkınma terimiye onların ulaştığı hedefe gitmek için çalışan gelişmekteki devletler için kullanılırken, iktisadi büyüme üretim miktarındaki artışlar olarak görülmektedir. Bununla beraber kalkınma bireyleri de kapsayan daha genişçe bir terimi ifade eder (Kaypak, 2011: 22).

Kalkınma kavramı, bir iktisadi gelişim ya da eyleme atıfta bulunur. Buna ek olarak toplumda ortaya çıkan sosyal değişimlerin genel bir evresi manasına gelmemiş olup, devletler ve toplumlar devamlı bir değişme eylemi içerisinde bulunmaktadır. Bu süreçte kaynakların dağılışı, üretim metotları, kurumsal yapı, sosyal kurallar, insanların tutumları ve davranış şekilleri değişmektedir. Aynı anda bu değişiklikler de belli bir yönde gelişmekte olup, bireylerin gelenekleri ve yapmış olduğu işler statik olmayarak, sürekli değişerek değişik biçimlerde tekrar şekillenir. Bu sebeple kalkınma, sosyal değişim sürecini etkilemek için yapılan olumlu müdahalelerle yakından ilişkili olup, bulunulan durumdan ya da evvelki konumdan hareketle, değişim içerisine girmeyi gerektiren etkin bir terimdir. Kalkınma, istihsal ve kişi başına ulusal gelirin artışıyla birlikte ehemmiyet kazanmıştır. Yine bu mefhum ekonomik ve demografik yapıların da değiştirilmesi olarak kullanılır (Tolunay ve Akyol, 2006: 118).

Kalkınmanın finansmanında kullanılmakta olan vergilerin en başında gelir vergileri gelir. Bu tür vergilerde devletin yapacağı herhangi bir artış fertlerin tasarruf ve yatırımları üstünde önemli etkiler yapmaktadır. Genelde vergilerin satın alım gücünü daraltıcı etkisiyle birlikte fertlerin gelirleri üzerinden tahsil edilen vergilerin arttırılması sermaye birikimini daraltıcı etkiler yapmaktadır. Mamafih; tasarruf yetersizliğinin devlet eliyle cebren ortadan kaldırılarak iktisadi büyümeyi hızlandırmada kullanabilmesi de olasıdır. Bu etki, daha fazla toplanan vergilerin kullanım alanlarıyla ilgilidir. Bilhassa az gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde alınan vergiler aracılığıyla elde edilen gelirlerin yatırımlar için değil, cari harcamalara dönük olarak kullanılması ülkelerin ekonomisi açısından olumsuzluklara sebep olabilir (Demircan, 2003: 102).

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin kalkınma üzerindeki etkisi ekonomik etkisine benzer olmakla birlikte kalkınmada tek ölçüt ekonomik büyüme rakamları değildir. Kalkınma da ekonomik büyüme rakamları önemli olmakla birlikte asıl olan ülkede yaşayan insanların refahının artması ve daha çok topluma yönelik olmasıdır. Bu nedenle sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinin ekonomik büyüme ile ilişkisine ek olarak; kalkınmanın sağlanması açısından sermaye gerekliliği bulunmakta ancak büyüme gerçekleşikten sonra gelir dağılımında adaleti sağlayacak şekilde yapılacak olan adil bir vergi sistemi kalkınmaya katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda sermaye gelirlerinden alınan vergilerin ülkenin beşeri sermayesine aktarılması ve insanların refahını arttıracak alanlara harcanması da kalkınma üzerinde önemli ölçüde rol oynayacaktır.

2.3.4. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinde Adalet ve Eşitlik

Vergilemede eşitlik sağlamak, vergilemede yeknesaklık sağlamak manasına gelmektedir. Bu durum şahıslar üstündeki vergi yükünün eşit oluşunu işaret etmekle beraber, burada amaçlanması gerekli eşitlik, mutlak manada eşitlikten farklı olarak, izafi (relative) eşitliği ifade etmektedir. Lakin tam da bu noktada cevap verilmesi gereken asıl soru; neye göre izafi eşitlik tesis edilecek olmasıdır. Bu sorunun cevabı ise ‘ödeme gücü ilkesi ‘ ile doğrudan ilişkilidir. Ama gelirin kesin bir miktar oluşu, geliri ödeme gücünün ölçütü olmaktan çıkarmaktadır. Bu sebeple de farklı kaynaklardan kazanılan gelirlerin farklı ödeme kabiliyetini temsil ettiğini söylemek

mümkündür. Bu kapsamda, değişik kaynaklardan kazanılan gelirlerin değişik vergilendirme rejimlerine tabi olması, vergilemede ödeme kabiliyeti ve adalet prensiplerine uygun olacaktır. Bu ayırım, akabinde ‘fedakârlıkların eşitliği ilkesi’ ne dayanır (Çalcalı ve Yılmaz, 2013: 245).

Gelir eşitsizliğiyle birçok iktisadi ve sosyal değişkenler arasındaki ilişki üstüne iktisat ve sosyal bilimler literatüründe fazlasıyla araştırmalar vardır ve ekonomik eşitsizliklerin bütün bu değişkenler üzerindeki etkisinin birçok yoldan olması mümkündür. Gelir dağılımındaki eşitsizlik genelde sosyal bilim araştırmacıları nezdinde istenilmeyen bir durum şeklinde nitelendirilir. Bunun nedenlerinden bir tanesi de, iktisadi büyümeye olan ters etkisidir. Eşitsizlik, dağılımsal mücadeleyi fazlaştırır ve bu durum teorik olarak düşünüldüğünde ekonomik büyümeye zararlı olabilir. Bununla beraber, eşitsizlik, mülkiyet hakkının güvenliği/güvensizliği, sosyalpolitik istikrarsızlık ve üstelik doğurganlık oranları ayrıca eğitime yatırım kanalları ile de büyümeyi etkilemesi mümkündür. Literatürde, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin, en azından demokratik ülkelerde, büyüme oranlarını düşürdüğünü gösteren yeterince bulgu bulunmaktadır (Kuştepe ve Halaç, 2014: 3).

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesinde tüm vergi sistemlerinde olduğu gibi ince ve çok önemli bir ayırım bulunmaktadır. Bunun nedeni ise ülkelerin başlangıçta büyüme, kalkınma, gelişme kavramları ile adalet, eşitlik(vergilemede) arasında olan ve karşılaşmak zorunda oldukları ters orantıdır. Yani ülkeler gelişme ve kalkınmalarını sağlarken aynı zamanda eşitlik ve adaleti bozarak hareket etmek durumundadırlar. Tabii olarak bu durum mutlaklık taşımamakla birlikte ülkelerin gelişmeleri ve kalkınmaları aşamasında çizilen genel bir çerçevedir. Aslında bu durumu yıllar önce yasa haline getirmeye çalışan ve bir teori olarak ortaya atan iktisatçı Simon Kuznets’in yaptığı çalışmalar sonucu Kuznets Eğrisini ortaya çıkmış ve bu durum özetlenmeye çalışılmıştır. Bilindiği üzere Kuznets Eğrisi sanayileşen, büyüyen ülkelerin ilk yıllarında büyüme arttıkça gelir dağılımında adaletin hızla bozulacağı daha uzun vadede bu durumun tam tersine döneceği büyüme arttıkça adaletinde artacağını savunmaktadır. Kuznets tarafından ortaya atılan bu teoriyi sermayenin vergilendirilmesinde adaletle göre değerlendirmek gerekirse gelişmemiş ve kalkınmamış bir ülkenin sermaye gelirini adil vergilemesi veya vergilemeye çalışması

durumunda büyümenin temel yapıtaşı ve hammaddesi olan sermayeyi kısıtlayacak ve yatırımlara dönüştürülmesini engelleyebilecektir.

Eşitlik açısından bakacak olursak bir nevi artan oranlı olmayan ve herkesten aynı oranda aynı miktarda alınan bir vergi tutarından bahsetmek söz konusu olacaktır ki bu durumda da adalet hızla bozulacaktır. Eşit vergi alınması durumunda farklı gelir dilimlerinde bulunan sermayedarlar arasında bile adil olmayan bir vergileme düzeni ortaya çıkabilecektir. Eşitlik ve adalet kavramlarının net bir ölçütü bulunmadığı için aslında bu iki kavram arasında teraziye tutabilmek vergi politikaları açısından başarılması gerçekten güç bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle ülkeler vergileme politikalarında adaleti ve eşitliği tesis edecek uzun vadeli, geniş kapsamlı vergilendirme sistemleri kurmak zorundadırlar.

2.3.5. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Yatırım Üzerindeki Etkileri

Devletler, özel sektöre yatırım için teşvikler, işletme dönemi destekleri, ar-ge teşvikleri gibi pek çok başlık altında ve vergilerde indirim/muafiyet, yatırım indirimi, arazi tahsis edilmesi, gümrük muafiyetleri, vergi iadesi, hızlandırılmış amortismanlar gibi birçok değişik vasıtalarla çeşitli teşvikler ve destekler vermektedir. Bütün bu enstrümanların genel vasfı, devletin özel sektöre doğrudan veya dolaylı fon transferini kapsamasıdır. Bahse mevzu finansal teşviklerden bilhassa “yatırım teşvikleri” doğrudan doğruya yatırım yerinin belirlenmesine tesir etmesi yönüyle öteki Ar-Ge, işletme desteklerinden farklılık göstermektedir. Yatırım teşviklerinin kapsamına ait en son yapmış olduğu çalışmasında Dünya Ticaret Örgütü(DTÖ) (2006), 21 adet gelişmiş ülkenin 2003 senesinde 250 milyar dolar kadar yatırım teşviki verdiği tahmininde bulunmaktadır (Karakurt, 2012: 147).

Hükümet önceden belirlediği birtakım yatırım projelerini özendirmek gayesiyle vergi kanunlarında daha uygun şartlara sahip olan değiştirmeler yapabilir. Vergi mevzuatında yapılmış olan bu türden değişimler hükümetin vergi politikasının amaçlarını ortaya koyar ancak amaçlara ulaşıp ulaşılamayacağı kanuni değişikliklerin etkilerinin istenilen istikamette olmasına bağlıdır. Diğer bir söyleyişle, vergi yükünün azaltılmasını gaye edinen her vergisel düzenleme uygulamada vergi yükünün gerçekten de daha az olacağı anlamına gelmeyebilmektedir. Vergi

mevzuatında belli yatırımları teşvik için yapılmış olan değişiklikler (kanuni vergi teşviki) hükümetin bununla ilgili yatırımlar için uygun bir iş ortamı meydana getirmeyi istediğini gösterir; yapılmış olan değişiklikler sonucu mevzubahis yatırımlar bakımından vergi yükü gerçekten azalmış ise teşviklerin tesirlerinin (efektif vergi teşviki) istenilen istikamette gerçekleştiği ortaya çıkar. Yatırım yapanlar aynı anda birden fazla özendirici düzenleme ve uygulamalardan yararlanabilirler. Yeni bir düzenlemenin gayesi daha az bir vergi yükünü oluşturmak olsa bile yatırım yapanların hali hazırda yararlanmakta oldukları önlemlerden bir ya da birkaçının teşvik edici niteliğini ortadan kaldırabilir. Mesela, hızlandırılmış amortisman uygulamasından faydalanan bir proje ile ilgili kurumlar vergisi oranının düşürülmesi hızlandırılmış amortisman tatbikatının teşvik edici niteliğini azaltabilir böylece efektif vergi yükü azalmak yerine artabilir (Tekin, 2006: 302).

Yatırım yapanlara kurumlar vergisi mevzuatına oranla yatırım maliyetlerini azaltmaya dönük daha çekici uygulamaları kapsayan bu tip teşvikler bütün ülkelerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu neviden teşvikler, belirlenmiş olan endüstrilerde araçlar, donanımlar, makineler vb. gibi yatırımları hedeflediği için seçilen endüstrideki sermaye yoğunluğunu artıran bir etkinin meydana çıkmasına sebep olur. Teşvike layık kabul edilen endüstrilerde tüm ülkenin yararlanacağı pozitif dışsallıklar üretildiği müddetçe, yatırım maliyetlerini azaltmaya dönük vergi teşvikleri, kurumlar vergisi oranlarında düzenlemeyi içeren teşviklere göre daha iyi bir teşvik türü olarak kabul edilebilir (Tekin, 2006: 306).

Devletler arasında önemli bir yarışmanın konusunu meydana getiren yatırım teşvikleri aynı anda önemli bir maliyet ögesini de beraberinde getirirler. Ülkelerin bu kadar maliyetli bir işe teşebbüs etmelerinin ardında yatan birçok sebep olmakla beraber daha çok göze çarpmakta olan yedi nedeni aşağıda belirtildiği şekilde sıralamak mümkündür (Karakurt, 2012: 149):

(i) Cari açığın azaltılması gayesiyle, yüksek oranda ithalata mevzu olan malların ülke içerisinde üretilmesinin mümkün kılınması,

(ii) Değer zinciri içerisinde önemli yer işgal etmiş olan ürünlerin üretilmesiyle katma değer ve rekabet edebilme gücünün artmasının sağlanması,

(iii) Teknoloji transferi,

(iv) Bilhassa altyapı yatırımları mevzubahis olduğunda, yerli sermayenin finansman ya da beceri bakımından yeterli olmama durumu,

(v) Ülkede yaşayan vatandaşlara istihdam alanları sağlanması,

(vi) Bölgeler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi,

(vii) Evrensel hizmet prensibi (bazı hizmetlerin verilmesinin özel sektör bakımından kârlı olmayan geri kalmış kesimlerde, özel sektörün bu hizmetleri sunması için teşvik edilmesi).

2.3.6. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Tasarruf Üzerindeki Etkileri

Kamusal sektörün, bilhassa makroekonomik istikrarsızlık devrelerinde, ekonomideki nispi öneminin artışı, sektörün kaynak talebini de artırmaktadır. Bu olay ödenen vergilerde de bir artışa yol açmakta olup bu yönüyle tasarrufların arzı üzerinde menfi etkilere sebep olmaktadır. Vergilerin hangisinin tasarruflar üzerinde menfi etkilerde bulunduğu mevzusunda tartışmalar odaklansa da, daha çok faizler, kar payları ve hisse senedi sermaye kazancı gibi tasarruf öğelerinden vergi alınması, gelir vergisi üzerine dikkatleri çekmektedir. Bu sebeple artan vergi yükü fertlerin ekonomik tercihlerini menfi yönde etkilemekte olup, tasarruflara ek maliyet getirmektedir. Ayrıca tasarruflardan beklenmiş olan büyüme etkisi, ekonominin içerisinde bulunduğu enflasyonist ya da deflasyonist ortamlara ilişkin olarak değişmektedir (Turhan, 1998: 335-337).

2.3.7. Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesinin Piyasa Üzerindeki Etkileri

Gelişmekte olan ekonomilerde tasarrufların yetersizliğine var olan tasarrufların büyüme sağlayacak sahalara ve özellikle de yatırımlara yönelmemiş olması olgusu da eklendiği anda, para ve sermaye piyasasının aktif bir şekilde işleyip işlemediği tartışması meydana çıkmaktadır. Şüphesiz etkin işlemekte olan finansal piyasalardan, ilk önce büyümenin hızının artırılmasına paralel şekilde istihdam artışları olarak temel makroekonomik amaçlara ulaşabilmek yönünde katkı sağlanması beklenmektedir. Bu

çerçevede mali sektör üstünde vergi yükünün artışı, bir bakımdan tasarrufların vergilendirilmesi olarak değerlendirilir. Bu durum, finansal sektörden fon kaçışlarına sebep olabilmekte, mali piyasalarda yer alması gerekli tasarrufları da altın, döviz ve gayrimenkul benzeri gömüleme alanlarına çekmekte olup böylelikle finansal piyasaların fon büyüklüğü ayrıca işlevselliği azalmakta, büyümenin finansörü olma rolü zayıflamaktadır. Para ve sermaye piyasasında fon arzının daralmasıyla kendisini göstermekte olan bu süreç, faizlerdeki oranları da yükselterek yatırımlar üstünde baskı kurmakta, bundan dolayı, büyüme dinamiklerini menfi etkilemekte ve kamunun borçlanıma maliyetini de yükseltmektedir (Durkaya ve Ceylan, 2006: 81).

3. BÖLÜM

İNGİLTERE VE TÜRKİYE’DE SERMAYE GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Araştırmanın bu bölümünde, İngiltere ve Türkiye’deki vergi gelirlerinin incelenmesi ve kıyaslanmasına yer verilmiştir. Bunun için öncelikle İngiltere için, daha sonra Türkiye için vergi gelirlerinin genel yapısı incelenmiş ve vergi gelirleri içerisinde sermaye gelirlerinin yeri analiz edilmiştir.

3.1. İNGİLTERE’DE VERGİ GELİRLERİNİN GENEL YAPISI

İngiltere vergi sisteminin genel yapısı incelendiğinde, daha çok klasik kamu yönetimine uygun bir vergi sisteminin olduğu görülmektedir. İngiltere’nin vergi gelirlerinin vergi kalemlerine göre dağılımı ve OECD ülkeleri ortalamasına göre kıyaslanması Tablo 3.1’deki gibidir.

Tablo 3.1 İngiltere Vergi Gelirlerinin Vergi Kalemlerine Göre Dağılımı

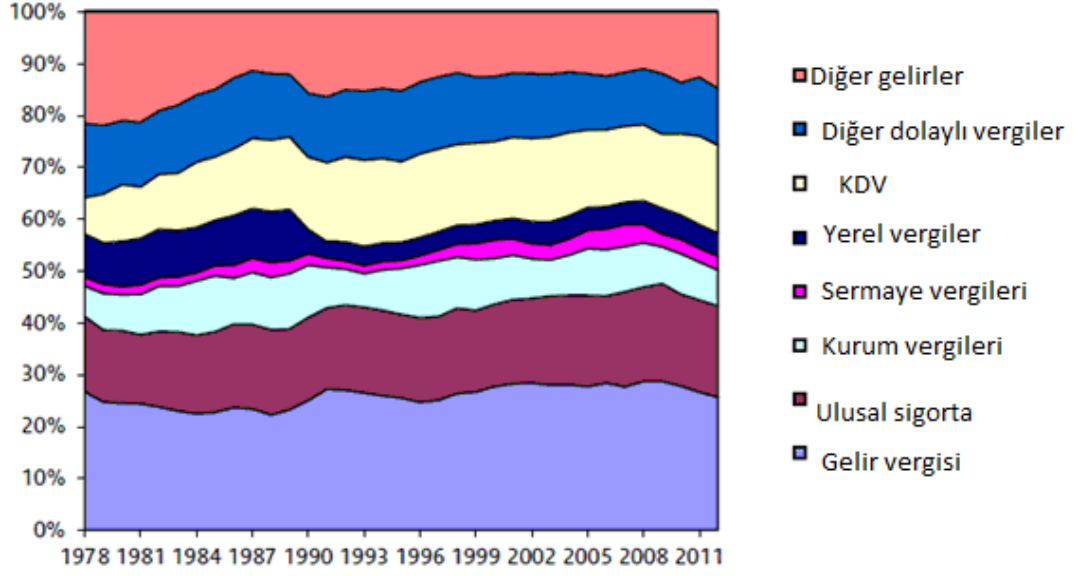
	İngiltere		OECD ortalama %
	Milyon GBP	%	
Kişisel gelirler, kar ve kazançlar üzerinden alınan vergiler	150,453	28	25
Kurumsal gelir ve kazançlardan alınan vergiler	44,423	8	9
Sosyal güvenlik katkıları	104,319	19	26
Ödeme vergileri	-	0	1
Mülkiyet vergisi	64,879	12	6
Ürün ve hizmet vergileri	180,105	33	33
KDV	113,895	21	20
Diğer	2,885	1	1
Toplam	547,064	100	100

Kaynak: OECD, 2014.

Tablodan da görüldüğü gibi vergi gelirlerinde en fazla pay mal ve hizmetler üzerinde alınan vergiler olup % 33 oranla OECD ortalamasına eşittir. Bunu % 28

oranla ve OECD ülkelerinin ortalamalarından %3 farkla kişisel girdi, kar ve gelirlerden elde edilen vergiler izlemektedir. Sosyal güvenlik katkısı ise %19 oranında olup, OECD ülkelerinin ortalama değeri olan %26'nın oldukça altında bir değere sahiptir.

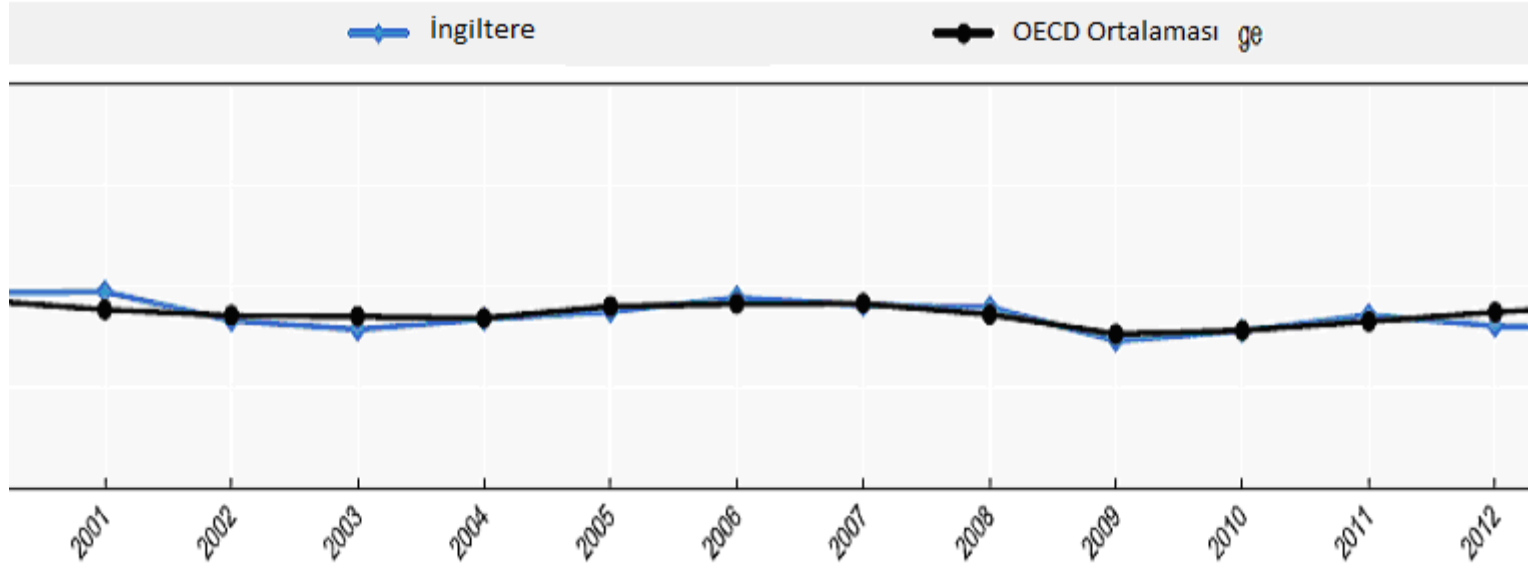
İngiltere'nin tüm gelirlerinin içerisindeki vergilerin payı kısaca Şekil 3.1'deki gibi özetlenebilir.

Kaynak: Pope ve Roantree, 2014: 40.

Şekil 3.1 İngiltere'nin Tüm Gelirlerinin İçerisindeki Vergilerin Payı

İngiltere'de tüm kamu gelirleri içerisinde vergi gelirlerinin Türkiye'de olduğu gibi en fazla dilimi oluşturduğu görülmektedir. Vergi gelirleri içerisinde ise sermaye vergileri ve kurumlar vergisi en az paya sahiptir. Gelir vergisi ve katma değer vergisi ise oldukça önemli bir paya sahiptir. İngiltere'de vergi yükünün zamana bağlı değişimi Şekil 3.2'de verilmiştir.

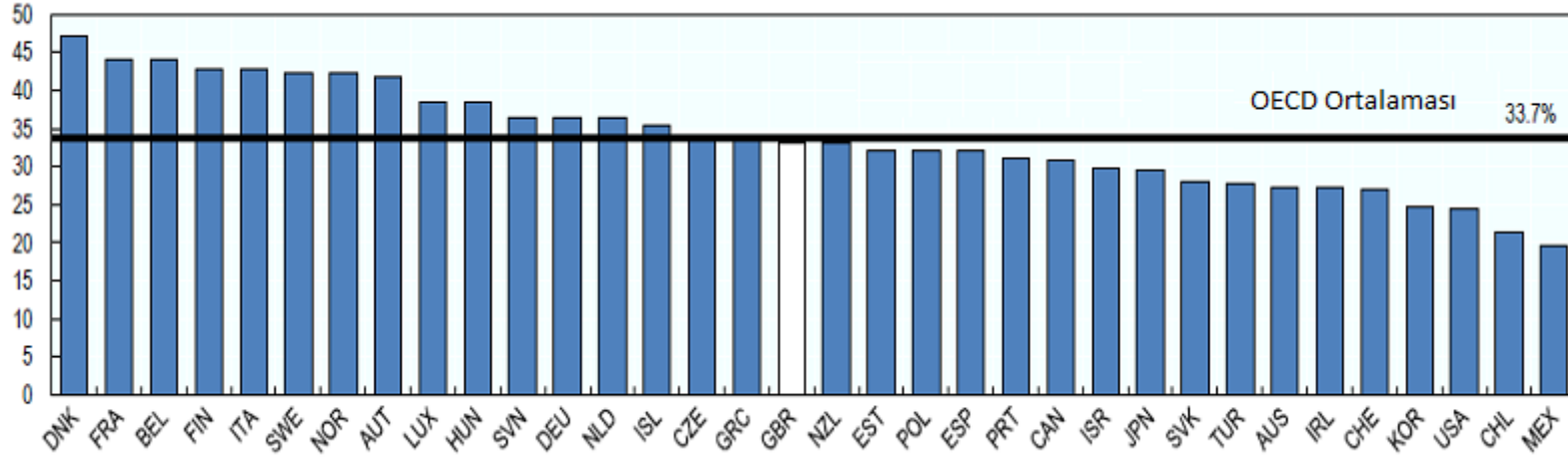

Kaynak: OECD 2014.

Şekil 3.2 İngiltere'de Vergi Yükünün Zamana Bağlı Değişimi

Şekilde 3.2'de görüldüğü gibi, İngiltere'nin 2000-2013 yılları arasındaki dönemde vergi yükündeki değişim, OECD ülkeleri için ağırlıklandırılmamış ortalama ile benzer bir seyir izlemektedir. 2000 yılında %35 civarında olan ortalama vergi yükü değeri, 2013 yılında %32,9 seviyelerine gerilemiştir.

OECD ülkelerine göre 2013 yılı için İngiltere'nin vergi yükü durumunun tüm OECD ülkeleri arasındaki oranı Şekil 3.3'teki gibidir.

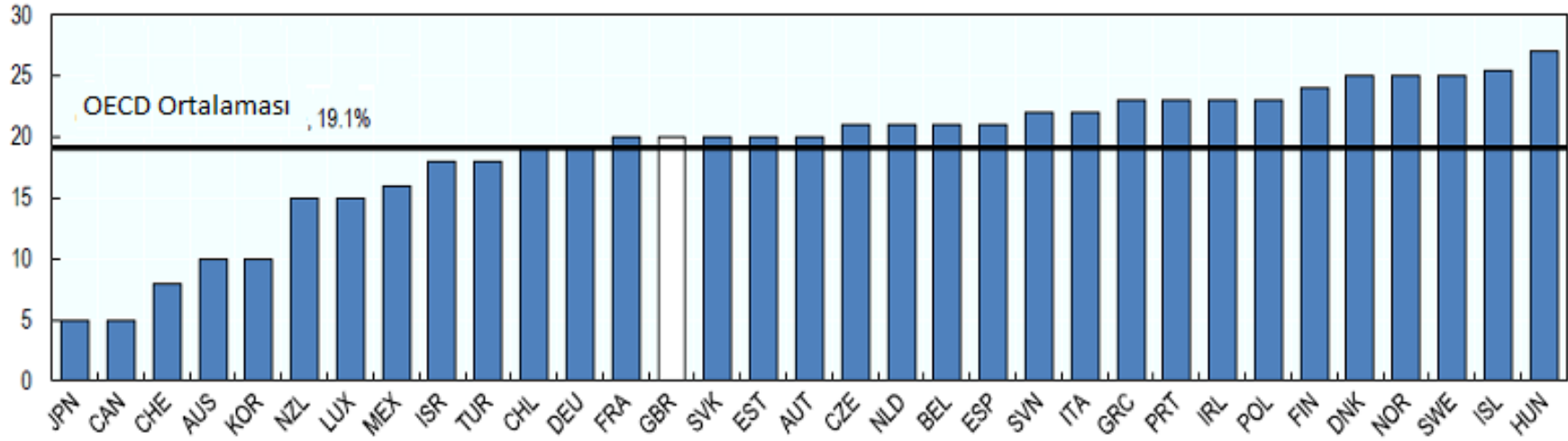

Kaynak: OECD 2014.

Şekil 3.3 OECD Ülkelerine Kıyasla Vergi Yükü Durumu

Şekilde de görüleceği üzere İngiltere'deki vergi yükü, Yunanistan'dan sonra ve Yeni Zelanda'dan önce gelmekte olup, OECD ülkelerinin ortalama değerinin altındadır. OECD ortalamasının altında olan İngiltere dışında 19 ülke olup, geri kalan OECD ülkelerinde ise vergi yükü ortalama değer üzerinde. Danimarka en fazla vergi yükü olan OECD ülkesi olup, Meksika ise OECD ülkeleri arasında vergi yükü en az olan ülkedir.

İngiltere'nin KDV oranlarının OECD ülkelerine göre kıyaslaması Şekil 3.4'te verilmiştir.

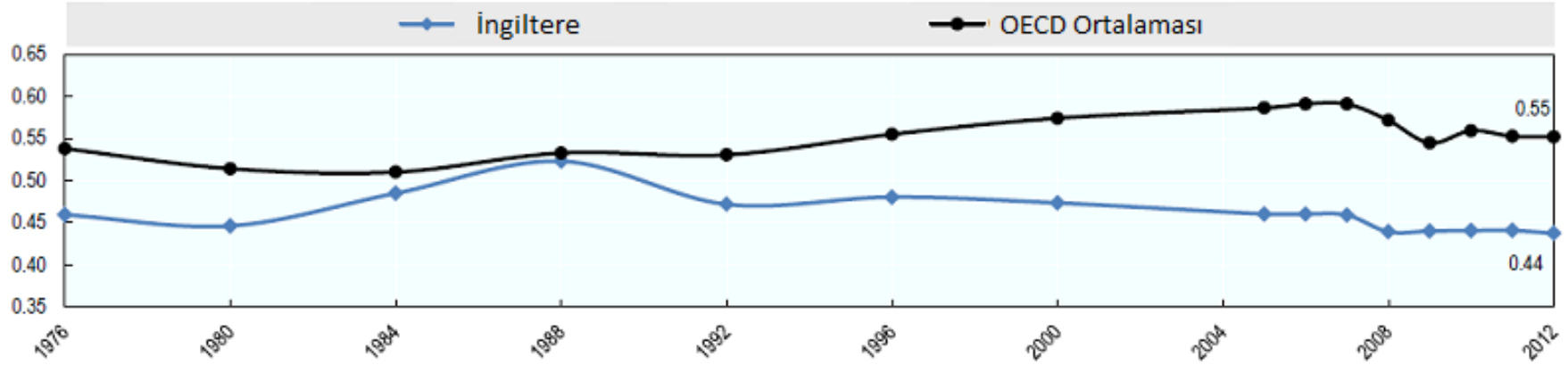

Kaynak: OECD, 2014.

Şekil 3.4 İngiltere'nin KDV Oranlarının OECD Ülkelerine Göre Kıyaslaması

KDV oranlarına göre ise İngiltere, OECD ülkeleri içerisinde Fransa ile Slovakya arasındadır. Değer olarak ise OECD ortalamasının biraz üzerindedir. Genel olarak OECD ülkelerinin büyükçe bir bölümünde KDV vergileri ortalamanın üzerindedir. Fakat Japonya, Kanada, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin KDV oranları çok düşük olduğundan, genel olarak OECD ülkelerinin ortalama değerini düşürmektedir.

İngiltere'nin KDV oranlarının gelirlere göre dağılımı Şekil 3.5'teki gibidir.

Kaynak: OECD, 2014.

Şekil 3.5 İngiltere'de KDV'nin Gelire Oranının Yıllar İçerisindeki Değişimi

Şekilde de görüleceği üzere, İngiltere'de KDV'nin gelire oranının yıllar içerisindeki değişiminde 1988 yılından itibaren bir düşüş yaşanmaktadır. Tüm zamanlar içerisinde KDV'nin gelire oranı OECD ülkelerinin çok altında olmuştur. 1988 yılında eşitlenme seviyesine gelen bu oran, günümüzde OECD ülkelerinin oldukça altındadır

3.2. İNGİLTERE'DE VERGİ GELİRLERİ İÇİNDE SERMAYE GELİRLERİNDEN ALINAN VERGİLERİN YERİ VE ÖNEMİ, YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ

İngiltere vergi gelirleri içerisinde sermaye vergileri dört kategoride toplanmakta olup, bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Pope ve Roantree, 2014: 5):

1. Sermaye gelirleri vergisi
2. Veraset vergisi
3. Araziler üzerinden alınan pul vergisi
4. Hisseler üzerindeki pul vergisi

Bu kalemler, genel olarak İngiliz vergi sistemi içerisinde 2014-2015 yılı içerisinde sırasıyla 5.4, 3.9, 12.7 ve 3.1 bin pound olarak gerçekleşmiştir. Buna göre menkul ve gayrimenkul sermaye üzerinden alınan vergiler içerisinde en fazla payı araziler üzerinden alınan vergiler oluşturmakta olup, menkul sermaye gelirleri vergisinden elde edilen gelirin iki katından fazladır.

Sermaye gelirlerinden elde edilen vergi ise sermaye vergi türü içerisinde ikinci sırada olup, bunu veraset ve hisse vergileri izlemektedir. Genel olarak sermaye üzerinden alınan bu dört kalem vergi değerlerinin 2014-2015 yılındaki değeri ve diğer vergi türlerinin rakamsal değerleri kıyaslama açısından Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2 İngiltere'de Vergi Gelirlerinin Kalemlerine Göre Dağılımı (2014-2015)

Vergi Kalemi	Gelir (bin pound)	Toplam gelirlerin yüzdesi
Gelir vergisi (vergi kredilerinin toplamı)	166.5	25.7
Hazine tarafından negatif olarak hesaplanan vergi kredileri	-2.7	-0.4
Ulusal Sigorta katkıları	110.0	17.0
KDV	110.7	17.1
Diğer dolaylı vergiler		
Yakıt vergileri	26.8	4.1
Tütün vergileri	9.9	1.5
Alkol vergileri	10.4	1.6
Şans oyunları vergisi	2.3	0.4
Araç vergisi	5.9	0.9
Havayolu yolcu vergileri	3.2	0.5

Vergi Kalemi	Gelir (bin pound)	Toplam gelirlerin yüzdesi
Özel sigorta vergisi	3.2	0.5
Arazi yükseltme vergisi	1.3	0.2
İklim değişikliği vergisi	2.0	0.3
Bütünlük vergisi	0.3	0.0
Gümrük vergileri	2.8	0.4
Sermaye vergileri		
Sermaye gelirleri vergisi	5.4	0.8
Veraset vergisi	3.9	0.6
Arazi damga pulu vergisi	12.7	2.0
Hisse damga pulu vergisi	3.1	0.5
Şirket vergileri		
Kurumlar vergisi (vergi kredileri net)	40.5	6.2
Petrol gelirleri vergisi	1.2	0.2
İş oranları	26.9	4.2
Banka borçlanması	2.7	0.4
Belediye vergisi	27.6	4.3
Diğer vergi ve yükümlülükler	29.4	4.5
Net vergiler ve ulusal sigorta katkıları	606.0	93.5
Kar ve kar payları	19.3	3.0
Toplam işlem, kiralama ve benzeri giderler	22.8	3.5
Mevcut gelirler	648.1	100.0

Kaynak: Pope ve Roantree, 2014: 5.

Tablodan da görüldüğü gibi İngiltere’de sermaye gelirlerinden elde edilen vergiler, toplam vergi gelirleri içerisinde oldukça küçük bir paya sahiptir. Toplam net vergi geliri 2014-2015 yılı içerisinde 606 bin pound olarak gerçekleşirken, toplam gelir içerisinde binde sekizlik (% 0,8) bir paya sahiptir. Bu oranla İngiltere vergi sistemi içerisinde petrol türev geliri, banka haciz vergi gelirleri, veraset vergi geliri, hisse vergisi geliri ve dolaylı bazı vergi kalemlerinden biraz fazla, ancak temel vergi gelirlerinden oldukça düşük bir yere sahiptir.

İngiltere’de sermaye gelirleri vergisi ilk defa 1965 senesinde alınmaya başlamış olup, şahıs ve vakıfların sermaye gelirlerinden meydana gelmektedir. Şirketlerin sermaye gelirleri ise kurumlar vergisinin içerisinde alınmaktadır. Toplam sermaye geliri elde edilirken, var olan sermayenin satıldığı andaki güncel değeri veya net güncel satış değerinden, mevcut sermayenin bugünkü alış değerinin farkının çıkarılmasıyla elde edilir. Buna göre sermaye geliri vergisi mevcut sermayenin satış ile alış fiyatları arasındaki fark olarak hesaplanır. 2014-2015 senelerinde bireysel

sermaye sahipleri için 11.000 sterlin olan bu kıymet, vakıflar için 5.500 sterlin olmuştur. Temel seviyedeki vergi yükümlüleri için vergilendirilebilecek olan sermaye geliri oranı % 18'dir ve daha yüksek düzeydeki vergi yükümlüleri içinse % 28'dir (Pope ve Roantree, 2014: 25).

3.3. TÜRKİYE'DE VERGİ GELİRLERİNİN GENEL YAPISI

Türk vergi sistemi genel olarak incelendiğinde, zaman içerisinde değişen bir yapının olduğunu ifade etmek mümkündür. Bunun çeşitli nedenleri olmakla birlikte, bu nedenlerin başında vergi sistemi, kamu yönetim modeli, ekonomik yapı ve devletin teşvik sistemi içerisinde vergilerin ve vergi oranların önemli bir yer tutması gelmektedir.

Türkiye'deki vergi sisteminde alınmakta olan vergileri aşağıdaki şekilde sınıflandırmak olasıdır (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014):

Spesifik-Advalorem Vergiler: Vergiler matrahlarına istinaden sınıflandırıldıkları zaman spesifik ve advalorem vergiler şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Verginin matrahı şayet vergiye mevzu olan şeyin değeri üstünden hesaplanıyor ve bu hesaplanan matrahtan oransal bir şekilde vergi alınıyor ise bu çeşit olan vergiler advalorem vergi olarak adlandırılır (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

Objektif ve Sübjektif Vergiler: Sübjektif vergiler, yükümlülerin şahsi ödeme gücüne göre uygulanan ve ekonomik kaynakların tümü üzerinden alınmakta olan vergilerdir. Objektif vergilerse doğrudan verginin mevzusunu hedef alan ve mükelleflerin kişisel ve ailevi durumlarını yani sübjektif unsurları dikkate almayan vergilerdir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

Gelir-Servet-Harcama Üzerinden Alınan Vergiler: Bu ayrıma göre, vergilerin matrahını gelirin oluşturması gelirler üzerinden alınan vergiler, vergilerin matrahını servetin oluşturması durumunda servet üstünden alınan vergiler ve vergilerin matrahını harcamaların oluşturması durumunda ise harcamalar üstünden alınan vergiler grubunu oluşturur. Bu durumda, gelir vergileri kapsamında reel ya da tüzel kişi oluşlarına istinaden Gelir ve Kurumlar Vergisi olarak; servet vergileri kapsamında ise Veraset ve İntikal Vergisi ve Motorlu Taşıtlar Vergisi olarak, gider

vergileri kapsamında ise KDV ve ÖTV olarak ayırım yapmak mümkündür (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

Dolaylı-Dolaysız Vergiler: Mali literatürde, vergilerin dolaylı veya dolaysız olduklarını belirlemede başta gelen iki kriter kullanılır. Bunlardan ilki yansıma kriteri, ikincisiyse vergi konusunun sürekliliği ve tahsil yöntemidir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun birinci maddesine istinaden; "gerçek şahısların gelirleri gelir vergisine tabi olmaktadır. Gelir bir gerçek şahsın bir takvim yılı içerisinde elde etmiş olduğu kazanç ve iratların net tutarıdır." Gelir Vergisi Kanunu'nun ikinci maddesinde gelir olarak kabul edilen kazanç ve iratlar belirtilmiş olup bu kapsamda yedi tür gelir ve kazanç vergilendirilmektedir. Bunlar; "ticari kazanç, zirai kazanç, ücret, serbest meslek kazancı, gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradı ve diğer kazanç ve iratlardır." Bu kazançlar ve iratlar toplanarak zararlar mahsup edilip indirimler uygulandıktan sonra vergi matrahı elde edilir. Mükelleflerin ödeyeceği gelir vergisi, vergi matrahına gelir vergisi tarifesi uygulanmak suretiyle hesaplanır. Artan oranlı bir vergi şeklinde olan gelir vergilerinin tarifesi, %15 oranıyla başlayan ve %20, %27, %35 seviyelerinde oranların bulunduğu dört dilimden meydana gelir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

Türkiye de vergi kaçakçılığı ve kayıt dışılığın da yüksek olduğu göz önünde bulundurulursa; vergi kaçırmaı etkileyen nedenlerin belirlenebilmesi vergi kaçakçılığıyla mücadelede etkin politikaların oluşturulabilmesi bakımından son derece önemlidir. Vergi kaçakçılığı vergi tekniği kapsamında ortaya çıkan değişkenler ile sosyal değişkenlerin belirleyici olduğu bir yapıda ortaya çıkmaktadır. Vergi tekniği kapsamındaki değişkenler genelinde mükellefin muhatap olduğu vergi oranı, vergi incelemesi geçirme ihtimali, vergi cezası, gelir düzeyi, vergi sisteminin karmaşıklığı ve vergi afları gibi değişkenler olduğu söylenebilir (Demir, 2009: 93).

Türkiye'de yıllara göre vergi gelirleri tahsilatının değerleri Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3 Türkiye’de Yıllara Göre Vergi Gelirleri Tahsilatının Değerleri

YILLAR	VERGİ GELİRLERİ TAHSİLATI (Bin TL)	ARTIŞ ORANI	ENFLASYON ORANI
1995	1.084.350	1,84	88,00
1996	2.244.094	2,07	80,40
1997	4.745.484	2,11	85,70
1998	9.228.596	1,94	84,60
1999	14.802.280	1,60	64,90
2000	26.503.698	1,79	54,90
2001	39.735.928	1,50	54,40
2002	59.631.868	1,50	45,00
2003	84.316.169	1,41	25,30
2004	101.038.904	1,20	10,60
2005	119.250.807	1,18	10,14
2006	151.271.701	1,27	10,51
2007	171.098.466	1,13	8,76
2008	189.980.827	1,11	10,44
2009	196.313.308	1,03	6,25
2010	235.714.637	1,20	8,57
2011	284.490.017	1,21	6,47
2012	317.218.619	1,12	8,89
2013	367.517.727	1,16	7,49
2014	401.683.956	1,09	8,85
2015	465.229.389	1,16	7,67
2016	529.263.764	1,14	7,78

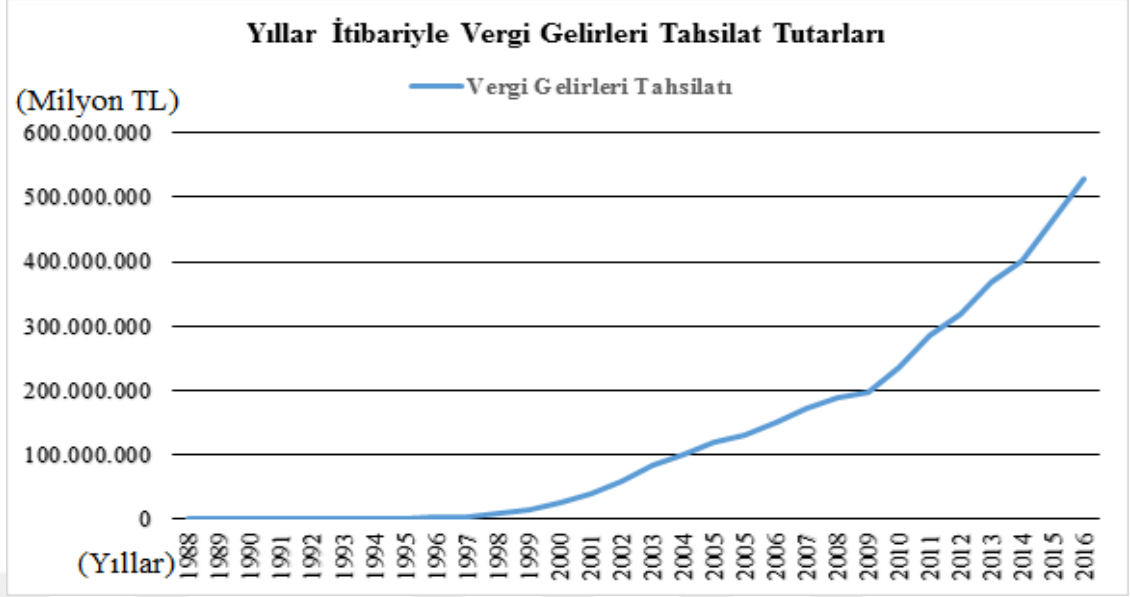
Kaynak: GİB, 2016 ve Kalkınma Bakanlığı 2016 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Tablodan da görüleceği üzere, 1988 yılında 14.232.761 TL olarak gerçekleşen vergi gelirleri tahsilâtı, 2015 yılına gelindiğinde 465.229.389.397 TL olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu muazzam ve ciddi farkın en önemli sebeplerinin başında, 1980 yılı sonrasında ithal ikameci politikanın yerini ihracat odaklı üretim politikasına bırakması ve 1980 öncesi dönemde devletin ağırlığı olan ekonomik sistemin 1980’den itibaren özelleştirme ve benzeri uygulamalarla devletin piyasadan çekilmesi olduğunu ifade etmek mümkündür.

Türkiye’de yıllar itibariyle mükellef sayıları da artmış buna paralel olarak vergi gelirlerinin artması kaçınılmaz hale gelmiştir. Hem gelir vergisi hem de kurumlar vergisi açısından yıllar itibariyle vergi mükellefi sayıları sürekli olarak arttığı gözlemlenmiş olup ayrıca vergi gelirlerinin artmasında nüfus artışının payı yadsınamaz. Gelir İdaresi Başkanlığının www.gib.gov.tr adresinden edinilen bilgilere göre; 2002 yılı sonunda 1.728.260 adet olan gelir vergisi mükellefi sayısı 2017 yılı Mart ayı 1.829.553’e, 2002 sonunda 585.981 olan kurumlar vergisi mükellefi sayısı 2017 yılı mart ayı itibariyle 729.996’ya ulaşmıştır. Türkiye’de her geçen gün artan nüfusla birlikte tüketim de artmakta 2. Bölümde detaylı olarak açıklandığı üzere vergi gelirlerinin %70’i dolaylı vergilerden oluşan ülkemizde vergi gelirlerinin artışında nüfusun(tüketimin) önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

1995 yılından 2016 yılına kadar birkaç yıl haricinde vergi gelirleri tahsilatı sürekli olarak enflasyon oranlarının üzerinde seyretmiştir. Vergi tahsilatı oranlarının artışı azalışı da ekonomik konjonktürdeki gelişmelere bağlı olarak seyrettiği sonucuna da ulaşılmıştır. Örneğin; 2009 yılında yaşanan küresel krizde vergi gelirleri artışı sadece 0,3 gibi bir artışta kalmıştır. Ayrıca aynı yıl enflasyon oranlarında da düşüş görülmüş olup ekonomi yaklaşık % 4,7 oranında küçülmüştür.

Bu duruma paralel olarak Gelir İdaresi Başkanlığı’nın yaygın ve yoğun denetimlerini arttırması, teknolojide meydana gelen yenilikler de vergi tahsilat oranlarını hızla yukarıya doğru çekmiştir. Teknolojik gelişmeye paralel olarak verilebilecek en güzel örnek ise kredi kartının yaygınlaşmasıyla birlikte büyük-küçük fark etmeksizin neredeyse tüm işletmelerin pos cihazı kullanmak zorunda kalmasıdır. Meydana gelen bu gelişme ile birlikte gelir idaresi, bankalardan aldığı verileri elektronik ortamda beyanname veren mükelleflerin bilgileri ile karşılaştırmakta ve kredi kartı ile yapılan alışverişlerde vergi kayıp-kaçacağını neredeyse minimum düzeylere indirmiştir. Ayrıca yeni nesil yazar kasalar hem kredi kartı slipini hem de ödeme kaydedici cihaz fişini birlikte vermektedir. Bu durumda işletmelerin bu belgeyi yok etme, düzenlememe gibi bir ihtimali kalmamaktadır. Mükellefler tarafından elektronik ortamda verilen beyannameler otomatik olarak kredi kartı verileri ile karşılatırılmakta; hatalı bir giriş yapılması durumunda ise e-beyanname sistemi mükellefin beyanını reddetmektedir. Tüm bu gelişmeler vergi gelirlerinin artırılmasında etki etmişlerdir. Bu değişim aynı zamanda Şekil 3.6’da da verilmiştir.

Kaynak: GİB, 2016 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Şekil 3.6 Türkiye'de Vergi Gelirlerinin Yıllar İçerisindeki Değişimi

Şekilde de görüldüğü gibi, özellikle 1990'ların sonlarından itibaren vergi gelirlerinde önemli ve ciddi bir artış gözlemlenmiştir. 1980'lerin sonları ile 1990'ların sonları arasında ise vergi gelir tahsilatı oldukça düşük değerlerde seyretmiştir. 2015 yılında ise 465.229.389 TL tutarına ulaşan vergi gelirleri, 2016 yılında ise 529.263.764 TL olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de sermaye gelirleri üzerinden alınan vergiler gelir vergisi ve menkul kıymet iratları üzerinden alınan vergiler üzerinden, GİB tarafından derlenmektedir. GİB tarafından 2017 yılında yayınlanan "Menkul Sermaye İradı Elde Edenler İçin Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi" isimli rehberde, sermaye gelirleri üzerinden alınan vergilere ilişkin yasal düzenlemeler verilmiştir. Bu kılavuza göre devlet tahvili ve hazine bonusu (TL cinsinden) faiz geliri üzerinden alınan faiz oranları için verilen beyanname aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Tablo 3.4 Devlet Tahvili Ve Hazine Bonusu (TL Cinsinden) Faiz Geliri

İHRAÇ TARİHİ	
01/01/2006 tarihinden önce	01/01/2006 tarihinden sonra
% 38,19 oranında indirim uygulandıktan sonra kalan tutar 30.000 TL'yi aşıyorsa beyan edilecektir.	Geçici 67'nci madde kapsamında tevkifata tabi olduğundan beyan edilmeyecektir.

Kaynak: GİB, 2017: 6.

Buna göre TL cinsinden devlet tahvili ve hazine bonusu üzerinden alınan vergiler için beyan tarihi, 2006 yılı öncesi ve sonrasında olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Öte yandan 2006 yılının ilk gününden önce alınan tahvil ve bonolarda indirim oranı indirim uygulandıktan sonra 30.000 TL'yi aşıyorsa bu tahvil ve bonolara sahip olanlardan beyanname istenmektedir. Bu tarihten sonra ise beyanname geçici 67. madde kapsamında tevkifata tabi olduğu için beyan edilmemektedir. Bono veya tahvilin döviz ya da başka bir değere endeksli olması halinde ise beyannamede yine ihraç tarihi 2016 baz alınarak aşağıdaki gibi yapılmaktadır.

Tablo 3.5 Devlet Tahvili Ve Hazine Bonusu (Döviz, Altına Veya Bir Başka Değere Endeksli) Faiz Geliri

İHRAÇ TARİHİ	
01/01/2006 tarihinden önce	01/01/2006 tarihinden sonra
30.000 TL'yi aşıyorsa beyan edilecektir.	Geçici 67'nci madde kapsamında tevkifata tabi olduğundan beyan edilmeyecektir.

Kaynak: GİB, 2017: 6.

Buna göre 01.01.2006 tarihinden önce olan döviz, altın ya da benzer değere endeksli bono ya da tahvillerde beyanname, 30.000 TL'nin üzerinde elde edilen gelirler için verilmektedir. 01.01.2006 tarihinden sonra ihraç edilenlerde ise Geçici 67'nci madde kapsamında tevkifat geçerli olup herhangi bir gelir vergisi beyanname verilmesine gerek bulunmamakta diğer gelirler için beyanname verilmesi durumunda da beyannameye dahil edilmemelidir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesine istinaden, tam mükellef olan kurumlar tarafından ülke dışında ihraç edilen tahvillerle tam mükellef olan varlık kiralama şirketlerince ülke dışında ihraç edilmiş olan kira sertifikalarından kazanılan gelirler % 0 ila % 10 arasında vade durumuna göre değişen oranlarda olup, 01.01.2006 tarihinden evvel ihracı gerçekleştirilen öteki özel sektör tahvillerinden kazanılan faiz gelirleri ise % 10 oranında stopaja tabi tutulmaktadır (GİB, 2017: 7). Ülkemizde 2017 yılında gelir vergisine tabi olan gelirler ve oranları belirtilen tarife Tablo 3.6'da verilmiştir.

Tablo 3.6 2017 Yılı Gelir Vergisi Tarifesi

TUTAR	ORAN
13.000 TL'ye kadar	% 15
30.000 TL'nin 13.000 TL'si için 1.950 TL, fazlası	% 20
70.000 TL'nin 30.000 TL'si için 5.350 TL, (ücret gelirlerinde 110.000 TL'nin 30.000 TL'si için 5.350 TL), fazlası	% 27
70.000 TL'den fazlasının 70.000 TL'si için 16.150 TL, (ücret gelirlerinde 110.000 TL'den fazlasının 110.000 TL'si için 26.950 TL), fazlası	% 35

Kaynak: www.gib.gov.tr

Tabloda da görüldüğü gibi, 13.000 TL'ye kadar olan gelirlerde %15 oranında bir vergi alınırken, gelir arttıkça bunun vergilendirme oranı da artmaktadır. Gelir vergisinde en yüksek oran %35 olup, kademeli bir vergi oran sistemi izlenmektedir. Bu sistem içerisinde yüksek gelire sahip olan vergi mükellefi, bir üst sınıftan vergi dilimine girdiğinde, alt dilimdeki miktar kadar gelirini alt dilimden vergilendirmektedir.

Menkul kıymetlere ilişkin beyan sistemi, başarılı bir vergi takibi kadar önemli konudur. Tablo 3.7'de, GİB tarafından 2016 yılında yayınlanan rehberlerde çeşitli menkul kıymetler gelirlerinin beyanının nasıl ve ne şekilde yapılacağı özetlenmiştir.

Tablo 3.7 Menkul Sermaye İradının Beyanına İlişkin Özet Tablo

MENKUL SERMAYE İRADININ TÜRÜ	BEYAN DURUMU	ÖZELLİKLERİ
Mevduat faizleri	Beyan Dışı	Vergi kesintisine tabi tutulmuştur. Tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyeceklerdir.
Özel Finans Kurumlarınca (Katılım Bankası) Ödenen Kar Payları	Beyan Dışı	
Repo Gelirleri	Beyan Dışı	
01/01/2006 tarihinden itibaren ihraç edilen Devlet tahvili ve Hazine bonolarının faiz gelirleri	Beyan Dışı	
01/01/2006 tarihinden itibaren yurtiçinde ihraç edilen özel sektör tahvillerinin faiz gelirleri (Yurtiçinde ihraç edilen kira sertifikaları dahil)	Beyan Dışı	
Tüzel kişiliği haiz emekli sandıkları, yardım sandıkları ile emeklilik ve sigorta şirketleri tarafından yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarları	Beyan Dışı	Tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyeceklerdir
Bireysel emeklilik sisteminden ayrılanlara yapılan ödemelerin içerdiği irat tutarları	Beyan Dışı	Tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyeceklerdir

MENKUL SERMAYE İRADININ TÜRÜ	BEYAN DURUMU	ÖZELLİKLERİ
Kurumlar vergisi mükelleflerince 31/12/1998 ve daha önceki tarihlerde sona eren hesap dönemlerinde elde edilen kazançların dağıtım halinde, gerçek kişilerce elde edilen kar payları	Beyan Dışı	İstisna
Kurumların karlarını sermayeye eklemek suretiyle gerçekleştirdikleri kar dağıtım işlemlerinde gerçek kişi ortaklarca elde edilen kar payları	Beyan Dışı	Tutarı ne olursa olsun beyan edilmeyeceklerdir.
01/01/2006 tarihinden önce ihraç/iktisap edilen hisse senetleri ve tahvillerin vadesi gelmemiş kuponlarının satışından elde edilen bedeller	1.580,00 TL'yi aşması halinde tamamı beyan edilecektir	Tevkifat ve istisna uygulanmayan gelirlere ilişkin 1.580,00 TL'lik beyan haddinin aşılması halinde beyan edileceklerdir
İştirak hisselerinin sahibi adına henüz tahakkuk etmemiş kar paylarının devir ve temlik karşılığında alınan para ve ayınlar	1.580,00 TL'yi aşması halinde tamamı beyan edilecektir	Tevkifat ve istisna uygulanmayan gelirlere ilişkin 1.580,00 TL'lik beyan haddinin aşılması halinde beyan edileceklerdir.
Her çeşit senetlerin iskonto edilmesi karşılığında alınan iskonto bedelleri		
Kıyı bankacılığında (off-shore bankacılık) elde edilen faiz gelirleri		
Yurt dışından elde edilen diğer menkul sermaye iratları (faiz, repo, kar payı v.b.)		
Her çeşit alacak faizleri		

Kaynak: GİB, 2017: 13.

Tablo 3.8 Menkul Sermaye İradının Beyanına İlişkin Özet Tablo (Devamı)

MENKUL SERMAYE İRADININ TÜRÜ	BEYAN DURUMU	ÖZELLİKLERİ
01/01/2006 tarihinden önce ihraç edilen her çeşit tahvil ve Hazine bonusu faiz gelirleri (TL cinsinden)	% 38.19 oranında indirim uygulandıktan sonra kalan tutar 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyan edilecektir.	Tevkifat uygulanan gelirlere ilişkin 30.000,00 TL'lik tutarı aşması halinde beyan edilecektir.
01/01/2006 tarihinden önce ihraç edilen her çeşit tahvil ve Hazine bonusu faiz gelirleri (döviz, altına veya başka bir değere endeksli)	İndirim oranı uygulanmayacak olup, toplam tutan 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
Eurobondlardan elde edilen faiz gelirleri	İndirim oranı uygulanmayacak olup toplam tutan 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
Tam mükellef kurumlar tarafından yurtdışında ihraç edilen tahviller ve tam mükellef varlık kiralama şirketleri tarafından yurtdışında ihraç edilen kira sertifikalarından elde edilen gelirler	Toplam tutan 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
1999-2002 tarihleri arasında sona eren hesap dönemlerinde elde edilen, kurumlar vergisinden istisna kazançlar ile yatırım indirimi istisnasından yararlanan	Elde edilen kar payının net tutarına bu tutam 1/9'u eklenerek bulunacak tutarın yarısı gelir vergisinden istisna	

MENKUL SERMAYE İRADININ TÜRÜ	BEYAN DURUMU	ÖZELLİKLERİ
kazançların dağıtımı halinde gerçek kişilerce elde edilen kar payları	olup, kalan tutar 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
Her nevi hisse senetlerinin kar payları	Elde edilen kar payının brüt tutarının yansı gelir vergisinden istisna olup, kalan tutar 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
İştirak hisselerinden doğan kazançlar	Elde edilen kar payının brüt tutarının yarısı gelir vergisinden istisna olup, kalan tutar 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	
Kurumların idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar payları	Elde edilen kar payının brüt tutarının yarısı gelir vergisinden istisna olup, kalan tutar 30.000,00 TL'yi aşıyorsa beyanda bulunulacaktır.	

Kaynak: GİB, 2017: 14.

Tablodan da görüleceği gibi, İngiltere'dekine benzer bir gelir vergisi dağılımı alt kalemi olmayıp, daha fazla kalem yer almaktadır. Öte yandan gelir kalemlerinin bu kadar çok olmasına karşın, sermaye gelirleri ya da sermaye gelirinün tüzel veya şahıs bazında ayırımının İngiltere gibi açık olmadığı görülmektedir.

3.4. TÜRKİYE'DE VERGİ GELİRLERİ İÇİNDE SERMAYE GELİRLERİNDEN ALINAN VERGİLERİN YERİ VE ÖNEMİ, YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ

Türk vergi sistemi içerisinde vergi gelirlerinin ana kalemleri, GİB istatistik verilerine göre temelde üç başlıkta derlenmiştir. Bunlar gelir vergisi, kurumlar vergisi ve KDV vergileri şeklinde derlenmiştir. Her bir vergi kaleminin zaman içerisindeki değişimi ve vergi gelirleri içerisindeki oranları Tablo 3.10'da verilmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından kamu ile doğrudan paylaşılan menkul sermaye iradı mükellef sayısı ve menkul sermaye iradı yani sermaye geliri elde edenlerden alınan vergilere ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun temel nedeni menkul sermaye iratlarının ayrıca vergilendirilmeyip gelir vergisi kanunu içerisinde yer alması ve diğer tüm gelirlerle birlikte beyan edilmesidir. Ayrıca bazıları tevkifata tabil olmayan ve beyan edilmesi gereken kazançlarını kendileri yıllık beyannamesi ile bildirmekte bazı mükellefler ise tevkifat yoluyla vergilendirilmektedir. Bu durumda menkul sermaye üzerinden alınan vergilerin net olarak tutarına ulaşmak günümüz itibarıyla mümkün

görünmemektedir. Ancak Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yapılacak bir çalışma ile beyannamedeki vergi kodları ayrıştırılarak bu kapsamda alınan vergi gelirlerinin tutarları ortaya rahatlıkla konulabilecektir. Şeffaf, modern vergileme sistemi ve hesap verebilirlik bakımından bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması yerinde olacaktır.

Özellikle menkul sermaye iradı üzerinden alınan vergilere ilişkin herhangi bir bilgi ve belgeye ulaşılamadığı için vergilendirme sistemimizin menkul sermaye gelirlerini ve tasarrufları ne yönde etkilediğini pratikte görmemiz mümkün olamamıştır. Ancak önceki bölümlerde sermayenin vergilendirilmesinin tasarruf oranlarına ve yatırıma etkisi başlığı altında yapılan açıklamalar bu bölüm içinde geçerli olup tekrar etmemek amacıyla buraya aktarılmamıştır.

Sermaye üzerinden alınan vergilere ilişkin olarak en önemli kısım olan menkul sermaye iratlarıyla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamış olmasına rağmen servet üzerinden alınan diğer vergilerden veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıtlar vergisine ilişkin olarak aşağıdaki tabloda yer alan bilgilere ulaşılmıştır.

Tablo 3.9 Yıllar İtibariyle VİV ve MTV Gelirleri ve Toplam Vergi Tahsilatına Oranlanması

Yıllar	Veraset ve İntikal Vergisi	Toplam Vergi Tahsilatına Oranı	Motorlu Taşıtlar Vergisi	Toplam Vergi Tahsilatına Oranı
2006	212.219	0,00140	4.455.860	0,02946
2007	239.255	0,00140	5.232.200	0,03058
2008	326.482	0,00172	6.110.660	0,03216
2009	308.651	0,00157	7.062.625	0,03598
2010	414.943	0,00176	7.802.005	0,03310
2011	453.360	0,00159	8.606.653	0,03025
2012	551.058	0,00174	9.420.467	0,02970
2013	554.045	0,00151	10.384.247	0,02826
2014	696.185	0,00173	11.239.500	0,02798
2015	853.872	0,00184	13.014.997	0,02798
2016	1.331.488	0,00252	14.690.184	0,02776

Kaynak: GİB 2016 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Tablo 3.9 üzerinde yer alan bilgiler değerlendirildiğinde sermayenin vergilendirilmesini veya vergilendirilmemesinin etkisine yönelik olarak anlamlı bir

sonuca ulaşmak mümkün değildir. Ancak 2016 yılında elde edilen gelirlerin toplam tahsilata oranlanması sonucu elde edilen verilerden Veraset ve İntikal Vergisi ile Motorlu Taşıtlar Vergisinin genel bütçe vergi gelirleri tahsilatına oranının oldukça düşük olduğu burada servet intikali ve motorlu araçlar üzerinden düşük oranda vergi alındığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2016 yılında Türkiye’de yaklaşık 22 milyon adet binek otomobil olduğu halde bu taşıtlardan alınan verginin toplam tahsilata oranının %2 olması diğer vergi gelirlerine oranla MTV’nin daha düşük kaldığını göstermektedir.

Tablo 3.10 içerisinde genel bütçe vergi gelirlerinin üç ana başlık altında detaylı olarak yıllar itibariyle tutarları aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.10 Her Bir Vergi Kaleminin Zaman İçerisindeki Değişimi Ve Vergi Gelirleri İçerisindeki Oranlarının Yıllara Göre Değişimi

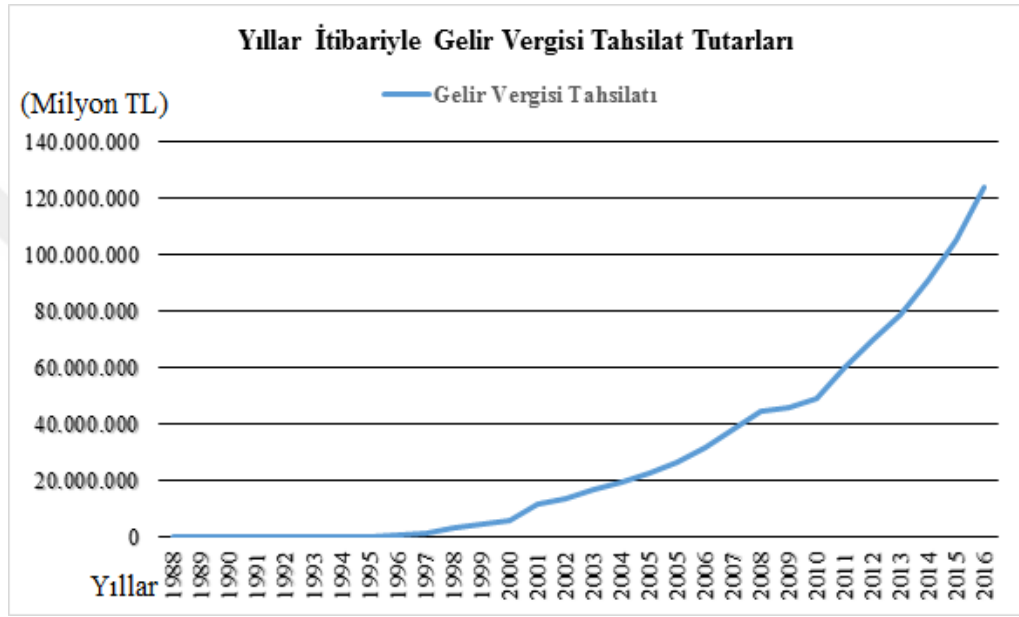
YILLAR	VERGİ GELİRLERİ	GELİR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	KURUMLAR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	TOPLAM K.D.V. TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	GELİR+KURUMLAR+K.D.V. TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)
1988	14.232	4.801	33,70	2.118	15	4.177	29,30	11.096	78,00
1989	25.550	9.871	38,60	3.598	14	6.461	25,30	19.930	78,00
1990	45.399	18.609	41,00	4.637	10	12.371	27,20	35.617	78,50
1991	78.643	33.355	42,40	7.063	9	22.832	29,00	63.250	80,40
1992	141.602	60.056	42,40	10.078	7	42.088	29,70	112.222	79,30
1993	264.273	106.661	40,40	19.132	7	81.877	31,00	207.670	78,60
1994	587.760	181.884	30,90	43.976	8	176.742	30,10	402.602	68,50
1995	1.084.350	329.795	30,40	103.241	10	354.980	32,70	788.016	72,70
1996	2.244.094	676.017	30,10	189.338	8	743.026	33,10	1.608.381	71,70
1997	4.745.484	1.500.245	31,60	396.238	8	1.561.562	32,90	3.458.045	72,90
1998	9.228.596	3.481.752	37,70	748.383	8	2.725.083	29,50	6.955.218	75,40
1999	14.802.280	4.936.551	33,30	1.549.525	11	4.164.334	28,10	10.650.410	72,00

YILLAR	VERGİ GELİRLERİ	GELİR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	KURUMLAR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	TOPLAM K.D.V. TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	GELİR+KURUMLAR+K.D.V. TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)
2000	26.503.698	6.212.977	23,40	2.356.787	9	8.379.554	31,60	16.949.318	64,00
2001	39.735.928	11.579.424	29,10	3.675.665	9	12.438.860	31,30	27.693.949	69,70
2002	59.631.868	13.717.660	23,00	5.575.495	9	20.400.201	34,20	39.693.356	66,60
2003	84.316.169	17.063.761	20,20	8.645.345	10	27.031.099	32,10	52.740.205	62,60
2004	101.038.904	19.689.593	19,50	9.619.359	10	34.325.208	34,00	63.634.160	63,00
2005	119.250.807	22.817.530	19,10	11.401.986	10	38.280.429	32,10	72.499.945	60,80
2005	131.948.778	26.849.808	20,30	13.583.291	10	42.263.650	32,00	82.696.749	62,70
2006	151.271.701	31.727.644	21,00	12.447.354	8	50.723.560	33,50	94.898.558	62,70
2007	171.098.466	38.061.543	22,20	15.718.474	9	55.461.123	32,40	109.241.140	63,80
2008	189.980.827	44.430.339	23,40	18.658.195	10	60.066.230	31,60	123.154.764	64,80
2009	196.313.308	46.018.360	23,40	20.701.805	11	60.169.248	30,60	126.889.413	64,60
2010	235.714.637	49.385.289	21,00	22.854.846	10	75.649.986	32,10	147.890.121	62,70
2011	284.490.017	59.885.000	21,00	29.233.725	10	95.550.463	33,60	184.669.188	64,90
2012	317.218.619	69.671.645	22,00	32.111.820	10	103.155.875	32,50	204.939.340	64,60
2013	367.517.727	78.726.008	21,40	31.434.581	9	123.878.363	33,70	234.038.952	63,70
2014	401.683.956	91.063.306	22,70	35.163.517	9	130.538.554	32,50	256.765.377	63,90
2015	465.229.389	105.393.946	22,70	37.009.483	8	153.575.376	33,00	295.978.805	63,70
2016	529.263.765	123.683.017	23,40	46.898.207	9	168.548.403	31,80	339.129.627	64,10

Kaynak: GİB, 2016 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Tablo 3.10 da görüleceği üzere, yıllara göre vergi gelirleri ve diğer üç vergi kalemi türü (KDV, gelir vergisi ve kurumlar vergisi) değerleri ciddi ölçüde artış göstermiştir. Özellikle 1997 sonrasında ciddi bir artış görülmektedir. Kabaca Türk vergi sistemi içerisinde vergi tahsilatını 1997 öncesi ve sonrası dönem olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

1997 öncesinde vergi tahsil rakamları oldukça düşüktür. Bu dönemde, 1980 yılında yaşanan serbestleşme sonrasında yürütülen ithalat ve ihracatın desteklenmesi için vergi sübvansiyonları, kayıt dışı ekonominin oldukça yüksek değerlerde olması ve vergi sistemi içerisinde de yaşanan düzensizliklerin etkili olduğu görülmektedir. Öte yandan 1997 sonrasında artışa geçen vergi tahsilatı değerleri, günümüzde oldukça yüksek düzeylere ulaşmıştır. Gelir vergisi tahsilatının yıllar içerisindeki değişimi Şekil 3.7’de verilmiştir.

Kaynak: GİB, 2016 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Şekil 3.7 Gelir Vergisi Tahsilâtının Yıllar İçerisindeki Değişimi

Gelir vergisi tahsilatının yıllar içerisindeki değişimi incelendiğinde, özellikle 1997 sonrasında elde edilen gelir vergisi değerinde önemli bir artış görülmektedir. bu sürecin sonunda elde edilen gelirlerin dağılımı üstel fonksiyona benzer bir eğilim göstermekte olup, bir önceki yılın çok daha fazla üzerinde bir değer gerçekleşmektedir.

Türkiye’de kurumlar vergisi oranı 2003 yılına kadar % 30, 2004 yılında % 33, 2005 yılında ise % 30 ve 2006 yılından günümüze kadar da % 20 olarak uygulanmıştır. Kurumlar vergisi oranının yaklaşık % 10 oranında azaltılması da kurumlar vergisi tahsilat oranını yeterince artırdığını söyleyemeyiz. Çünkü 2005 yılında kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki oranı % 10,3 iken 2006 yılında % 8,2’ye düşmüştür. Kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisinde yer alan payı

azalmasına rağmen rakamsal olarak bir artış gerçekleştirilmiş ancak bu artışın beklenen ölçüde olduğunu söyleyemeyiz.

Bu üstel artışın pek çok sebebi olmakla birlikte, kayıt dışı ekonominin azalması ve gerçek veya tüzel kişilerin gelirlerinin giderek artması, buna ilave olarak ekonomik büyümenin de etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Kayıt dışı olan ekonomi hemen hemen her ekonomik sistem içinde oldukça önemli bir problem olup, günümüzde birçok ülke bu probleme kalıcı çözüm bulmak için ciddi çalışmalar yapmaktadırlar. Kayıt dışı ekonomi Dünya’da 30 yıldır Türkiye’de ise yaklaşık 15 yıldır akademisyenlerin ve uygulamacıların gündemlerindedir. Tanımlama ve ölçme metotlarının getirdiği kısıtlamalar ve karmaşa bir tarafa bırakılacak olursa, kayıt dışılığın yalnızca Türkiye gibi gelişmekteki ülkelerde değil, gelişmiş olan ülkelere de önemli miktarlara ulaştığı görülür. Bununla beraber, kayıt dışılığa sebep olan temel nedenlerin etkileri ülkeden ülkeye göre değişmektedir. Gelişmekteki ülkelere kayıt dışı ekonomide “sistemik” nedenlerin ağırlıklı yer tuttuğunu söylemek mümkündür (Savaşan, 2011: 3).

Kayıt dışı ekonomi, hem farklı özel kesimin aktörleri üzerinde yaptığı tesirler hem de devletin vergi geliri üstündeki olumsuz yansımaları nedeniyle sürekli tartışılan ve güncelliğini koruyan bir meseledir. Gelişmiş ülkelere görece nispeten daha az önem taşımayla beraber, gelişmekte olan ve yükselişte olan piyasa ekonomilerinde mühim bir yer teşkil etmekte olan bir ekonomik sorundur. Hem tanımlanmasına hem de ölçümüne ilişkin herkes tarafından kabul görmüş bir tane yaklaşım bulunmamaktadır. Genel bir ifadeyle, milli gelir hesaplarında kayda geçmemiş tüm faaliyetleri kayıt dışı ekonomi diye tanımlamak mümkündür. Bu tür faaliyetler, sosyal ve iktisadi sorunlara neden olurken aynı anda devlet bütçesine de zararlar vermektedir (Avşar ve Bozdereli, 2012: 55).

Yapılmış olan araştırmalarda kayıt dışı ekonominin boyutlarıyla ilgili elde edilen neticeler, yayınlanan resmi istatistiklere var olan güvenin sarsılmasına sebep olmuş ve ekonomik birimlerin aldıkları kararlarda etkisi olan bu istatistiklerin var olan gerçeklere uymayabileceği belirtilmiştir. Kayıt dışı ekonominin hacminin doğru olarak tahmin edilmesi, GSMH ve istihdam değerleri benzeri makroekonomik değişkenlerin reel değerlerine ulaşılmasını sağlayabilecek ve bu değişkenler temel alınarak oluşturulacak iktisadi ve sosyal politikaların güvenilir oluşlarını ve doğruluklarını

artırarak, yapılan uygulamaların başarılı olmasını sağlayacaktır (Işık ve Acar, 2003: 117).

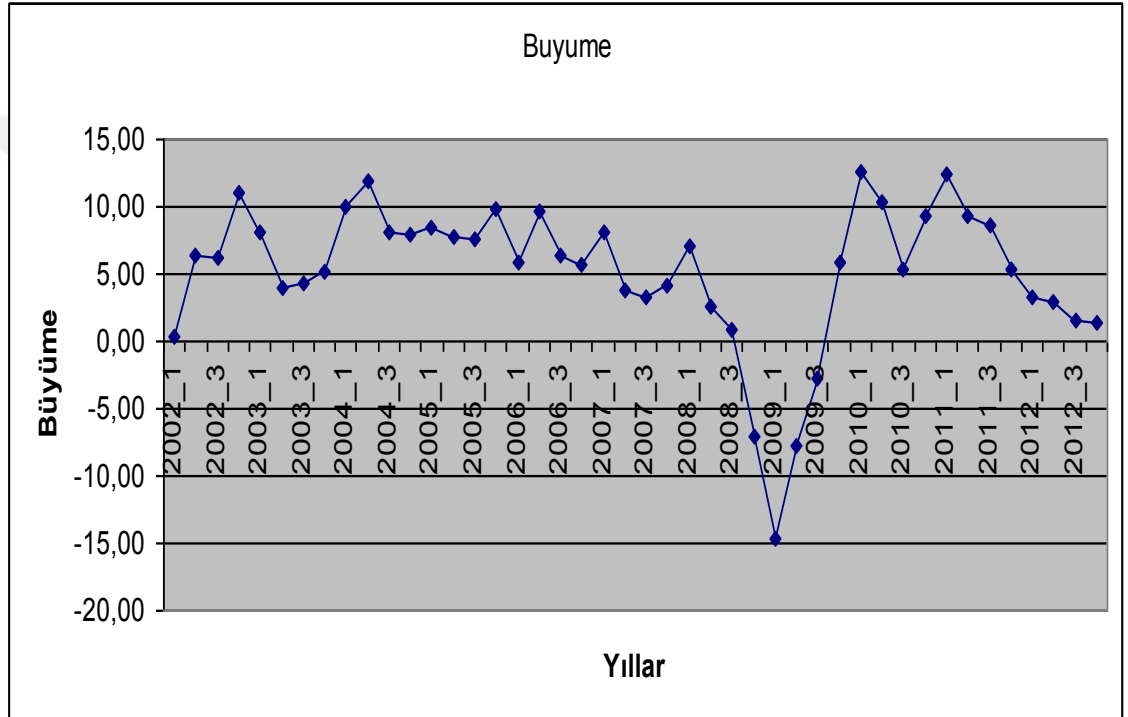
Türkiye’de kayıt dışı olan ekonomiye bilimsel ve siyasi anlamda ilgi, on beş yıllık kadar bir gecikme ile 1990’lı yılların başında oluşmaya başlamıştır. Bununla beraber şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki geçmiş süre içinde Türkiye, var olan açığını fazlası ile kapatabilmiştir. Araştırmaların neticeleri iki ortak bulguyu ortaya çıkarmıştır: İlki, Türkiye’de kayıt dışı kalan ekonominin kayıtlıya olan oranı yüksektir. Diğeri ise, kayıt dışılık artış hızı yavaşlarsa da, yine de artışını sürdürmektedir. Kayıt dışılığın büyük miktarlara ulaştığının kabulü dolayısıyla popülerliği artmış, ekonomistlerle birlikte politikacı ve bürokratların da gündemlerinde önemli yer işgal etmeye başlamıştır. Kayıt dışı olan ekonomi aslında, üstünde çok konuşulan ama yeterli çözüm üretilemeyen konulardan biri olmuştur. Kayıt dışılığın önlenmesi neredeyse bir slogan haline gelmiş olup bir sihirli değnekle önlenbilse mali ve iktisadi sorunlar otomatik olarak yok olacak havası hâkim olmuştur (Savaşan, 2011: 4).

Bir ülkede mevcut olan ekonomik sistemin kendisi ile onun yapısal özellikleri kayıt dışı ekonomiye uygun bir zemin doğurabilir. Ekonomik düzenlemelerin, çeşitli sınırlamaların ve bürokrasinin daha fazla olduğu azgelişmiş ülkelerde ekonomideki kayıt dışılığın daha yüksek oranda olduğu görülür. Ekonomide sektörlerin ağırlıkları da kayıt dışılığın boyutlarını etkiler. Tarımda ve hizmet sektörlerinde, izleme ve denetlemenin daha zor olması sebebiyle, kayıt dışılığın yoğunlaşmış olduğu sektörlerdir. Firmalar küçüldükçe kayıt dışı olarak işçi çalıştırma artış gösterir. Çalıştırılan işçi sayısı ile ilişkin olarak getirilen bazı mükellefiyetler de işletmelerin küçük işletme olarak yeni arayışlara yönelmesine sebep olmuştur (Işık ve Acar, 2003: 120).

İdari ve hukuki sebeplerin başında ise karmaşık olan vergi mevzuatı ve sıkça yapılan düzenlemeler gelir. Vergi yükü ve vergi adaletsizliğini giderici uygulamalardan ziyade, denetlemeyi arttırıcı tedbirlere daha çok ağırlık verilmesi kısa dönemlerde etki yaratabilse de uzun dönemde etkisiz olmaktadır. Vergi mevzuatının ise çok teknik ve karmaşık oluşu, vergi mevzuatında sıkça değişiklikler yapılması ve bunun şeffaflık ve kesinlik ilkesini zedelemesiyle kayıt dışı ekonomiye yönelişi arttırmaktadır. Bundan başka gündeme gelen çeşitli vergi afları ile muafiyetleri, vergilerini zamanında ödeyen mükellefler bakımından adaletsizliğe yol açarak bu

mükelleflerin faaliyetlerini kayıt dışı olan ekonomiye kaydırmalarına sebep olmaktadır (Avşar ve Bozdereli, 2012: 57).

Türkiye'nin gelir vergisinin artmasında etkili olan bir diğer veri ya da faktör ise büyüme oranları ya da sektörlerdeki büyümedir. Türkiye'nin GSYİH büyüme oranlarına ait 2002-2012 yılları arasındaki kırk dört çeyrek döneme ilişkin veriler Şekil 3.8'de gösterilmiştir. Bu verinin alınmasının nedeni çeyrekler arasında ki baz değişimi 2009 yılı temelinde ortaya koymaktır.

Kaynak: TÜİK, 2013

Şekil 3.8 Türkiye'nin Yıllara Göre GSYİH Değişimi

2007 senesinin ilk çeyreğinde % 8,1 olmuş olan büyüme oranı takip eden ikinci ve üçüncü çeyreklerde düşüşe geçmiştir. Senenin son çeyreğinde ise bir miktar toparlanma olmuştur. 2008 senesinin ilk çeyreğinde de bir evvelki yıla oranla yüksek bir değerden başlanmış olsa da, özellikle senenin ikinci ve üçüncü dönemlerinde kayda değer bir düşüş gözlemlenmiştir. Dördüncü dönemse küçülmenin başlangıcıdır. Bunda 2008 senesi küresel krizinin etkisi açık bir şekilde görülür. Bu düşüşün 2009 senesinin ilk üç çeyreğinde de var olduğu görülmektedir. 2009 yılındaki büyüme % -14,70 oranında rekor bir düşüş göstermektedir. Ancak 2009 senesinin ikinci çeyreğinden bu yana artan iyileşmelerle birlikte, 2009'un dördüncü çeyreğinde yine pozitif

dönülmüştür. Toplam 2009 yılı Türkiye’de 2008 krizinden sonra gelen ilk küçülme senesi olmuştur. Burada 2009 senesinde hükümetin 2008’deki mali krizin etkileri nedeni ile almış olduğu önlemlerin ve mali disiplinden de taviz vermemenin de tesirinin olduğu düşünülebilir. 2010 senesinde, geçtiğimiz üç yıla göre daha sağlıklı olan bir büyüme oranının yakalanmış olduğu ve krizin etkilerinin azalmakta olduğu görülmektedir (Özgüven, 2001: 56-61).

Vergi gelirleri, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde en mühim gelir kaynaklarından birisi olup; sosyal güvenlik hizmetleri, devletin yatırımları ve öteki kamusal giderlerin karşılanmasında mühim bir fon kaynağıdır. Vergilerin hasılatının artmasına sebep olan faktörler bir ülkeden diğer ülkeye göre değişmekle birlikte, vergilerin en mühim işlevi kamu gelirlerini artırıdır. Vergilenebilir yeni kaynakların oluşturulmasında kişi başına gelirlerin artışları, sanayileşmenin altyapı gereksinimleri ve kamu talepleri benzeri faktörler etkili olur. Vergiler bir ekonomide istihsal edilen mal ve hizmetlerin miktarlarını, üretim faktörlerinin gelirlerini ve fiyatlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilir. Gelişmekte olan ülkelerde verginin kalkınma vasıtası olarak, tasarruf seviyesinin belirlenmesinde ve kaynakların dağılımı üzerindeki etkisi kullanılır (Temiz, 2008: 2). Türkiye’de vergi gelirleri içinde gelir vergisinin senelere göre değişimi aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

Kaynak: GİB, 2015 verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Şekil 3.9 Türkiye’de Vergi Gelirleri İçerisinde Gelir Vergisinin Yıllara Göre Değişimi

Şekil 3.9’da görüldüğü gibi, gelir vergisinin vergi gelirleri içerisindeki yüzdelik payı giderek azalan bir seyir izlemektedir. Kriz dönemlerinde değişimler görülsede, genel olarak günümüzde gelir üzerinden alınan vergiler, geçmişe göre oldukça düşük seviyelerde görülmektedir. Gelir vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı 2015 yılında % 22,7 2016 ise % 23,4 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda bu oran %21-23 aralığına sıkışmış durumdadır.

Geçmişe göre büyüme ile ilgili bölümde de değinildiği üzere vergi mükelleflerinin artması, gelir getiren işletmelerin sayıca daha çok olması, vergilerin de gelir üzerinden alış oranlarının azalmasına neden olmuştur. Bu durum gelir üzerinden alınan vergilerin azaldığı anlamına gelmemektedir. Zira Şekil 3.8 ile birlikte değerlendirildiğinde, daha çok kişiden, daha az oranda ama daha yüksek düzeyde gelir elde edilmiştir. Bu durum aslında bir anlamda ekonomik kalkınmanın da bir sonucudur.

Özetlemek gerekirse Türkiye’de gelir vergisinin içerisindeki menkul sermaye iradının payı, mükellef sayısı ve oranı net olarak bilinmediği, kurumlar vergisi mükelleflerinin de menkul sermaye iradını elde edebileceği göz önüne alındığında kurumların ayrıştırılarak gelir vergisi mükellef sayılarının Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından vergi kodlarına göre sınıflandırmalar ve benzeri türev işlemler aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılması gerektiği hususları ortaya konulmuştur. Ayrıca veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıtlar vergisinin çok düşük düzeylerde kaldığı bu gelirlerin artırılarak dolaylı vergilerin azaltılması gerektiği ortaya konulmuştur. Sermaye gelirlerinin büyüme ve kalkınmanın ilk aşamalarında düşük oranda vergiye tabi tutulması amaçların gerçekleştirilmesi açısından önemli olmakla birlikte bu durum bir kısır döngü haline gelerek gelir dağılımında adaleti bozmaya başlamışsa gerekli düzenlemelerin yapılması ve adil gelir dağılımı için sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi yeni bir çerçeveye oturtulmalıdır.

3.5. İKİ ÜLKENİN KARŞILAŞTIRILMASI VE FARKLILIKLARIN YAPISAL ANALİZİ

Ülkelere göre genel vergi başlıklarının tüm vergiler içerisindeki yüzdelik payları (GSYİH içerisinde) Tablo 3.11’deki gibidir.

**Tablo 3.11 Vergi Gelirlerinin Ana Başlıklar İtibariyle GSYH İçindeki Payı
(2013)**

Ülke	Gelir ve Kar	Sosyal Güvenlik	Ücretler	Emlak	Mal ve Hizmet	Diğer	EU Gümrük
Avustralya	15,70	0,00	1,40	2,60	7,80	0,00	..
Avusturya	12,30	14,60	2,90	0,70	11,70	0,20	0,10
Belçika	15,90	14,20	0,00	3,50	10,80	0,00	0,30
Kanada	14,50	4,80	0,60	3,20	7,40	0,00	..
Şili	6,90	1,40	0,00	0,80	10,80	0,00	..
Çek Cumh.	7,10	14,80	0,00	0,50	11,70	0,00	0,10
Danimarka	29,80	0,10	0,30	1,80	15,40	0,00	0,20
Estonya	7,20	11,10	0,00	0,30	13,00	0,00	0,20
Finlandiya	15,20	12,60	0,00	1,30	14,50	0,00	0,10
Fransa	10,90	16,70	1,60	3,80	10,80	1,10	0,10
Almanya	11,30	13,90	0,00	0,90	10,20	0,00	0,20
Yunanistan	7,60	10,70	0,00	2,60	13,50	0,00	0,10
Macaristan	6,80	12,50	0,60	1,30	16,90	0,30	0,10
İzlanda	16,80	3,70	0,30	2,50	12,00	0,60	..
İrlanda	11,70	5,20	0,20	2,10	9,70	0,00	0,10
İsrail	9,70	5,10	1,20	2,70	11,90	0,00	..
İtalya	14,50	13,10	0,00	2,70	11,50	2,00	0,10
Japonya	9,80	12,40	0,00	2,70	5,30	0,10	..
Kore	7,10	6,40	0,10	2,50	7,50	0,70	..
Lüksemburg	13,50	11,10	0,00	2,80	10,90	0,00	0,00
Meksika	6,00	3,10	0,30	0,30	9,80	0,30	..
Hollanda	9,10	15,00	0,00	1,20	10,90	0,20	0,30
Yeni Zel.	17,40	0,00	0,00	1,90	12,00	0,00	..
Norveç	18,70	9,50	0,00	1,20	11,10	0,00	..
Polonya	6,20	12,30	0,20	1,40	11,50	0,20	0,10
Portekiz	11,20	8,90	0,00	1,10	12,90	0,30	0,10
Slovak C.	6,00	13,30	0,00	0,40	10,40	0,00	0,20
Slovenya	6,40	14,80	0,10	0,60	14,70	0,00	0,10
İspanya	9,60	11,30	0,00	2,20	9,20	0,30	0,10
İsveç	14,80	10,00	4,60	1,10	12,20	0,00	0,10
İsviçre	12,40	6,70	0,00	1,80	6,00	0,00	..
Türkiye	5,90	8,00	0,00	1,40	13,50	0,50	..
İngiltere	11,70	6,20	0,00	4,00	10,80	0,00	0,20
ABD	12,00	6,10	0,00	2,90	4,40	0,00	..

Ülke	Gelir ve Kar	Sosyal Güvenlik	Ücretler	Emlak	Mal ve Hizmet	Diğer	EU Gümrük
OECD-Ortalama	11,50	9,10	0,40	1,90	11,00	0,20	0,10

Kaynak: OECD, 2016.

Tablodan da görüldüğü gibi, gelir ve kar üzerinden alınan vergiler Türkiye’de % 5,9 oranındayken, İngiltere’de ise % 11,7 düzeyindedir. Bu noktada gelir ve kar üzerinden alınan vergiler bakımından İngiltere’nin Türkiye’nin iki katından daha fazla gelir elde ettiği görülmektedir.

Sosyal güvenlik gelirleri ise Türkiye’de GSYİH içerisinde % 8,0 yer tutarken, İngiltere’de ise % 6,2’dir. Buradan, Türkiye için sosyal güvenlik vergilerinin İngiltere’ye göre daha fazla önemli olduğu ifade edilebilir. Aslında İngiltere, sosyal güvenlik açısından yapılan çalışmalarda, oldukça ileri düzeydedir. Ancak bu noktada, GSYİH yapısının ve aynı zamanda ülkenin ekonomik demografisinin de dikkate alınması gerekir. Bunun bir göstergesi olarak OECD ortalamalarına göre kıyaslama sonuçları Tablo 3.11’de verilmiştir.

Hem İngiltere, hem de Türkiye’nin ücretler üzerinden alınan vergilerinin GSYİH içerisindeki payı, istatistiki açıdan önemli olmayacak derecede düşüktür. Burada her iki ülkenin de ekonomik sisteminde, vergilendirme yapısı üzerindeki benzerliklerin önemli rollerinin olduğu ifade edilebilir. Ücretler üzerinden alınan vergiler aslında sıfır oranında değildir. Sadece iki ülkenin de ücretler üzerinden aldığı vergiler minimal düzeydedir.

Emlak üzerinden alınan vergiler Türkiye’de GSYİH içerisinde % 1,4 oranındayken, İngiltere’de ise % 4 civarındadır. Aslında sadece orana bakarak, Türkiye’nin emlak üzerinden alınan vergilerinin daha az olduğu ifade edilebilir. Ancak bu değerlendirme tek başına yetersizdir. Bu noktada emlak değeri, emlak sektörünün gelişme hızı, emlak sektöründeki gelir ve iratların da değişiminin önemli olduğu ifade edilebilir. Öte yandan tüm bu değişkenlerin incelendiği bir kıyaslama, ayrı çalışmaların konusudur. Bu çalışmada, Tablo 3.11’de verildiği gibi, OECD ülkelerinin ortalama değerleri üzerinden bir inceleme ve analize gidilmiştir. Ayrıca Türkiye için emlak vergisi gelirlerinin 1985’li yıllarda ve devamında yerel yönetimlere bırakıldığını unutmamak gerekir. Yerel yönetimlerin geliri haline gelen emlak vergilerinin

Türkiye'de siyasi amaçlarla yeterince toplanmadığı ve yine bu amaçla takibe girişilemediği göz önünde bulundurulmalıdır.

Mal ve hizmet üzerinden alınan vergi gelirleri Türkiye'de % 13,5 oranındayken, İngiltere'de ise % 10,8'dir. Burada da, Türkiye'nin genel olarak mal ve hizmetler üzerinden aldığı vergilerin GSYİH içerisindeki oranı İngiltere örneğinden daha yüksektir. Aslında mal ve hizmet ücretleri bakımından iki ülkenin de yapısı birbirine benzerlik göstermekte ve yüksek ücretler geçerli olmaktadır. Öte yandan bu noktada da, OECD ülkelerinin ortalamalarına göre kıyas yapmak daha sağlıklı sonuçlar verecektir. OECD ülke ortalamalarına göre iki ülkenin temel vergi kalemlerinin kıyaslamaları Tablo 3.12'de verilmiştir.

Tablo 3.12 OECD Ülke Ortalamalarına Göre İki Ülkenin Temel Vergi Kalemlerinin Kıyaslamaları

Ülkeler	Gelir ve Kar	Sosyal Güvenlik	Ücretler	Emlak	Mal ve Hizmet	Diğer	EU Gümrük
Türkiye	5,9	8,0	0,0	1,4	13,5	0,5	..
İngiltere	11,7	6,2	0,0	4,0	10,8	0,0	0,2
OECD-Ortalama	11,5	9,1	0,4	1,9	11,0	0,2	0,1

Tablodan da görüldüğü gibi İngiltere'nin gelir ve kar üzerinden aldığı vergilerin GSYİH içerisindeki payı OECD ortalamasının üzerindeyken, Türkiye'de ise OECD ülkelerinin altındadır. Sosyal güvenlik vergilerinde ise her iki ülke de OECD ülkelerinin ortalamalarının altında olsa da, Türkiye İngiltere'ye göre daha fazla paya sahiptir. Emlak vergilerinde İngiltere OECD ülkelerinin ortalamasının ve Türkiye ortalamasının çok daha üzerindedir. Türkiye ise OECD ülkelerinin ortalamalarının altında bir ortalama değere sahiptir. Mal ve hizmetlerden alınan vergilerin payı ise İngiltere'de OECD ülkelerinin altında, Türkiye'de ise üzerindedir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse İngiltere, Türkiye'ye göre çok daha sağlam ve sosyal devlet anlayışına uygun, vergi sistemini etkili kullanan bir yapıya sahiptir. Devletin vergi kalemlerinin GSYİH üzerindeki etkisi fazla olduğundan, vergi sisteminin de Türkiye'ye göre daha detaylı ve daha fazla deneyime sahip bir yapıda olduğu görülmektedir.

Aslında Türkiye, geçmişten gelen olumsuzluklar, sanayi devrimini geç yakalaması, dünya savaşı ve ardından yaşanan kurtuluş savaşı, 1980 yılına kadar

devam eden ithal ikame üretim anlayışı ve devletçilik uygulamalarına göre, oldukça başarılı sayılabilir. Bu noktada Türkiye'nin, aslında vergi sistemini oturtmada geç kalmasına rağmen, başarılı örnekleri seçerek deneyimleri iyi bir şekilde değerlendirdiği ifade edilebilir.

İngiltere'de sermaye gelirleri vergisi, sermaye vergileri adıyla alınmaktadır. Sermaye vergileri ise veraset vergileri, sermaye gelirleri vergileri, arazilerden alınan ve hisselerden alınan pul vergileriyle belirlenmiştir. İngiltere'deki vergi sisteminde sermaye gelirleri vergisi, sermayeden alınan vergi türleri içinde ikinci sırada yerini bulmaktadır (Pope ve Roantree, 2014: 25). Türkiye'de ise sermaye gelirleri vergisi İngiltere'deki gibi detaylı olarak ele alınmamış olup, veraset ve intikal vergileri servet gelirleri kapsamına girer. Gerçek ve tüzel kişilerle ilgili düzenlenmiş olan gelir ve kurumlar vergileri de bu sınıfın içindedir. Gelir Vergisi Kanunu'nun birinci maddesinde yer alan gelirin tanımında, sermaye gelirlerini de kapsayacak geniş çerçeveli bir tanımlama yapılmıştır. Buna istinaden gelir, bir gerçek şahsın bir takvim yılı içinde elde ettiği kazançların ve iratların net tutarı olarak tanımlanmış olup, bu tanım içine ticari faaliyetlerden elde edilmiş olan kazançlar, zirai faaliyetlerden elde edilen gelirler, ücretler, serbest meslek gelirleri, gayrimenkul sermaye gelirleri, menkul sermaye gelirleri ve diğer kazanç veya iratlar girmektedir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014).

Genel olarak İngiltere ve Türkiye kıyaslaması Tablo 3.13'de verilmiştir.

Tablo 3.13 Genel Olarak İngiltere ve Türkiye Kıyaslaması

ÖLÇÜT	TÜRKİYE	İNGİLTERE
Sermaye Vergileri	Alt kategorisiz	Birden çok kategoride
-Oran Yapısı	Dilimli	Dilimli
-Tarife Yapısı	Dört kademeli	İki kademeli
-Hâsılat(Toplam Vergi Gelirlerinin)	% 5.9	% 11.7
-Vergi Dilimleri(Kaç Tane Var)	% 15, % 20, % 27 ve % 35	% 18 ve % 28
Sosyal Güvenlik	% 8.0	% 6,2
İşsizlik (Vergiye Tabi Olmayan)	% 6,3	% 9,2
Ülke Statüsü	Gelişmekte olan	Gelişmiş

Genel olarak özetlemek gerekirse İngiltere, Türkiye ile benzer şekilde vergi yükünün ağır olduğu, ancak bunun emek ve sermaye üzerinden bölünmesinin daha adil olduğu bir sisteme sahiptir. İngiltere'deki vergi sisteminde sermaye gelirleri temel ve yüksek düzeyde vergi sınıfı olarak iki sınıfta toplanır. Temel düzeyde vergi

ödemeyle mükellef olan bir İngiltere vatandaşı, sermaye gelirinin % 18'ini sermaye geliri vergisi olarak öder. Türkiye'de ise bu değer, Katma Değer Vergisi ile aynıdır. Yüksek düzeyde geliri olan bir İngiltere vatandaşı vergi yükümlüsü ise sermaye gelirlerinin % 28'i oranında bir vergi vermekle mükelleftir (Pope ve Roantree, 2014: 25). Türkiye'deki vergi sisteminde ise sermaye gelirleri vergisi(menkul sermaye iradı) gelir vergileri sınıfına girmiş olduğundan, dört dilimde vergi yükümlüsü vergisini ödemektedir. Bu dilimler % 15, % 20, % 27 ve % 35 şeklinde gerçekleşir (GİB, 2007; GİB, 2013; GİB, 2014). Bu oranlarla ilgili gelir tarifesi Tablo 3.6'da detaylı bir şekilde verilmiştir. Gelir vergisi tespitinde yükümlü öncelikle alt dilimde bulunan gelir kadar oranı ödeyerek, daha sonra bakiye geliri için bir üst kademedен vergi dilimine tabi olmaktadır.

Gelir ve kar vergisi Türkiye'de % 5,9 olurken İngiltere'de % 11.7 ve OECD ülkelerinde % 11.5 olarak görülmektedir. Bu noktada, Türkiye'nin gelir ve kar üzerinden aldığı vergiler OECD ve İngiltere'ye göre oldukça düşüktür. Mal ve hizmetlerde alınan vergilerde ise Türkiye'de ortalama İngiltere'ye göre daha yüksektir. Türkiye'de sermaye gelirleri ve ekonomik sistem içerisinde hizmetlerin daha fazla yer alması nedeniyle, emek ve sermaye üzerinden alınan vergiler, İngiltere ve OECD ülkelerine göre daha adaletsiz bir şekilde gerçekleşmektedir.

Bir diğer husus ise kurumlar vergisi ve büyüme oranlarıdır. Günümüzde uluslararası sermaye hareketlerinde doğrudan yabancı yatırımlar ve yabancı fonların daha düşük vergi oranlarının olduğu bölgelere doğru hareket ettiği bilinmektedir. Yüksek oranlı kurumlar vergisi, beraberinde uluslararası yatırımın gelmesini de engelleyen bir sonuç getirmekte ve bu durum ise likidite oranı düşmesi ve dolayısıyla ekonomik büyümenin düşmesine neden olabilmektedir. Bu amaçla 2003 yılından itibaren kademeli olarak Türkiye'de kurumlar vergisi oranı % 20 seviyesine kadar düşürülmüştür.

SONUÇ

Yapılan bu çalışmada, Türkiye ve İngiltere'nin sermaye gelirleri üzerinden alınan vergilerinin dağılımı, sistemi, hesaplama yöntemi, zaman içerisindeki rakamsal değişimi ve özellikleri incelenmiştir. Araştırmada genel bir literatür bilgisi verildikten sonra, öncelikle iki ülkenin sistemleri incelenmiş ve daha sonra kıyaslama yapılmıştır. Tez çalışmasının başlangıcında yeterli düzeyde veri, kaynak ile kitap, makale ve tez gibi birçok akademik çalışmanın yapıldığı bir alan olduğunu düşündüğümüz sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi konusunda, aslında yeterli düzeyde akademik çalışmanın bulunmadığı, bu alanda neredeyse yok denecek kadar az akademik çalışma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma rağmen çalışmamız mevcut kaynaklar ile Dünya Bankası, IMF, OECD gibi uluslararası kuruluşlar ve GİB, Kalkınma Bakanlığı gibi yerel kuruluşlardan toplanan bilgi ve belgelerde yer alan verilerin derlenerek yorumlanması ve değerlendirilmesiyle tamamlanmıştır. Özetle akademik camia açısından sermaye gelirlerinin vergilendirmesi alanında büyük bir çalışma boşluğu olduğu yeterli düzeyde çalışmanın bulunmadığı önemle söylenebilir.

Araştırma sonuçlarından da görüleceği gibi İngiltere içinde bulunduğu OECD ülkeleri arasında oldukça etkin bir vergi sistemine sahiptir. Özellikle KDV ve vergi yükü konusunda sistemini çok iyi bir şekilde oturtan ve buna bağlı olarak sosyal devlet ile liberal devlet arasındaki ince çizgiyi yakalamış olan İngiltere, etkili vergi sistemi sayesinde kamusal hizmetlerde ve toplum refahında da oldukça başarılı ülkelerden birisidir. Bunun pek çok nedeni olmakla birlikte, İngiltere'nin en önemli şanslı noktalarından ya da başarılarından birisi, etkili ve dünyaya açık bir dış ticaret politikasını benimsemesi, bundan ötürü yüksek teknolojide, düşük maliyetli ve bilgi yoğun endüstrilerde başarı elde etmiş olmasıdır. İngiltere vergi yükümlülüğü konusunda bazı AB ülkeleri içerisinde yüksek vergi oranları yüzünden eleştirilere de maruz kalmaktadır. Ancak toplumsal refah, vergi yükümlülerinin vergi adaleti konusundaki inançları ve sağlam bir ekonomik sistem, vergi sistemi üzerinde de olumlu etkiler bırakmaktadır.

Literatür bölümünde de değinildiği gibi vergi sistemi, her şeyden önce vatandaş ile devlet arasındaki ilişkinin ve vergi mükellefinin ödeme gücünün bir fonksiyonudur.

Buna göre vergi mükellefinin vergi ödeme gücü ve refahı, vergi sisteminin de daha etkili ve başarılı olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bir ülkenin vergi sisteminin başarısını belirleyen en önemli etmenleri kısaca vergi mükelleflerinin refah düzeyleri, ekonomik sistemin kararlılığı, devletin daha şeffaf ve adil bir vergi sistemine sahip olması, vergilerin geri dönüşlerinin vatandaşı vergi ödemeye teşvik edecek bir yapıya sahip olması gerekir. Tüm bunlar güçlü ekonomilerde var olması gereken önemli etkenlerdir. İngiltere bu bakımdan güçlü ekonomisi ve kararlı mali disiplin yapısı itibariyle, aynı zamanda kamusal alanda verilen hizmetlerden ileri gelen gücü sayesinde, başarılı ve etkili bir vergi sistemine sahiptir.

Türkiye için ise benzer durum geçmişte söz konusu değilken, günümüzde giderek daha etkili ve başarılı bir vergi sistemine geçildiği görülmektedir. Ülkede sürekli yaşanan ekonomik krizler, yolsuzluklar ve devlet ihaleleri ile devletin görevlerini yerine getirme sürecinde yaşanan aksaklıklar, beraberinde vergi sisteminin de etkinliğinde düşüşü getirmiştir. Yine ekonomide yaşanan kayıt dışı olguların çokluğu, Türk vergi sisteminin köklü ve kalıcı bir sisteme erişmesinin önünde önemli engel teşkil etmiştir. Yine ekonominin hacimsel olarak artış hızıyla paralel olmayan, dış ticareti ve özel sektörü desteklemeyen girişimlerin teşvik edilmesi neticesinde, geçmişte vergi sistemi ve devletin vergi gelirlerinden yeterince yararlanması mümkün olmamıştır.

Bütün bu olumsuzlukların yanında Türkiye’de ekonomik yapı üzerindeki spekülasyonların kırılcılık etkisinin fazla olması, monetaristlerin paniklerinin daha fazla etkili olmasına ve bunun neticesinde de ekonomik sistemin kırılma olmasına neden olmuştur. Bu durum ise vergi mükelleflerinin vergi ödeme güçlerini etkilediğinden, devletin de sistemi kontrol etmesi güç bir hale gelmiştir.

Gerek ülkemizde, gerekse dünya çapında yaşanan krizlerde bu durumun fark edilmesi ile birlikte, mali disiplin programı yapılmış, 2004 yılından itibaren Uluslararası Finansal Raporlama Sistemi’ne geçiş, performans esaslı bütçeleme gibi konularla birlikte, yeni kamu yönetiminin günümüz uygulamaları Türk kamu hayatında da kendisini göstermeye başlamıştır. Ekonomideki bu istikrar etkisini vergi gelirlerinde de göstermiş, vergi yükümlülerinin ödeme güçleri artmış ve giderek daha sağlam bir sisteme doğru gelişmeler yaşanmıştır.

Vergi konusunda en genel tanımı, vatandaşların devlet hizmetlerinden yararlanmak için, ya da devletin fonksiyonlarını yerine getirmesi için vatandaşlar tarafından finanse edilmesi şeklinde özetlemek mümkündür. Bu tanımdan hareketle, devletin fonksiyonlarını tam olarak yerine getirdiği bir sistemde, vergi mükelleflerinin vergi yükümlülüklerini daha iyi bir şekilde yerine getireceği ve bunun yanında vergide adalet algısının da yüksek olacağı açıktır. Nitekim İngiltere örneğinde de bu açıkça görülmektedir.

Ülkemizde özellikle geçtiğimiz on yılda üst üste çıkarılan vergi bariş yasalari, kamu kurum ve kuruluşlarının daha şeffaf bir yapıya kavuşturulması ve şeffaflık ile hesap verilebilirlik gibi ilkelerin ön plana çıkması neticesinde, vergi mükellefi oranı da giderek artmıştır. Bunun yanında kayıt dışı ekonomi ile mücadelede oldukça etkili önlemler alınmış ve vergi yükümlülerinin daha fazla kayıt içerisine alınması sağlanmıştır. Beyana dayalı vergi sistemi daha etkili bir şekilde işlemeye başlamış, tüm bunların bir ürünü olarak da, vergi gelirleri giderek yüksek bir değere çıkmıştır.

Türk vergi sisteminde görülen aksaklıklardan birisi de, devletin kendi yapısı ile ilişkilidir. Geçtiğimiz yirmi yıla kadar Türk kamu yapısı daha çok klasik kamu yönetimi anlayışı, sosyal devlet ve liberal devlet arasında karar veremeyen, bürokrasinin daha çok hakim olduğu bir yapıda ilerlemiştir. Devlet hemen her alanda bu yükümlülüklerini yerine getirmede başarısız olunca, önce özelleştirme ve daha sonra yeni kamu işletmeciliği çerçevesinde devlet giderek daha küçük ve daha hızlı hareket eden bir yapıya kavuşmuştur. Geçmişteki üreten ve gözetten hantal yapı yerini gözetten ve denetleyen, daha hızlı hareket eden bir yapıya bırakmıştır.

Devlet sisteminde yaşanan bu değişim, vatandaşların kamu hizmetlerini almaları sürecinde de olumlu etkiler göstermiştir. Bunun neticesinde vergi bağlamında vatandaşlar verdikleri verginin karşılığını daha fazla aldığını düşünmekte, vergi adaleti her ne kadar günümüzde hala dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de tartışma konusu olsa da, giderek daha fazla adalet duygusunu içeren bir yapıya evrilmiştir. Tüm bunların neticesinde de, vergi sisteminde ve vergilerin tahsilatında elde edilen gelirlerde, dünya tarihinde az görülen bir ivme ile başarılı sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır.

Sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi hususu oturmuş devlet düzeni olan İngiltere gibi ülkelerde, vergi sistemi içerisinde küçük bir yere sahiptir. İngiltere için

bu verginin tüm vergi türleri içerisindeki oranı geçtiğimiz yıl binde sekiz seviyelerinde kalmıştır. Öte yandan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise sermaye gelirleri üzerinden alınan vergiler, gelir vergisi çerçevesinde daha yüksek oranlara çıkabilmektedir. Yine İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde sermaye gelirleri vergisi, çok fazla devlet teşvikine gereksinim duymamaktadır. Devletin iç borçlanma oranları ile de yakından ilişkili olan bu vergi türünde, devlet vatandaşından ya da dışarıdan sermaye ya da menkul kıymet üzerinden önemli ya da hatırı sayılır bir borçlanmaya gitmemektedir. Bunun yerine daha kalıcı, daha fazla uzun vadeye yayılmış bir borçlanma ve ödeme sistemine sahiptir.

Türkiye’de sermaye gelirleri üzerinden elde edilen gelirler İngiltere’den farklı olarak, vergi gelirleri içerisinde daha fazla yere sahiptir. Bunun önemli sebeplerinden biri de Türkiye’nin coğrafi konumundan ileri gelmektedir. Doğu bloğu ülkeleri ve petrol sahibi Arap ülkelerinde sermaye üzerinden gelir elde etme yolları çok fazla olmayıp yine bu şekilde elde edilecek olan gelirler için geliştirilmiş sistemler yeterli değildir. Türkiye bu ülkeler için sermaye üzerinden gelir elde etmede önemli bir nokta görevini görmektedir. Bunun yanında doğu ülkelerinde yaşanan ekonomik istikrarsızlıklar, ekonomik ve kamusal sistem içerisinde yaşanan belirsizlikler nedeniyle Türkiye, oldukça önemli bir miktarda sıcak parayı kendisine çekmektedir. Bu nedenle Türk vergi sisteminde sermaye gelirlerinin önemli bir yer tutması, aslında beklenen bir sonuçtur. Türkiye için sermaye gelirlerinin vergilendirilmesi, kalkınma ve büyüme ihtiyacı olan bir ekonomi olması bakımından çok büyük önem arz etmektedir. Türkiye’nin karşılaştığı sorun; sermaye gelirlerinin yüksek oranda vergilendirilmesi durumunda ülkeye gelen sıcak paranın ve sermaye akımının durdurulması buna paralel olarak yatırım ve kalkınmanın yavaşlaması anlamına gelmektedir. Türkiye uzun vadede sermaye ihtiyacını ülkenin tasarruf oranlarını artırmayı başarabilirse sermaye akımları konusunda istediği politikayı seçmede özgür olabilecektir. Gelişmekte olan bir ekonomi olduğu için kaynak ve sermaye gereksinimi bulunan bir ülkenin sermayeyi istediği ölçü ve oranda kolaylıkla vergilendiremeyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aksi durumda ülkenin zaten kıt durumda olan sermaye ve kaynak kapasitesi olumsuz etkilenecek bu kaynaklar tüketime yönelecek aynı zamanda yurtdışı sermaye akımları da zımni olarak engellenmiş olacaktır. Bu nedenle Türkiye’nin tasarruf problemini hızla çözmesi büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda bireysel emeklilik sistemi çeşitli teşviklerle

uygulamaya konulmuş ancak istenilen düzeyde tasarruf sağlanamadığı için 2017 yılından itibaren kısmen de olsa zorunlu hale getirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (1990). “Türkiye’de Gelir ve Vergi Yüğü”, Çeşitli Açılardan Vergileme ve Sorunları, 6. Türkiye Maliye Eğitimi Sempozyumu, 21-23 Mayıs.
- Akdoğan, (2007). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Akdoğan, (2009). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Aksoy, Ş. (1998). *Kamu Maliyesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Arıkan, Z. ve Bahçe, A. B. (2011). “OECD ve AB Üyesi Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 61 (1), 27-80.
- Arın, (2003). *Refah Devleti, Sosyal Güvenliğin Yoksunluğu, İçinde Neoliberalizmin Tahribatı*, Metis yayınları, İstanbul.
- Atabey, T. (2014). “Gelir Vergisi Rehberi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, 306.
- Ataç, (2002). *Maliye Politikası*. No:118, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları, Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Avşar, N. A. ve Bozdereli, A. A. (2012). *Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Sisteminin Rolü*, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı Kasım / Aralık 2012.
- Bektaş, B. (2011). “İngiltere Ülke Raporu”, *Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi*, Ankara.
- Bilici, N. (2007). *Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Cantumur, U. (2008). *Menkul Sermaye Gelirlerinin Vergilendirilmesi ve Türkiye Örneği*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Hukuk Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Çalcalı, Ö. ve Yılmaz, A. (2013). “Sermayenin Vergilendirilmesinde Adaletten Etkinliğe Doğru Yaşanan Kayma: Türkiye’deki Durum,” *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20 (2), 243-258.

- Çelebi, K., Muter, B. N., Sakınç, S. (2008). *Kamu Maliyesi*. Gözden Geçirilmiş 3. Baskı. Manisa: Emek Matbaası.
- Çetin, G. ve Gökbnar, R. (2010). “Mükellef Haklarına Vergi İdaresi Çalışanlarının Bakışı”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1.
- Çifçi, T. E., Kılıçer, E. ve Peker, İ. (2012). “Vergi Yükünün Düşürülmesine İmkân Yaratılması Bağlamında Alternatif Gelir Kaynakları”, *Hukuk Ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 81-90.
- Çomaklı Ş. E., (2000). Türkiye'de Yabancı Sermaye Ve Teşvik Tedbirleri, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 145, 159-171.
- Demircan, E. S. (2003). Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı 21, ss. 97- 116.
- Demir, M., (2009). “Vergi Kaçırma Etkileyen Faktörler,” *E-akademi Dergisi*, S.90.
- Durkaya, M. ve Ceylan, S. (2006). “Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme”, *Maliye Dergisi*, 150, 79-89.
- Ekinci, F. (2012). Gelir Vergisi Tarifesi: Almanya ve Türkiye Uygulamasının Karşılaştırılması, *DPUJSS*, 32(2), 191-200.
- Elçin, A. B. ve Saraçöz, M. M. (2012). *Vergileme ve İktisadi Etkinlik*, Ankara.
- Gencil, U. ve Kuru, E. (2012). “Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi: Türkiye Değerlendirmesi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 10(20), 29-60.
- GİB, (2007). *Menkul Sermaye İradı Elde Edenler İçin Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi*, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- GİB, (2013). *Menkul Sermaye İradı Elde Edenler İçin Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi*, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- GİB, (2015). *Menkul Sermaye İradı Elde Edenler İçin Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi*, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- GİB, (2017). *Menkul Sermaye İradı Elde Edenler İçin Gelir Vergisi Beyanname Düzenleme Rehberi*, Gelir İdaresi Başkanlığı, Ankara.

- Gök, M. ve Yalçın, A. Z. (2015). “Türkiye’de Asgari Ücretliler Üzerindeki Vergi Yükünün Diğer Yükümlü Gruplarınınki ile Karşılaştırılması”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 219-255.
- Gözler, K. (2009). *İngiltere’de Parlemonto Neden ve Nasıl Ortaya Çıktı: Mali Hukukun Anayasa Hukukundan Eskiliği Üzerine Bir Deneme*. Prof. Dr. Mualla Öncel’e Armağan. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Güngör, K. (2002). “İktisadın Tarihine Kısa Bir Bakış ve Merkantilizmden Günümüze İktisadi Düşünceler”, *Akademik Perspektif Dergisi*.
- Hamaekers, H. “Taxation Trends in Europe”, *Asia-Pasific Tax Bulletin*, Volume: 9, February, 2003.
- Harris, J. M. (2000). “Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Prensipleri”. (Çeviren: Emine Özmete), *Basic Principles of Sustainable Development. Global Development and Environment Institute Working Paper: 00-04*, Tufts University, USA.
- Holcombe, Randall G. Public Finance, Minneapolis, New York, Los Angeles, *San Francisco, West Publishing Company*, 1996.
- Işık, N. ve Acar, M. (2003). “Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar Ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003, ss. 117-136.
- Işık, A. ve Çelik, M. (2013). “Gayri Menkul Sermaye İradı Beyannamesinin Verildiği Haller Ve Uygulama Örnekleri”, *IAAOJ, Social Science*, 1(2), 3-10.
- Inaltong, C. (2012). “Vergi Yükü: Türkiye ve OECD Ülkeleri Karşılaştırması”, *Vergi Dünyası*, 369, 16-30.
- Karakoç, Y. (2013). “Anayasal Vergilendirme İlkeleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 15, Özel S., 2013, s.1259-1308.
- Karakurt, A. (2012). “Küresel Kriz Ortamında Yatırım Teşvikleri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(2), 143-164.

- Kavak, A. (2006). “Açıklamalı Kurumlar Vergisi Kanunu”, *Price Water House Coopers Türkiye*.
- Kaypak, Ş. (2011). “Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13 (20): 19-33.
- KPMG, (2013). “Yeni Gelir Vergisi Kanunu Tasarısı Değişiklik ve Değerlendirmeler”, KPMG Türkiye.
- Kuştepli, Y. ve Halaç, U. (2014). “Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(4), 1-22.
- Mankiw, N. Weinzierl, G. M. ve Yagan, D. (2009). “Optimal Taxation in Theory and Practice”, *Harvard Business School Working Papers*, hbs: 09-140.
- Mutlu, A. Arslan, A. ve Kartalçı, K.(2014). “Gelir Vergisi Açısından Türkiye ve Belçika’nın Karşılaştırılması”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 56-73.
- Nadaroğlu, H. (2000). *Kamu Maliyesi Teorisi*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Nurkse, R. (1952). Growth In Underdeveloped Country: Some International Aspect Of The Problem Of Economic Development, *The American Economic Review*, Vol:42, No:2, pp:571–583.
- OECD, (2014). “Country Data”, OECD Resmi Web Sitesi.
- Oktar, A. (2010). *Vergi Hukuku*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ozansoy, A. (2010). “Kurumlar Vergisi ve Gelir Vergisinin Entegrasyonu”, *Mali Çözüm*, 97, 133-166.
- Öncel, Y. (2004). “Uluslararası Vergi Rekabeti”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, İstanbul Üniversitesi, Yayın No. 4453, Maliye Araştırma Merkezi No: 88, 4. Seri, İstanbul.
- Öncel, Y. (2005). “Kurumlar Vergisinde Değişim ve Uluslararası Vergi Rekabeti”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, Prof.Dr. Türkan Öncel’e Armağan, 47, 1-20.

- Önder, R. (2015). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Yapısalcı Maliye Tartışması, Vergi Raporu Dergisi, Sayı: 188, ss. 65-94.
- Öz, E. Kutbay, H. Buzkiran, D. (2014). "Türk Servet Vergisine Modern Bir Yaklaşım", *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 2, 4.
- Özel, H. A. (2012). "Ekonomik Büyümenin Teorik Temelleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 63-72.
- Özgüven, A. (2001). İktisadi Krizler, *Yeni Türkiye Dergisi*, Cilt:1, Yıl:7 Sayı: 41, s. 56-63.
- Öztürk, İ. ve Ozansoy, A. (2011). "Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yükünün Analizi", *Maliye Dergisi*, 161, 197-214.
- Pehlivan, Y. (2005). "Cezalarda İndirim Uygulamasının Usul ve Esasları", *Yaklaşım Dergisi*, (Temmuz2005) : 116-151.
- Pope, T. ve Roantree, B. (2014). "A Survey of The UK Tax System", *Institute for Fiscal Studies*.
- Savaşan, F. (2011). "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi ve Kayıtdışılıkla Mücadelenin Serencamı," SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.
- Selen, U. (2011). "Türkiye'de Vergi Kapasitesinin Kullanımı ve Vergi Yükü Üzerine Bir Değerlendirme", içinde: *Vergi ve Vergi Politikası Üzerine İncelemeler*, (Editörler: Nihat Edizdoğan, Özhan Çetinkaya, Ekin Basım-Yayın- Dağıtım, Nisan, 2011, Bursa, ss. 313-330.
- Seyidoğlu, H. (2006). *İktisat Biliminin Temelleri*, İstanbul, Güzem Can Yayınları No:21.
- Şenyüz, D. (2000). *Türk Vergi Sistemi* . Bursa: Ezgi Kitabevi.
- TCMB, (2015). "Tasarruf - Yatırım Dinamikleri ve Cari İşlemler Dengesi Gelişmeleri", Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezi, Ankara.
- Tekbaş, A. ve Dökmen, G. (2007). "Türkiye'de Vergi Yükünün Bölgesel Dağılımı", *Maliye Dergisi*, 153, 195-213.

- Tekin, A. (2006). “Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 301-316.
- Tekin, A. (2007). “Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-26.
- Tekin, A. (2015). “Menkul Sermaye İratlarının Vergilendirilmesi”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, (7).
- Temiz, D. (2008). “Türkiye’deki Vergi Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: 1960-2006 Dönemi”, . *Ulusal İktisat Kongresi / 20-22 Şubat 2008 / DEÜ İİBF İktisat ölümü / İzmir-Türkiye*.
- Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). “Kalkınma Ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(2), 116-127.
- Turhan, S. (1996). *Vergi Teorisi ve Politikası*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Turhan, S. (1998). *Vergi Teorisi ve Politikası*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Türkal, H. (2011). “Türkiye’de 1923-1930 Yılları Arası Bütçe Politikası ve Uygulamasının Vergi Politikası ve Uygulaması Açısından Değerlendirilmesi”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 44, Sayı 3, Eylül 2011, s.85-107.
- TÜSİAD, (2012). “*Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistemi İçerisindeki Yeri: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları*”, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.
- Uludağ A. Turunç S. (2016, 01.10)
<http://www.abmaliye.gov.tr/ABDID%20Raporlar/Ara%C5%9Ft%20C4%B1rma%20ve%20C4%B0nceleme%20Serisi/Vergi%20ve%20Kalk%C4%B1nma%20-%20ABD%C4%B0D.pdf>, erişim tarihi: 01.10.2016.
- Yavilioğlu, C. (2002). “Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1, 59-77.
- Yüksel, C. (2016, 07.18). <http://docplayer.biz.tr/5929266-Mersin-universitesi-iktisadi-ve-idari-bilimler-fakultesi-maliye-bolumu-kamu-maliyesi-2-ders-notlari-yrd-doc-dr-cihan-yuksel.html>, erişim tarihi: 18.07.2016.

www.gib.gov.tr

www.kalkinma.gov.tr

www.oecd.org

